

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY
ÚSTAV TRANSLATOLOGIE

KRISTÝNA DUBOCAGE

GLOSÁŘE: DŮLEŽITÁ SOUČÁST TLUMOČNICKÉ PŘÍPRAVY

GLOSSARIES: AN IMPORTANT PART OF INTERPRETER PREPARATION

DIPLOMOVÁ PRÁCE

prof. PhDr. Ivana Čeňková, CSc.

2024

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala profesorce Ivaně Čeňkové za trpělivost, cennou zpětnou vazbu a pomoc při šíření dotazníků mezi tlumočnický a studenty, svému manželovi za bezmeznou podporu a pomoc s vytvářením grafů, a dále děkuji především všem tlumočnickům a studentům tlumočnickví, kteří se zúčastnili dotazníkových šetření, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

.....

datum, podpis

ABSTRAKT

Tato teoreticko-empirická diplomová práce se zabývá přípravou tlumočnicků na tlumočení a glosáři jakožto výstupy tlumočnické přípravy. Cílem bylo zjistit, jaké jsou postupy tlumočnicků při přípravě a tvorbě glosářů a porovnat je s postupy studentů při přípravě na semináře tlumočení.

Teoretická část se věnuje klasifikaci přípravy na základě faktoru času a předmětu přípravy, popisu tlumočnických glosářů a studentských glosářů vytvářených v rámci atestace na Ústavu translatologie. Dále také obsahuje názorný popis základních funkcí vybraných softwarů pro tvorbu glosářů a tlumočnickou přípravu (*CAI nástroje*). V závěru teoretické části jsou uvedeny poznatky a výsledky empirických prací na téma přípravy a glosářů.

V empirické části prezentujeme výsledky smíšeného výzkumu vykonaného formou dvou dotazníkových šetření, která byla provedena na českých a zahraničních tlumočnících a na studentech Ústavu translatologie a studentech zahraničních univerzit. Bylo zjištěno, jaká je podoba a obsah tlumočnických glosářů, jaké podklady získávají od klientů pro přípravu a jaké další zdroje k přípravě využívají. Z výsledků vyplývá, že studenti pro přípravu méně využívají tištěné zdroje, jako jsou slovníky a encyklopedie, zato více elektronické nástroje, např. online slovníky a ChatGPT, než profesionální tlumočníci. Dále bylo zjištěno, že studenti Ústavu translatologie, kde přípravě na tlumočení a CAI nástrojům není věnován žádný předmět, mají podstatně menší přehled o CAI nástrojích pro přípravu a tvorbu glosářů v porovnání se studenty zahraničních univerzit. CAI nástroje používají pouze jednotky procent tlumočnicků.

KLÍČOVÁ SLOVA

příprava na tlumočení, tlumočnické glosáře, studentské glosáře, CAI nástroje, výuka tlumočnické přípravy na univerzitách

ABSTRACT

This theoretical-empirical master's thesis deals with the preparation of interpreters for interpreting assignments, and glossaries as the outputs of the interpreter preparation. The objective was to discover what techniques interpreters use to prepare themselves and create glossaries, and also to compare these techniques with those of students preparing for interpreting seminars.

The theoretical part focuses on the classification of preparation, the description of interpreter glossaries, and student glossaries created as part of the examination requirements at the Institute of Translation Studies in Prague. It also includes an illustrative description of the basic functions of selected software applications for creating glossaries, otherwise known as *computer-assisted interpreting tools (CAI tools)*. The theoretical part concludes with findings and results of empirical studies on interpreter preparation and glossaries.

The empirical part presents the results of mixed research conducted through two questionnaires administered to Czech and foreign interpreters and students from the Institute of Translation Studies in Prague, and universities abroad. The discoveries of this research include the form and content of interpreter and student glossaries, what types of documents interpreters receive from clients before the assignment, and what other information sources they exploit. The results show that students use printed sources, such as dictionaries and encyclopaedias, less for preparation, and rely more on electronic tools, such as online dictionaries and ChatGPT, compared to professional interpreters. It was also found that students from the Institute of Translation Studies, where no subject is dedicated to interpreter preparation and CAI tools, have significantly less knowledge of CAI tools for preparation and glossary creation compared to students from universities abroad.

KEY WORDS

interpreting preparation, interpreting glossaries, student glossaries, CAI tools, teaching interpreting preparation at universities

OBSAH

1. Úvod.....	8
2. Teoretická část	10
2.1 Tlumočnická příprava	10
2.1.1 Typologie přípravy.....	11
2.1.1.1 Hledisko času.....	11
2.1.1.2 Předmět přípravy	14
2.1.2 Zdroje pro tlumočnickou přípravu	18
2.1.3 Systém tematické a terminologické přípravy v DG SCIC	19
2.2 Glossáře	21
2.2.1 Studentské glossáře na Ústavu translatologie FF UK	22
2.2.2 Výuka tlumočnické přípravy a tvorby glosářů.....	23
2.3 Využití CAI nástrojů pro tvorbu glosářů	26
2.3.1 Interpretbank	28
2.3.2 Interpreter's Help	32
2.3.3 OneClick Terms	35
2.4 Přehled vybraných výzkumných prací na téma tlumočnické přípravy	39
2.4.1 Dotazníková šetření	39
2.4.2 Experimentální výzkum	41
3. Empirická část.....	45
3.1 Východiska, cíle a výzkumné otázky.....	45
3.2 Metody výzkumu	46
3.3 Sběr dat a respondenti.....	47
3.3.1 Dotazníky.....	47
3.3.2 Respondenti.....	47
3.4 Výsledky a analýza získaných dat	53

3.4.1	Příprava na tlumočení	53
3.4.1.1	Získávání dovedností spojené s přípravou na tlumočení	53
3.4.1.2	Faktor času v přípravě	56
3.4.1.3	Proměna tlumočnické přípravy.....	62
3.4.1.4	Jazyk přípravy.....	63
3.4.1.5	Tematická a terminologická příprava	63
3.4.1.6	Podklady pro přípravu	64
3.4.1.7	Nástroje pro přípravu.....	73
3.4.2	Glosáře	83
3.4.2.1	Médium pro tvorbu glosářů	83
3.4.2.2	Obsah glosářů	83
3.4.2.3	Řazení slovní zásoby v glosářích.....	90
3.4.2.4	Práce s glosáři při simultánním a konsektivním tlumočení	90
3.4.2.5	Vyhledávání v glosářích	91
3.4.2.6	Práce s glosářem po tlumočení	92
3.4.2.7	Využívání databází glosářů	92
3.4.2.8	Sdílení glosářů	93
3.4.3	Využití CAI nástrojů při přípravě a tvorbě glosářů	93
3.4.3.1	OneClick Terms.....	94
3.4.3.2	Interpreter's Help.....	95
3.4.3.3	InterpretBank	96
3.4.3.4	ChatGPT	97
3.5	Diskuze	98
4.	Závěr	102

1. Úvod

Tato diplomová práce se zabývá tlumočnickou přípravou, tlumočnickými glosáři a využití technologických nástrojů pro automatizaci přípravy a tvorby glosářů. Přestože se kvalitní tlumočnický výkon bez předchozí přípravy neobejde, předmětem experimentálních studií se tlumočnická příprava stala poprvé až v 90. letech, kdy Barbara Moser-Mercer provedla na toto téma dotazníkové šetření mezi členy Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků *AICC*. Teprve až v posledních letech je přípravě a glosářům věnována větší pozornost: byla provedena dotazníková šetření, která zkoumala, jak se tlumočníci připravují a jak vypadají jejich glosáře, a experimenty, které zkoumaly různé proměnné v rámci přípravy (spolupráce, využívání elektronických nástrojů) a vlivu samotné přípravy na výkon tlumočnicka (například na *ear-voice span* a přesnost převodu).

Ačkoli závěry těchto studií ukazují, že tlumočnická příprava má prokazatelně pozitivní vliv na tlumočení a procesní kapacitu tlumočnicka, není jí v tlumočnických příručkách většinou věnován žádný prostor. Dokonce ani v rámci tlumočnických programů Ústavu translatologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy není v současné době vypisován žádný specifický seminář, během kterého by měli studenti příležitost si pod odborným vedením cvičit tuto dovednost v různých situacích s různými proměnnými (např. množství a typ dodaných materiálů, elektronické nástroje pro anotaci materiálů a tvorbu glosářů, využití umělé inteligence).

Vzhledem k tomu, že v českém jazyce není doposud dostupná žádná literatura, která by se zabývala tímto tématem, a předchozí dotazníková šetření měla určitá omezení, jako například nízký počet respondentů či úzké zaměření pouze na studenty, cílem této práce je zprostředkovat přehled nejen dosavadních teoretických poznatků, ale i empirických prací zkoumajících tlumočnickou přípravu a glosáře, a provést komplexní dotazníkové šetření, které tyto poznatky ověří a podá jasný obraz o tom, jak se tlumočníci připravují na zakázky, jak vypadají jejich glosáře a jak se v tomto liší od studentů.

V teoretické části této diplomové práce představujeme přehled dosavadních poznatků o tlumočnické přípravě, které shrnujeme do klasifikace na základě faktoru času a předmětu přípravy. V další kapitole popisujeme tlumočnické glosáře, jejich podobu a obsah. Věnujeme se také vybraným elektronickým nástrojům, které mají potenciál usnadnit tlumočnickům

přípravu a tvorbu glosářů. Na závěr teoretické části představujeme výsledky vybraných empirických prací.

V empirické části prezentujeme výsledky dvou dotazníkových šetření provedených na českých studentech a studentech zahraničních univerzit a dále na českých a zahraničních tlumočnících. Cílem empirické části této práce je zjistit, jak se tlumočníci připravují na tlumočení a co je obsahem jejich glosářů. Dále zjišťujeme, jaké jsou rozdíly v přípravě studentů a profesionálních tlumočnicků a porovnááme, jakým způsobem přistupují k výuce tlumočnické přípravy jednotlivé evropské tlumočnické školy a Ústav translatologie FF UK.

2. Teoretická část

2.1 Tlumočnická příprava

Práce tlumočnicka spočívá v jazykovém převodu sdělení v podobě mluveného slova, neomezuje se však pouze na samotné tlumočení, ale začíná již komunikací s klientem, kdy se domlouvají na konkrétních podmínkách a sdělují si potřebné informace k dané akci (Moser-Mercer 1992). Od této chvíle začíná proces, během něhož tlumočnick sbírá všechny informace, které mu pomohou se na tlumočení připravit a co nejlépe anticipovat obsah projevů (jména účastníků, témata, podklady apod.). Předchozí příprava při tlumočení tlumočnickům pomáhá překonat nevýhodnou pozici, do které se dostávají.

Zaprvé, tlumočnick pracují v neustálé časové tísní a pod velkým tlakem. Na rozhodnutí, jak určitý termín přetlumočit nebo jak vystihnout daný koncept, mívají v případě simultánního tlumočení i jen zlomky vteřin, a pokud nějakou informaci přeslechnou, nemají možnost si projev znovu poslechnout. Oporou tlumočnickům v takových situacích bývá právě příprava – znají-li kontext, mohou si neznámý termín odvodit, nebo tlumočnick přeslechl část informace, může ji vydedukovat díky své tematické přípravě.

Zadruhé, konference většinou navštěvují převážně odborníci, kteří o daném tématu mají rozsáhlé znalosti, tlumočnick však většinou ne, pokud se nejedná o specializovaného tlumočnicka s letitou praxí v oboru. Proto by se měl snažit tuto propast překlenout pomocí přípravy. Díky ní se přiblíží tematickým znalostem řečníka a posluchačů a na jeho výkon to bude mít celkově pozitivní vliv: sníží se kognitivní zátěž a díky oborovému znalostnímu základu se zlepší i jeho schopnost anticipace.

Je nezbytné, aby se připravovali nejen začínající, ale i velmi zkušené tlumočnicki. Profesionální tlumočnicki, kteří na trhu působí již několik let, sice pravděpodobně lépe ovládají tlumočnické dovednosti, mají širší slovní zásobu a větší znalostní základ než začínající tlumočnicki, přesto je však každá konference jedinečná, zabývá se jiným tématem a bude použita jiná terminologie, kterou tlumočnick potenciálně nezná. Musí tedy nabýt určité minimální tematické znalosti, neboť by bez nich mohlo z jeho strany docházet k nepochopení, jež by mělo vliv na logickou návaznost nebo na obsah (Choi 2005). Ačkoliv tlumočnick nemá k dispozici veškeré oborové znalosti, postačí, když si během přípravy osvojí relativně malý výsek znalostí, které jsou předmětem dané konference.

Některé zdroje pracují s pojmem *konferenční příprava* (např. Chan a Chen 2022, AIIC 2016, Luccarelli 2006 a další), my v této práci budeme používat termín tlumočnická příprava, neboť na tlumočení se nepřipravují pouze tlumočníci pracující na konferencích, nýbrž i ti, kteří provádějí komunitní tlumočení, doprovodné tlumočení, soudní tlumočení apod.

2.1.1 Typologie přípravy

Na tlumočnickou přípravu lze nahlížet z různých perspektiv. Na základě prostudované literatury jsme zvolili hledisko času a předmětu přípravy.

2.1.1.1 Hledisko času

Daniel Gile přípravu na konferenční tlumočení dělí z časového hlediska do tří fází, a to na *předběžnou přípravu, přípravu na poslední chvíli a získávání znalostí během konference* (Gile 2009, 44), k nimž bychom ještě doplnili *dlouhodobou přípravu*.

2.1.1.1.1 Dlouhodobá příprava

Pohlížíme-li na tlumočnickou přípravu jako na získávání znalostí, které potom může tlumočnick vyžít během samotného tlumočení, je nutné do klasifikace zařadit i dlouhodobou kontinuální přípravu. Již Jean Herbert ve své publikaci *Manuel de l'interprète* (1952) apeloval na to, aby tlumočníci neomezovali svou přípravu pouze na získávání znalostí v oboru nadcházející tlumočené akce, nýbrž aby se průběžně vzdělávali, rozšiřovali si obzory, zajímali se o aktuální dění a širokou škálu oborů, především o moderní dějiny, politiku, ekonomiku, mezinárodní obchod, mezinárodní organizace, právo apod.

Díky komplexní dlouhodobé přípravě bude mít tlumočnick lepší úsudek o tom, jaké informace bude před tlumočením potřebovat, a možná dokonce nebude přípravě muset věnovat tolik času a úsilí. To ostatně dokazují i výsledky studie Chen a Chan (2022) – zkušenější tlumočníci přípravou v rámci experimentu strávili méně času než začínající tlumočníci. Zároveň se více zaměřovali na kontext a snažili se již během přípravy předvídat obsah projevu, k čemuž jim pravděpodobně dopomohly zkušenosti a také dlouhodobá příprava, díky nimž mají širší znalosti než začínající tlumočníci.

2.1.1.1.2 Předběžná příprava

Předběžná příprava počíná komunikací s klientem. Tlumočnick si zjišťuje praktické informace, jako např. datum, čas a místo konání konference, informace o řečnících, téma projevů apod. V této fázi také organizátory s předstihem žádá o dodání dostupných konferenčních dokumentů v příslušných pracovních jazycích. Mezi takovými dokumenty najdeme „program konference, seznam účastníků, texty s informacemi o konferenci, včetně návrhů dokumentů, které budou čteny nebo prezentovány, abstrakty“ (Gile 2009, 145¹), PowerPointové prezentace, zápisy nebo záznamy z přechozích jednání apod. Tlumočnick dodané dokumenty prostuduje, podtrhá si či zvýrazní důležité pasáže nebo termíny a následně využívá další zdroje (internet, zpravodajské servery, odborné publikace apod.) pro prohloubení svých znalostí o tématu a získání širšího kontextu.

Podklady k projednání jsou pro tlumočnick obzvláště důležité, protože se na ně v průběhu konference řečnicki mohou odkazovat nebo z nich přímo dokonce i citovat. Čtené, předem připravené projevy se obecně vyznačují rychlejším tempem, složitější větnou stavbou a méně přirozenou intonací. Pro ilustraci vlivu takové situace na kognitivní procesy tlumočnicka použijeme *Model úsilí* Daniela Gila. Čtené projevy svou vyšší náročností zvyšují potřebu věnovat více dostupné procesní kapacity úsilí poslechu. Pokud jí tlumočnick nemá dostatek, aby každému úsilí věnoval potřebné množství procesní kapacity, může následně vzniknout deficit pro jiné kognitivní procesy, jako je například úsilí produkce. V důsledku toho může docházet k přeráknutím a chybám, které se projeví okamžitě, nebo může dojít k řetězové reakci a nedostatek kapacity se projeví později, případně dojde k celkovému selhání. Proto je obzvláště důležité, aby tlumočnicki měli k dispozici co nejvíce dokumentů a mohl se řádně připravit.

Bohužel ne vždy všechny potřebné dokumenty tlumočnicki k dispozici mají, a pokud ano, nemusí být dostatečné. Dokumenty, které tlumočnicki obdrží, bývají často nekompletní, nedokončené, neaktualizované a jen zřídka jsou k dostání ve více pracovních jazycích konference. Takové dokumenty mohou pomoci tlumočnickovi odhalit některá terminologická úskalí, následně musí ekvivalenty takových termínů vyhledávat ve slovnících a na internetu, případně může požádat o konzultaci účastnický konference před jejím samotným zahájením nebo své kolegy.

¹ Zde i dále, pokud nebude uvedeno jinak, je uveden vlastní překlad.

Pro tlumočníky jsou také velmi cenné briefingy před samotným jednáním či konferencí. Během nich tlumočníci dostanou konkrétní informace o průběhu akce a o obsahu projevů a mohou i organizátorům a řečníkům pokládat dotazy týkající se např. terminologie nebo nejasností v konferenčních podkladech.

Čas na přípravu může být velmi omezený, především v sezóně, kdy mezi jednotlivými konferencemi může mít tlumočnick jen pár dní. Proto tlumočníci mohou být nuceni se rozhodnout, zda mají svou přípravu zaměřit především tematicky nebo terminologicky. V prvním případě se ideálně postupuje od obecných témat konference k těm specializovanějším, v tom druhém se zaměřuje především na terminologii z poskytnutých dokumentů a na hledání jejich ekvivalentů.

Podle Daniela Gila (1985) je v krátkodobém horizontu lepší se zaměřit spíše na terminologii, neboť neporozumění termínům, jejich opisování nebo vypouštění může představovat velkou zátěž pro tlumočnickovu procesní kapacitu a může i zabránit porozumění cílovému posluchači. Pokud má tlumočnick na přípravu však více času, je rozhodně lepší terminologickou přípravu doplnit i věcnou přípravou. Předchozí znalosti v dané oblasti umožňují lépe integrovat nové znalosti a novou terminologii, vyhnout se případným chybám z neporozumění nebo přeslechnutí se. Předchozí tematická příprava, respektive porozumění danému oboru, tlumočnicka podpoří i psychicky, bude si obecně jistější, méně nervózní a zátěž na jeho procesní kapacitu nebude tak vysoká.

2.1.1.1.3 Příprava na poslední chvíli

Do přípravy na poslední chvíli Daniel Gile zahrnuje ty úkony, které tlumočnick vykonává těsně před konferencí, např. nastudování dokumentů, které dostal tlumočnick k dispozici až na místě. K tomuto dochází z několika různých důvodů, např. proto, že dokumenty nebyly dokončeny dříve, nebo obsahují důvěrné informace (Gile 2009, 145). Dále to může zahrnovat i seznámení se a diskuse s řečníky na místě, zjišťování, zda nedošlo na poslední chvíli ke změnám v programu nebo i dořešení náročnější terminologie s kolegou.

Andrew Gillies (2019, in Chen a Chan 2022) doporučuje, aby tlumočníci poslední minuty před samotným tlumočením využili k tomu, aby se ujistili, kam si mají stoupnout či sednout, a hlavně aby se uklidnili a dostali se do psychické pohody.

2.1.1.1.4 Získávání znalostí během konference

Významnou část informací tlumočníci získají až během konference. A to díky diskuzím s účastníky konference, poslechem projevů ostatních delegátů, a také poslechem tlumočení zkušenějšího kolegy, který lépe ovládá frazeologii a terminologii v daném oboru (Gile 2009, 146).

Pečlivá příprava je velmi nápomocná i při výběru *online strategií* v průběhu tlumočení: díky dobré orientaci v tématu a znalosti terminologie ve výchozím a cílovém jazyce se tlumočník nebude muset tak často uchýlovat k únikovým strategiím, jako je např. opisování, vysvětlování, používání hyperonym, generalizace apod. Takové strategie tlumočníci používají pro řešení terminologických problémů. Pokud k tomu dochází ale příliš často, může to mít špatný vliv na jejich pracovní kapacitu a celkový výkon. Věnují tak totiž příliš velké úsilí pro produkci řeči a na další procesy již nezbyvá dostatek kapacity, např. na poslech, a může snadno dojít k saturaci. (Fantinuoli 2018, 28).

2.1.1.2 Předmět přípravy

Na základě typu získávaných informací lze rozlišit tři typy přípravy, a to *terminologickou, tematickou a situační přípravu*, přičemž se většinou prolínají (Donovan 2001 in Luccarelli, 2006). Pro efektivní terminologickou přípravu je nutné získat určitý znalostní základ, aby tlumočník dostatečně porozuměl významu termínů a mohl si je zasadit do kontextu. Naopak je potřeba ovládat i odborné termíny, aby se tlumočník vyjadřoval úsporně, přesně a nemusel ztrácet čas zbytečnými opisy.

Cílem následujících kapitol je osvětlit, jaké typy informací si tlumočníci před tlumočením zjišťují, aby zvýšili svou dostupnou procesní kapacitu a zároveň kvalitu svého tlumočení.

2.1.1.2.1 Tematická příprava

Daniel Gile se ve své publikaci *Basic Concepts for Interpreter and Translator Training* (2009) tlumočnické přípravě detailně věnuje. Znalosti tlumočnicka dělí na dvě kategorie: **znalostní základ** (*Knowledge Base*) jež tvoří tlumočnickova dlouhodobá příprava a jeho všeobecné znalosti o světě, které získává pravidelným sledováním médií ve všech svých pracovních jazycích, a **ad hoc nabývání znalostí** (*ad hoc Knowledge Acquisition*), což chápeme jako

aktivní přípravu, tedy dovednost, která zahrnuje analýzu různých proměnných každé tlumočené komunikační situace a následné rozhodnutí, co a jak si připravit (Luccarrelti 2006).

Tematická příprava může zahrnovat prostudování veškerých materiálů, které má tlumočnick k dispozici. Může se jednat o prezentace, záznamy nebo zápisy z předchozích jednání, výroční zprávy, program konference apod. Práce s dokumenty se odvíjí i od toho, kolik času má tlumočnick na přípravu (viz 2.1.1.1 Hledisko času). Nejčastěji dokumenty anotují, podtrhávají si v nich, a extrahují termíny, které si ukládají do glosáře.

Hloubka prostudování daného tématu se také velmi liší a závisí na typu akce. Gile (1985 in Clemens a Mitzmacher 2015) varuje před příliš povrchní tematickou přípravou a doporučuje ji přizpůsobit právě typu konference. Například proto, aby tlumočnick pochopil hlavní problematiku, bude jistě stačit populárně-naučný zdroj. Populárně-naučná literatura se však při technických konferencích projevív jako velmi neefektivní, kdy se používá velmi specializovaný, neredundantní jazyk pro vyjádření konkrétních, laické veřejnosti neznámých zkušeností.

Dále je nutné se zamyslet nad cílem řečníka a daného projevu, což také napomůže k lepší anticipaci při samotném tlumočení. Cílem řečníka může být například přesvědčit posluchače o svém názoru, informovat o novém výzkumu nebo rozporovat myšlenku jiného autora, a to vše má zásadní vliv na výstavbu projevu. Studie Chen a Chan (2022) ukázala, že rozdíl mezi tlumočnick-experty a tlumočnick-začátečnick je právě v tom, že se začínající tlumočnick příliš zaměřují na dodané dokumenty, zatímco experti se snaží již během přípravy předvídat obsah projevu a připravit se na něj.

2.1.1.2.2 Terminologická příprava

Jako terminologii v tomto případě chápeme „nejenom soubor specializovaných termínů, ale eventuálně i nspecializovanou slovní zásobu a výrazy, které se v daném oboru běžně používají“ (Choi 2005, 5).

Podle Daniela Gila (2023) nejsou všechny jazykové znalosti dostupné stejnou měrou, což znázorňuje pomocí **gravitačního modelu jazykové dostupnosti**. Model sestává z několika soustředných kružnic, po nichž obíhají malá kolečka reprezentující jazykové jednotky. Ty jednotky, které se nacházejí co nejbliž středu, jsou v aktivní znalosti tlumočnicka, může si na ně bez problému a velmi rychle vzpomenout, naopak jednotky, které obíhají daleko od středu,

jsou již v pasivní znalosti a tlumočnick si na ně bude vzpomínat jen obtížně, bude mít pocit, že je má třeba jako „na jazyku“.

Nejedná se však o statické, nýbrž velice dynamické jednotky, a když si je tlumočnick neopakuje nebo je dlouho nepoužívá, tak se přesouvají odstředivou silou na vnější kružnice. Naopak jazykové jednotky, které si tlumočnick zopakuje, se pomocí dostředivých sil přesouvají do středu kružnic. Z tohoto důvodu je důležité, aby se tlumočnicki připravovali před každou tlumočnickou zakázkou a obnovovali si slovní zásobu a znalosti z oboru. Tímto se přesunou do jejich aktivní znalosti, lépe jim budou „naskakovat“. Během tlumočení podpoří pochopení smyslu a na produkci řeči nebude nutné využívat tak velkou část procesní kapacity, kterou bude moct tlumočnick věnovat jinému z úkonů, pro který to zrovna bude potřeba, a nedojde tak k saturaci (Gile 2023).

Při konsekutivním tlumočení bychom mohli očekávat, že bude nutné, aby tlumočnick kladl větší důraz na terminologickou přípravu, neboť nemá prostor ani příležitost nahlížet do svého glosáře, obzvláště pokud tlumočí ve stoje. Při simultánním tlumočení v kabině má tlumočnick sice možnost glosář konzultovat, ale je pod velkým časovým tlakem, proto je terminologická příprava v obou případech stejně důležitá.

2.1.1.2.3 Situační příprava

Situační příprava začíná tlumočnickovou komunikací s klientem, kdy se domlouvají na detailech, a tlumočnick si zjišťuje informace, díky kterým se bude moci na tlumočení připravit i fyzicky a psychicky (v kolik hodin vyrazit, aby přišel včas, co si obléci, aby se na podiu cítil komfortně apod.). Situační příprava dále zahrnuje informace jako např. kam si má tlumočnick stoupnout, jaký je protokol při vysoké konsekutivně pro zástupce státu, kdo je tlumočnickovým publikem apod. Zkrátka čím více informací bude mít tlumočnick o dané komunikační situaci, tím více si bude moci vše promyslet, předem se připravit na dané pracovní podmínky a předejít tak momentu překvapení, který by mu ubíral na procesní kapacitě. V následujících kapitolách uvádíme proměnné, které mohou ovlivnit situační přípravu.

2.1.1.2.3.1 Typ akce a typ tlumočení

Je nutné si předem ujasnit, o jaký typ tlumočení má klient zájem, zda konsekutivní, simultánní v kabině, simultánní šušotáž nebo třeba doprovodné tlumočení. Ne všichni klienti však mají s tlumočením zkušenosti a rozumí různým typům tlumočení. Tlumočnick, jakožto profesionál, by

měl klientovi doporučit vhodný typ tlumočení pro danou akci a v případě simultánního tlumočení se ujistit, že klient objednal i druhého tlumočnicka a nezbytnou techniku.

Každý typ akce, respektive komunikační situace, se vyznačuje určitým postupem, délkou trvání, odborností a cílem komunikační situace. Např. tlumočení při prohlídce u lékaře bude jistě kratší než lékařská konference, ale nemusí být nutně méně náročné, neboť může být méně předvídatelné než konference, před kterou tlumočnick obdrží materiály a prezentace. Tlumočení při návštěvě u lékaře se může proměnit i například v tlumočení na policii, zjistí-li lékař, že pacient/ka je obětí domácího násilí. V tomto případě se budou s největší pravděpodobností citovat zákony a výčty práv občana a bude se tak jednat o specializovaný právní jazyk, s čímž tlumočnick nemusí počítat, pokud se chystá na tlumočení lékařské prohlídky. Takové situace mohou být velmi nepředvídatelné a z tohoto důvodu je důležité, aby tlumočnick měl velmi široké obecné povědomí a dlouhodobě se vzdělával.

2.1.1.2.3.2 Technicko-akustické zajištění

Pokud bude akce probíhat online, tlumočnick se informuje, na jaké platformě, zda s ní má klient zkušenost, a pokud je to možné, domluvit si i technickou zkoušku. Co se týče technického zajištění, měl by být k dispozici technik, který zajistí ozvučení a tlumočnickou a konferenční techniku. Pokud tomu tak není, obzvláště při online konferenci, je vhodné zdůraznit důležitost kvalitního připojení a mikrofonu mluvčích nejen pro komfort posluchačů, ale i pro dobrou kvalitu zvukového vstupu pro tlumočnicka, neboť jeho kvalita má potom přímo úměrný vliv na pozornost a procesní kapacitu tlumočnicka, a tedy i jeho tlumočení.

2.1.1.2.3.3 Řečníci

Mluvčí jsou jednou ze vstupních proměnných, které tlumočení zásadně ovlivňují. Určité informace o řečnících je možné získat od klienta v podobě medailonků nebo stručných životopisů, dále je vhodné využít internet. Pokud se jedná o exponovanější osobu, tlumočnick si bude schopný jistě dohledat audio a video materiál např. na YouTube, podcastových platformách nebo v rámci rozhovorů v archivu zpravodajských webových stránek.

Tlumočnick by si měl před jednáním zjistit i základní postoje mluvčího a jeho názory na probíranou tematiku, jelikož tak bude moci lépe předcházet nedorozumění (např. přeslechne-li částici záporu). Dále by si tlumočnick měl být vědom lingvistických zvláštností dané jazykové variety řečníka (např. specifická výslovnost, slovní zásoba apod.) a to nejen v případě

nerodilých mluvčích, ale i rodilých mluvčích. Tlumočníci by i v rámci dlouhodobé přípravy měli využívat veškerých příležitostí, aby se seznamovali s různými přízvuky (Herbert 1952).

Tlumočník by měl být seznámen s kulturními specifiky země původu řečníka. Řečníci totiž ve svých projevech často odkazují na kulturně-historická fakta a tlumočník je musí znát, aby mohl projevu a všem významovým nuancím plně porozumět. I když bude totiž umět perfektně francouzsky, nemusí pochopit aluze marockého nebo belgického řečníka (Herbert 1952). Čím vzdálenější kultury, tím větší úsilí musí tlumočník vyvíjet, aby originál přizpůsobil posluchači a zprostředkoval mu stejný efekt, jako měl originál na posluchače originálního projevu. V takových případech se rozpíná propast mezi znalostním a kulturním základem řečníka a posluchače a tlumočník musí usilovat o jeho překonání, proto je nutné, aby aplikoval určité strategie a tuto propast úspěšně překonal. (Scaglioni 2013).

2.1.2 Zdroje pro tlumočnickou přípravu

Informační zdroje pro ad hoc znalostní přípravu Daniel Gile (2009) dělí na **dokumentární** a **lidské zdroje**. **Dokumentární zdroje** dále dělí na zdroje **elektronické** (lokální – dokumenty na CD, PC apod., a vzdálené – na internetu) a na **zdroje ve fyzické podobě** (tištěné např.). Podle dalšího hlediska Daniel Gile zdroje dělí na terminologické a neterminologické. **Terminologické zdroje** zahrnují slovníky, glosáře ze sdílených databází, terminologické databáze apod. Slouží především k získání informací o významu slov a termínů. Mezi **neterminologické zdroje** potom Gile řadí články, knihy, oficiální vládní dokumenty, zprávy nevládních a mezivládních organizací, právní texty, smlouvy, uživatelské manuály PowerPointové prezentace apod (Gile 2009, 131–132), nicméně i tyto zdroje mohou být využity pro získání terminologie. Při konferenčním tlumočení tlumočníci získají velkou část relevantních informací z konferenčních dokumentů a od odborníků přítomných na konferenci.

AIIC ve své příručce *Practical Guide for Professional Conference Interpreters* (2016, 6) uvádí, že nejužitečnějšími dokumenty, které může tlumočník pro přípravu od klienta získat, jsou:

- Program
- Podkladové dokumenty týkající se relevantních témat a institucí
- Dokumenty, které se budou probírat
- Texty projevů
- PowerPointové prezentace a poznámky od řečníků
- Mnohojazyčné glosáře relevantní terminologie
- Zápis nebo shrnutí předchozího meetingu
- Seznam řečníků a delegátů

- Životopisy řečníků

AIIC také dále doporučuje prostudovat si webové stránky klienta a základní dokumenty upravující správné uspořádání, postupech a fungování dané mezinárodní organizace, obzvláště pokud pro tuto organizaci budeme tlumočit poprvé.

Pro vyhledávání terminologických ekvivalentů je možné využít specializované slovníky, je však potřeba upozornit na jejich limity. Příprava slovníků trvá většinou několik let, což znamená, že slovníky jsou prakticky zastaralé již ve chvíli jejich publikace, to platí obzvláště pro rychle se rozvíjející technické obory jako informačně-komunikační technologie, nebo nemusí obsahovat správný ekvivalent v daném úzkém kontextu. Lederer (1997, 239) také doporučuje při hledání významu nebo ekvivalentu termínu v jednom z pracovních jazyků využívat i jiné jazyky, které mohou pomoci osvětlit význam, např. metabolismus se v němčině řekne *Stoffwechsel*, doslova tedy výměna látek.

2.1.3 Systém tematické a terminologické přípravy v DG SCIC

Tlumočnické služby jsou na půdě institucí Evropské unie důležitou součástí, bez které by se mnohojazyčná jednání neobešla. Tuto službu zajišťuje v Evropské komisi DG SCIC neboli Generální ředitelství pro tlumočnictví (z francouzského *Service Commun Interprétation-Conférences*) a disponuje i terminologickým systémem pro zajištění lepší přípravy tlumočnicků na jednání a konzistentní používání terminologie.

DG SCIC tak vyvinulo interní vyhledávač *Lithos*, který umožňuje tlumočnickům vyhledávat terminologii napříč všemi dostupnými glosáři a na základě předem definovaných kritérií. *Lithos* je dostupný nejen online přes interní intranetové stránky (*SCICnet*), ale po stažení jeho veškerého obsahu i offline, což může být pro tlumočníky v mnohých situacích velmi užitečné. Nejedná se však o jedinou platformu, kterou mají k dispozici. *SCICnet* zpřístupňuje tlumočnickům i přípravné dokumenty k jednáním (*meeting preparation pages*), které zahrnují jak terminologii, tak i faktické informace o jednání, pracovních skupinách, účastnících jednání, protokol daného jednání, program nebo také bližší informace o projednávaném tématu.

Přes intranet mají tlumočníci přístup i k dalším informacím jako je interinstitucionální terminologická databáze IATE (*Interactive Terminology for Europe*), Euramis – nástroj pro vyhledávání terminologie v překladových pamětech Generálního ředitelství Evropské komise

pro překladatelství (DGT), nástroj pro vyhledávání v právních dokumentech EU EUR-Lex, online slovníky, databázi tiskových zpráv Evropské komise, informace o zemích apod.

Další platformou pro tlumočníky je Meeting Blog, který slouží pro sdílení komentářů a zkušeností s používáním terminologie, nebo užitečných informací o nadcházejících či proběhlých jednáních.

Terminologické práce DG SCIC se zakládá na dvou pilířích. Jeden z nich tvoří dva tlumočníci-terminologové na plný úvazek, „rotateurs“, kteří se terminologické práci věnují jeden den v týdnu. Druhým pilířem je síť Terminologica. V rámci tohoto systému jsou z každé kabiny delegování dva zástupci, kteří spolu vzájemně spolupracují, vytvářejí glosáře a na setkáních Terminologica diskutují o terminologických problémech. Terminologové v DG SCIC také organizují kurzy přípravy na jednání, kde nově příchozí tlumočníky seznamují s terminologickým systémem (Knowledge Center on Interpretation, 23. 06. 2023).

2.2 Glosáře

V předchozích kapitolách jsme rozebrali, jak se tlumočníci připravují na své zakázky, aby zvládli překonat tematickou a terminologickou náročnost projevu. Významnou součástí terminologické přípravy i následného tlumočnického výkonu jsou glosáře – jedná se o výstup tlumočnické přípravy a o nástroj, který tlumočníci dále využívají i během samotného tlumočení, aby si rychle dohledali termín, který si během přípravy do glosáře zaznamenali.

Tlumočnické glosáře představují médium, do něhož si tlumočníci při přípravě ukládají terminologii z materiálů, které obdrželi od klienta k přípravě (prezentace, výroční zprávy, připravené projevy apod.), a z dalších zdrojů, které k přípravě využívají (webové stránky klienta, internetové zdroje, odborné publikace apod.). Nemusí se však jednat pouze jen o odbornou terminologii, ale i o běžné výrazy, které tlumočník předpovídá, že řečník v souvislosti s daným tématem pravděpodobně použije, aby je měl kdykoli k dispozici, a nezaměstnával jimi svou procesní kapacitu – např. při vyhlašování filmových cen se bude jednat o slovesa *vyhlásit, získat, předat, udělit* apod.

Claudio Fantinuoli (2018) navrhuje klasifikaci termínů v tlumočnických glosářích. V **první třídě** se nachází obecné výrazy, které se běžně používají v daném specializovaném oboru. Do **druhé třídy** řadí specializovanou terminologii, která je v daném oboru vysoce frekventovaná, a do **třetí třídy** řadí specializovanou terminologii, která není v konkrétním oboru tolik používaná. Tato klasifikace může pomoci tlumočnickům s dalším postupem v rámci přípravy. Díky ní si mohou uvědomit, jakou terminologii je zcela nutné si zapamatovat, a jakou mohou mít jenom v pasivní slovní zásobě, případně k dispozici ve svém počítači s možností rychlého vyhledávání v případě potřeby.

Do glosářů lze zahrnout i vhodné kolokace a frazeologismy. Jejich správné používání může během tlumočení také zlepšit schopnost anticipace, zvýšit kvalitu výsledného výkonu, a i celkové hodnocení tlumočení ze strany posluchače. To platí nejen pro přípravu na tlumočení do nerodilého jazyka, ale i pro tlumočení do mateřského jazyka. V obecných kontextech tlumočnické budou pravděpodobně vhodné kolokace snadno napadat, v odborných oblastech to však již neplatí (Fantinuoli 2018, 29).

Tlumočnické glosáře mohou nabývat různých forem. Podoba i obsah glosářů jsou velmi individuální, podobně jako notace při konsektivním tlumočení, každému tlumočnickovi vyhovuje jiný přístup a jiné uspořádání. Běžně se však glosáře skládají ze dvou a více sloupců, přičemž jeden z nich obsahuje termíny ve výchozím jazyce a druhý sloupec jejich ekvivalenty

v cílovém jazyce. Glosáře mohou dále obsahovat i další sloupce s dodatečnými informacemi, které tlumočnické považuje za důležité. Může se jednat například o gramatické informace (jako třeba nepravidelné tvary sloves, rod podstatných jmen spod.), synonyma, definice, kolokace – tedy jaká slova se často s daným termínem vyskytují (např.: *návrh* se vyskytuje se slovesy *schválit, zamítnout, předložit*), apod.

Někteří tlumočníci si píšou glosáře ručně na papír – i když psaní rukou podporuje zapamatování (např. Van der Weel, Van der Meer 2024), v tlumočnické praxi to má ale spoustu nevýhod. Není snadné v takovém glosáři v kabině v časové tísně termíny vyhledávat, obzvláště pokud má několik stran, špatně se v něm orientuje a je obtížné jej sdílet s kolegy nebo na něm spolupracovat.

Glosáře si však tlumočníci nejčastěji vytvářejí elektronicky pomocí různých aplikací, buď aplikací určených k textové úpravě typu Word nebo Excel, nebo dále pomocí softwarů speciálně vyvinutých pro tvorbu tlumočnických glosářů (InterpretBank, Interpreter's Help apod), kterým se věnujeme v kapitole 2.3.

2.2.1 Studentské glosáře na Ústavu translatologie FF UK

Součástí povinností v rámci magisterského studia na Ústavu translatologie (ÚTRL) je vypracování glosářů, a to na každém ze studovaných jazyků na konci prvního a druhého ročníku. Glosáře mají jasně danou strukturu a délku. Studenti si mohou vybrat ze dvou variant:

struktura glosáře může být buď hnízdová (klíčová kolokace + odvozené pojmy, např. bank a + ústřední/komerční...), nebo pokud dané téma neumožňuje hnízdové řazení, tematická (tj. dle jednotlivých okruhů v rámci jednoho tématu, např. hudební nástroje: smyčcové, dechové, bicí...)²

Glosáře je možné zpracovávat ve formátu *cizí jazyk–čeština* i *čeština–cizí jazyk* a každá klíčová kolokace musí být doplněna o stručnou definici a na závěr o všechny použité zdroje. Co se týče rozsahu, glosáře studentů prvních ročníků musí obsahovat minimálně „30 hnízd (klíčová kolokace + min. 3 odvozené pojmy), nebo 10 tematických okruhů s minimálně 12 pojmy v každém“ a druhých ročníků „minimálně 40 hnízd (klíčová kolokace + min. 3 odvozené pojmy), nebo 14 tematických okruhů s minimálně 12 pojmy v každém“ (ibid).

² Ústav translatologie FF UK, <https://utrl.ff.cuni.cz/cs/studium/navazujici-magisterske-studium/glosare-ke-kt-a-st/>, 7. 4. 2024.

V lednu 2022 byla Ústavem translatologie spuštěna databáze glosářů³ na platformě Moodle 2, která studentům tlumočnictví po přihlášení a zadání přístupového hesla do databáze zpřístupní přes 1300 glosářů, které vytvořili studenti translatologie za posledních více než 30 let. Glosáře jsou uspořádány podle jazykových kombinací do šesti složek: angličtina – čeština, němčina – čeština, francouzština – čeština, ruština – čeština, španělština – čeština a italština – čeština.

Glosáře v každé jazykové kombinaci jsou řazeny dle tematického zaměření do následujících osmnácti kategorií a v případě kategorie *Politika, instituce, fungování státu* i čtyřech podkategorií:

- Dějiny světa a náboženství
- Doprava
- Ekologie a energetika
- Ekonomika, finance, pojišťovnictví
- Flóra a fauna
- Gastronomie a potravinářský průmysl
- IT a média
- Kultura a humanitní obory
- Ostatní aneb co se jinde nevejde
- Politika, instituce, fungování státu
 - Armáda
 - Mezinárodní organizace a EU
 - Migrační a azylová politika
 - Státní správa a politika
- Právo, legislativa, soudnictví
- Průmysl
- Společnost a každodenní život
- Sport
- Školství
- Věda a technika
- Zdravotnictví a sociální péče
- Zemědělství.

2.2.2 Výuka tlumočnické přípravy a tvorby glosářů

Příprava studentů na tlumočnické semináře se od přípravy tlumočnicků liší v mnoha aspektech. Studenti během jednoho dne v rámci několika tlumočnických seminářů a samostudia mohou přetlumočit několik jednotek až nižších desítek krátkých projevů na různá témata a v různých jazykových kombinacích, na rozdíl od tlumočnicků, kteří se během jednoho dne budou pravděpodobně věnovat pouze jednomu širšímu tématu. Studenti od svých vyučujících dále

³ „Databáze tlumočnických studentských glosářů z ÚTRL“: <https://dl2.cuni.cz/course/view.php?id=4236>

také pravděpodobně nezískají stejné typy dokumentů jako tlumočníci, jedná se často o seznam náročných slov, které vyučující předpovídá, že by mohly být pro studenty problematické, případně prezentaci, je-li k dispozici, či napsaný projev (na simultánní tlumočení s textem). Je to z toho důvodu, že cílem tlumočnických seminářů je především to, aby si studenti osvojili tlumočnické dovednosti, což by mohlo být mařeno právě neznalostí konkrétní slovní zásoby.

Studenti potom často pracují jen s danou slovní zásobou, nedělají si širokou tematickou a terminologickou rešerši a glosář si již dále nerozšiřují. Pokročilou přípravu považují za časově náročnou a věnují jí méně času, než by bylo potřeba (Gile 2009).

Jak podotýká Marianne Lederer (1993), snaha vyučujících zasvětit studenty do všech vědních disciplín by byla nejen kapacitně nemožná, ale pravděpodobně i zcela zbytečná. Během několika krátkých kurzů by bylo reálné předat jen pouhé základy disciplín, což by se však nakonec míjelo účinkem. Navíc vědecké konference bývají velmi specializované a zaměřené na jedno úzké téma a znalost pouhých základů daného oboru zcela vytržených z kontextu by pro přípravu zdaleka nestačila. Přesto však doporučuje tlumočnickům osvojit si určitý znalostní základ z tlumočeného oboru, neboť díky tomu bude tlumočnick lépe rozumět implicitním a nevyřčeným informacím.

Ústav translatologie FF UK studentům nabízí jednosemestrální kurz zaměřený na právo a ekonomii a dále jednosemestrální kurz se zaměřením na politiky Evropské unie – každá přednáška je věnována jiné oblasti činnosti EU – např. monetární politice, zemědělské politice apod. Tyto kurzy poskytují studentům právě zmíněný znalostní základ, nejedná se však o kurzy terminologie.

Podle Lederer je však důležitější studenty naučit univerzální postupy založené na kritickém myšlení, pomocí nichž budou schopni se připravit na jakékoli téma. Zdůrazňuje, že cílem takové přípravy není, aby se tlumočnick stal odborníkem na dané téma, nýbrž aby získal znalosti dostatečné pro to, aby pochopil koncepty a procesy, které budou během konference zmíněny.

Proto se svými studenty na pařížské škole *École Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs (ESIT)* Lederer a Seleskovitch začínaly výuku tlumočnické přípravy analýzou odborných textů a vedly je k vědomému zpochybňování vlastních znalostí, objevování vědomostních nedostatků tak, aby pomocí „přemýšlení, uvažování a logického vyvozování“ (Lederer 1993, 236) dokázali pochopit hlavní myšlenky textu, který se na první pohled zdál naprosto nesrozumitelný. A právě díky takovému analytickému cvičení se studenti naučí

identifikovat, jaké znalosti je potřeba si zcela nezbytně osvojit pro následné pochopení projevů. Doporučuji začít se studiem textů ve svém mateřském jazyce, pokud jsou k dispozici.

Lederer tedy klade důraz na tematickou přípravu a příkládá jí větší význam než terminologické přípravě. Tento přístup k přípravě je ovlivněn teorií smyslu Danici Seleskovitch. Význam slov je totiž vázaný na kontext a bez porozumění kontextu není možné zvolit ze seznamu slovníkových významů ten vhodný pro daný obor.

Je potřeba nejprve znát přesný význam slova ve výchozím jazyce v daném kontextu, než se přesuneme k vyhledávání jeho ekvivalentu v cílovém jazyce v bilingvním slovníku. Lederer doporučuje nejprve využívat jednojazyčné slovníky a encyklopedie, správnost pochopeného významu si následně ověřit v kontextu dokumentů dodaných od klienta a až poté je vhodné termín vyhledat ve dvojjazyčném slovníku.

Luigi Luccarelli (2006) podotýká, že pokud by se do výuky konferenčního tlumočení zahrnul i seminář zaměřený na přípravu, pomohlo by to studentům vstoupit na trh práce. Takový seminář by doporučoval pro pokročilejší studenty, např. na konci 3. nebo na začátku 4. semestru magisterského studia.

Luccarelli navrhuje, aby sestával pouze ze tří bloků, přičemž jejich struktura by mohla být následující. **Během prvního semináře** by byli studenti seznámeni s konceptem aktivní přípravy na konferenci, dále i s průběhem a dalšími aspekty konferencí a dostali by zadání pro přípravu na simulovanou konferenci.

Na druhém semináři by diskutovali o postupech, které pro přípravu zvolili a od vyučujícího by dostali zpětnou vazbu. Studenti by s vyučujícím prošli materiály a glosáře, které si na simulovanou konferenci připravili.

Před třetím seminářem by studenti měli možnost si svou přípravu doplnit na základě postřehů spolužáků a doporučení vyučujícího a během simulované konference by měli možnost si ověřit, zda byla dostatečná. Krátce před začátkem konference by studenti dostali k dispozici dodatečné materiály (např. texty projevů), které jsou běžně dostupné až přímo na místě – umožní to tak simulovat reálnou situaci. Po konferenci by opět následovala diskuze.

2.3 Využití CAI nástrojů pro tvorbu glosářů

O využití elektronických nástrojů pro správu terminologie v rámci přípravy tlumočnicků se jako jedna z prvních začala zajímat Barbara Moser-Mercer již na počátku 90. let minulého století. Po dlouhou dobu se vývoj elektronických nástrojů pro jazykové profese zaměřoval především na překladatele – vznikla celá řada nástrojů pro správu překladových pamětí, softwarů pro počítačem podporovaný překlad (*computer assisted translation, CAT*) např. SDL TRADOS, Memoq apod., terminologické databanky, weby pro ověření gramatické správnosti – to však, jak podotýká Barbara Moser-Mercer, neodpovídá potřebám tlumočnicků. V rámci své studie proto provedla dotazníkové šetření, jehož se zúčastnilo přes sto konferenčních tlumočnicků a členů AIIC z celého světa, aby identifikovala jejich požadavky na elektronický nástroj pro správu terminologie. Autorka zahrнула i technická specifika, která by měl daný program splňovat, v té době vytyčené podmínky splnily pouze dva softwarů Term PC a Multiterm, které byly navíc relativně drahé – pohybovaly se v cenovém rozmezí od 900 dolarů do 1800 dolarů (Moser-Mercer 1992, 511). Term PC již v současné době neexistuje a Multiterm se stal součástí Trados Studio.

Za posledních třicet let však došlo k obrovskému technologickému pokroku a ten se promítnul i do vývoje tlumočnických nástrojů. Mezi profesionálními tlumočnickými vládne přesto nadále určitý odpor k využívání moderních technologií v tlumočení, z výsledků dotazníkového šetření Clemens a Mitzmacher (2013) vyplývá, že nástroje pro tvorbu glosářů a správu terminologie, takzvané *CAI nástroje* neboli *nástroje počítačem podporovaného tlumočení* (*computer assisted interpreting, CAI*, viz níže) využívá méně než třetina tlumočnicků (zkoumaný vzorek zahrnoval však pouze 15 tlumočnicků). Oproti klasickým softwarům pro úpravu textu nebo tvorbu databází jako je Word a Excel, nabízí speciální softwarů pro tlumočnicků takové funkce, díky nimž ušetří čas při přípravě, ale i při vyhledávání termínů během samotného tlumočení. Jednou z takových funkcí je *fuzzy search*, kdy software rozpozná překlepy, opraví je a vyhledá správný termín. To stejné platí i pro diakritická znaménka.

Podle Claudia Fantinuoliho (2018) v současné době procházíme třetím technologickým obratem. **První technologický obrat** nastal zavedením drátového zařízení pro přenos hlasového projevu již na začátku dvacátých let dvacátého století, a následně jeho využitím při Norimberských procesech, což obecně přispělo k rozmachu simultánního tlumočení.

K **druhému technologickému obratu** došlo v 90. letech s nástupem internetu. Ten tlumočnickům otevřel dveře ke komplexnímu zdroji materiálů z různých oborů dostupných v

mnoha jazycích a změnil tak „vztah tlumočnicků ke znalostem a jejich získávání“ (Fantinuoli 2018, 2).

Jak již bylo zmíněno, v současné době procházíme **třetím technologickým obratem**, který mění pracovní podmínky tlumočnicků. Podle Fantinuoliho se třetí technologický obrat projevuje v následujících třech hlavních oblastech:

- a. **Remote Interpreting (RI)** – technologie využívané pro vzdálené tlumočení, kdy řečník, tlumočnick a/nebo posluchači se nacházejí na jiných místech. K rozmachu RI došlo především po vypuknutí pandemie nemoci COVID-19 v roce 2020 a následnému zákazu scházení se a pořádání akcí. Platformy s funkcí RI zahrnují například Zoom, KUDO, Interprefy a další.
- b. **Machine Interpreting (MI)** – technologie, které umožňují automatické strojové tlumočení. Zahrnují alespoň tři různé typy technologií: *automatic speech recognition* pro přepsání mluveného projevu ve výchozím jazyce na text, *machine translation* pro překlad do jiného jazyka a *speech-to-text synthesis* pro převod textu na mluvený projev v cílovém jazyce (Fantinuoli 2018, 5).
- c. **Computer Assisted Interpreting (CAI)** *nástroje asistovaného tlumočení* představují softwarové aplikace explicitně vyvinuté pro potřeby tlumočnicků (Prandi 2023), které jim mohou pomoci v různých fázích tlumočnického procesu, ať již je to během přípravy, kdy je mohou využít pro manuální anotaci dokumentů, vytváření shrnutí dokumentů pomocí umělé inteligence (AI), automatickou genezi glosářů na základě konferenčních dokumentů, tvorbu a správu glosářů. Je možné je využít i přímo při simultánním tlumočení, kdy pomocí rozpoznávání hlasu (*speech recognition*) je systém schopný v projevu řečníka vyhledávat termíny obsažené v glosářích a automaticky je zobrazovat na obrazovce, stejně tak vyhledávat a zobrazovat čísla na obrazovce (InterpretBank). Terminologie a čísla jsou pro tlumočnický nej obtížnější přetumočitelné jednotky, proto má využití moderních technologií potenciál výrazně snížit kognitivní zátěž při tlumočení a zvýšit tak celkovou kvalitu tlumočnickova výkonu.

Fantinuoli (2016) dělí CAI nástroje pro tvorbu glosářů na nástroje první generace a na nástroje druhé generace. **Nástroje první generace** zahrnují Interplex, LookUp (které oba vznikly již na přelomu století), Terminus, Interplex, Interpreter's Help, a DolTerm, z nichž pouze Interpreter's Help a Interplex jsou v současné době dále rozvíjeny a jsou dostupné na

trhu. Tyto nástroje umožňují ukládání terminologických dat a jejich následné vyhledávání; velkým přínosem většiny softwarů je možnost třídit glosáře do různých kategorií podle tématu, zakázky, klienta apod. Nicméně žádný z nástrojů první generace nevyužívá pokročilý algoritmus, jenž by bral ohledy na specifickou situaci tlumočnicka při simultánním tlumočení, tedy na časový přes a omezenou procesní kapacitu pro vyhledávání termínů, v důsledku čehož může dojít k překlepům a platforma tak nerozpozná vyhledávaný termín (Fantinuoli 2016).

Mezi **nástroje druhé generace** lze zařadit Intragloss⁴, InterpretBank a Kudo Interpreter Assist. Tyto nástroje rozšiřují možnosti nástrojů první generace a usnadňují a zefektivňují přípravu tlumočnicků nejen před, ale i během samotného tlumočení, např. díky pokročilým vyhledávacím funkcím či již zmíněnému rozpoznávání hlasu. Rozvoj umělé inteligence (*artificial intelligence, AI*) pro CAI představuje do budoucna velký potenciál směrem k optimalizaci každé fáze tlumočnické přípravy a lze očekávat vznik CAI nástrojů třetí generace (Prandi 2023).

V následujících kapitolách představujeme dostupné nástroje pro tvorbu tlumočnických glosářů (CAI nástroje, InterpretBank a Interpreter's Help) a nástroje pro extrakci terminologie (OneClick Terms).

2.3.1 Interpretbank

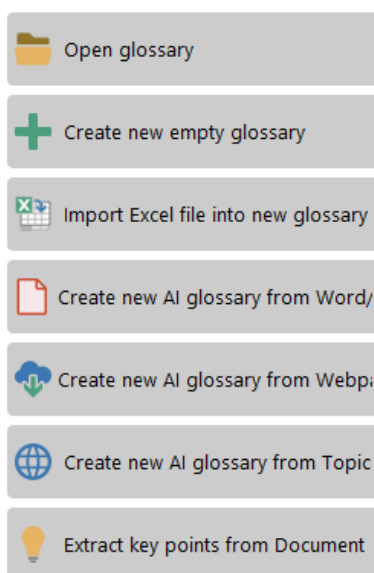
InterpretBank⁵ je software vyvinutý v rámci doktorského výzkumného projektu na univerzitách v Germersheimu a v Mohuči. Skládá se ze čtyř modulů Edit, Docs, Memo, Live, které tlumočnické podporují při každé fázi tlumočnického procesu, díky čemuž jej řadíme do kategorie nástrojů druhé generace. Moduly jsou vzájemně propojeny, a lze mezi nimi přepínat kliknutím na jejich ikonu v pravém horním rohu aplikace. Po spuštění InterpretBank se na hlavní stránce jako první zobrazí nabídka hlavních funkcí (Obrázek 1).

⁴ Intragloss není aktuálně dostupný na trhu.

⁵ InterpretBank, <https://interpretbank.com/site/>, 10. 1. 2024

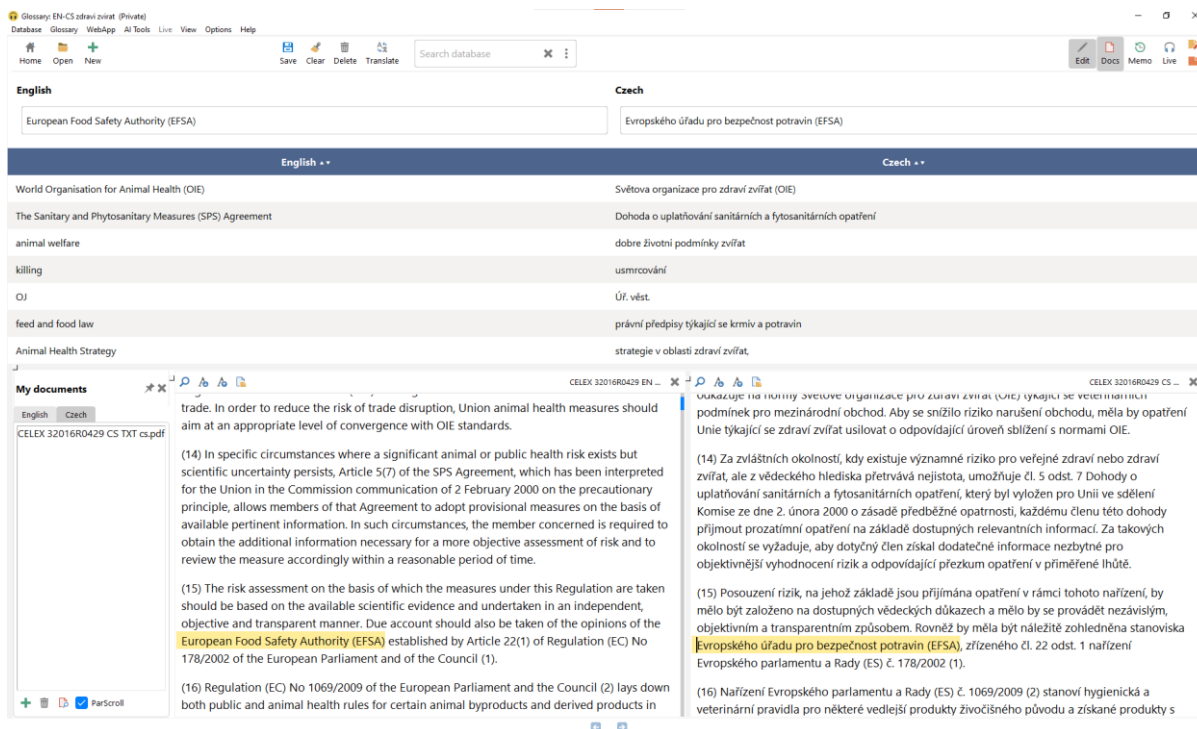

Start

Obrázek 1 Uvítací stránka InterpretBank se základními funkcemi.

První modul, **Edit**, umožňuje vytvářet a upravovat vlastní glosáře. Jednotlivé termíny lze buď do databáze zadávat manuálně, nebo do aplikace pomocí druhého modulu, **Docs**, nahrát jednojazyčný dokument, či dva různojazyčné paralelní dokumenty (např. právní texty Evropské Unie) a termíny označovat myší (viz Obrázek 2). Označené termíny se automaticky propíší do řádku nad seznamem termínů, kde je možné termín upravit, např. uvést do nominálu nebo singuláru, a automaticky se uloží do glosáře. Pro ukázky práce s texty jsme zvolili *Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/429 ze dne 9. března 2016 o nálezích zvířat a o změně a zrušení některých aktů v oblasti zdraví zvířat a jeho ekvivalent v anglickém jazyce*. Jsou zde k dispozici i chytré funkce, jako např. automatický překlad, vyhledání termínu v online terminologické databázi (např. IATE) a vyhledávání definic. V rámci jednoho glosáře je možné si také vytvořit subglosáře na užší téma.

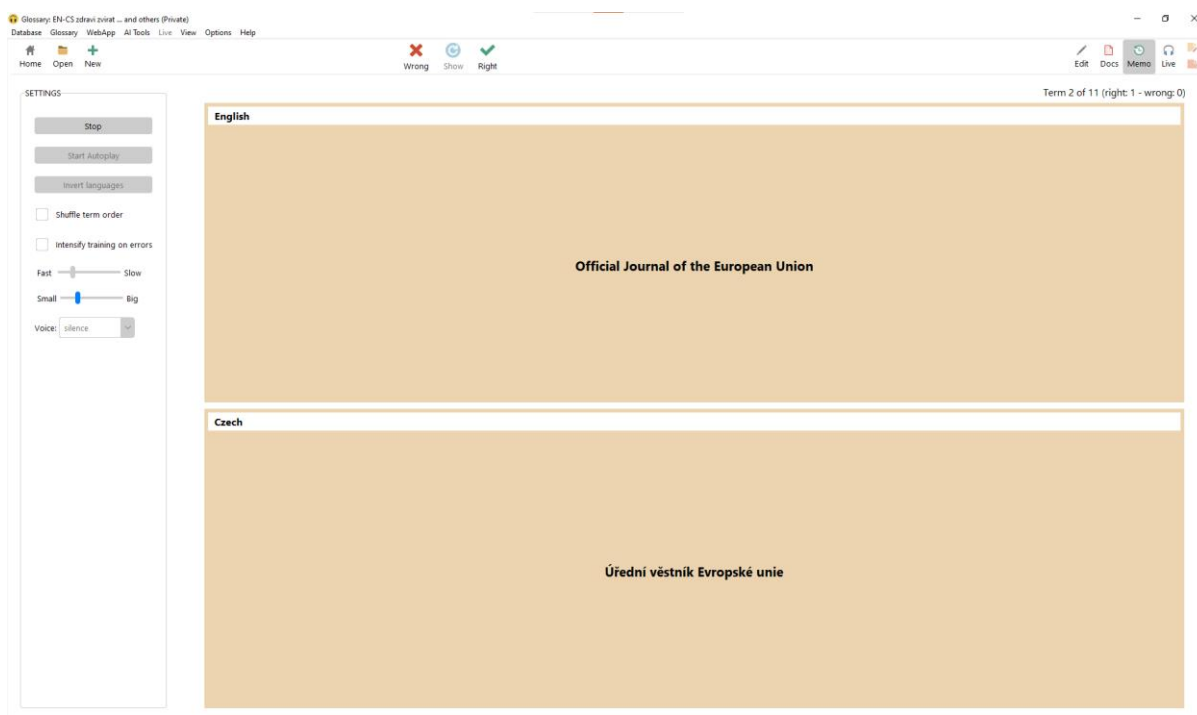
Obrázek 2 Tvorba glosáře pomocí manuální extrakce termínů ze zrcadlových dokumentů.

V rámci tohoto modulu je také možné **automaticky extrahovat terminologii** z dokumentů a zobrazovat ji v kontextu. Software InterpretBank do seznamu terminologie zahrnul i velké množství gramatických slov jako *and*, *so* apod., které do tlumočnického glosáře nepatří. Tuto slovní zásobu je dále možné nechat strojově přeložit, ale není možné extrahovat termíny z dvou různojazyčných dokumentů zároveň, na rozdíl od nástroje OneClick Terms (2.3.3).

Další dostupnou funkcí v rámci modulu Edit je **geneze glosářů pomocí AI**. Na základě velmi mála informací (např. názvů projevů, tématu konference, klíčových slov) AI vygeneruje relevantní slovní zásobu a termíny. Tato funkce je pomocníkem při anticipaci termínů, které by mohl řečník během svého projevu použít. Takto vygenerované termíny je vhodné si dále vyhledat a rozšířit si tak i tematické znalosti v oboru. Tématem našeho vzorového dokumentu jsou zvířecí nákazy a zdraví zvířat, nechali jsme si tedy vygenerovat terminologii týkající se zvířecích nemocí. Během několika vteřin jsme získali seznam 30 zvířecích nemocí, který jsme si nechali strojově přeložit pomocí zabudované funkce v InterpretBank. Termíny i jejich překlady je však vždy nutné si ověřit i z jiných zdrojů. Vygenerovaný glosář je k nahlédnutí v příloze.

Třetí modul, **Memo**, umožňuje tlumočnickovi učit se terminologii z glosáře. Rozhraní tohoto modulu představují dvě kartičky (*flashcards*), na jedné se zobrazuje termín ve výchozím

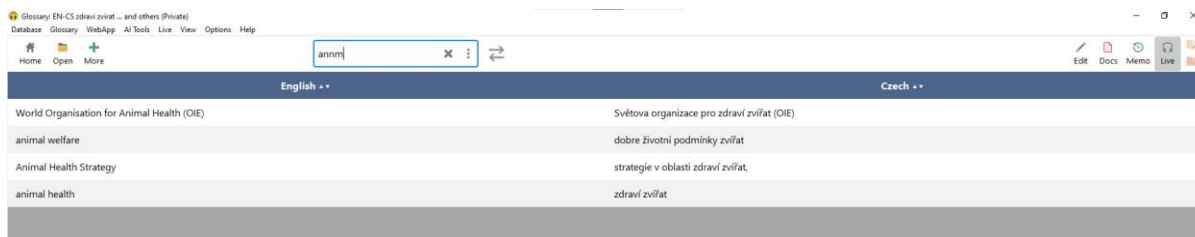
a na druhé kartičce v cílovém jazyce a případně naopak. Po zobrazení odpovědi tlumočnick ohodnotí, zda odpověděl správně nebo ne a následně si může zvolit, aby se testování jeho znalostí zaměřovalo na terminologii, která mu dělá problémy, či si může nechat kartičky zamíchat a ty se následně budou zobrazovat v jiném pořadí.

Obrázek 3 Memo modul softwaru InterpretBank.

Čtvrtý modul, **Live**, poskytuje tlumočnickovi **asistenci při tlumočení v kabině**. Tento modul umožňuje terminologii vyhledávat v reálném čase, to znamená, že jakmile tlumočnick začne psát, na obrazovce se začínají objevovat termíny, které vyhledávání odpovídají. S každým dalším písmenem, jež tlumočnick napíše, se výsledky zužují, což se nazývá dynamické vyhledávání (Prandi 2023).

Tento nástroj má také funkci *fuzzy search*, což znamená, že vyhledávač je schopen opravovat překlepy, ke kterým může dojít v důsledku zvýšené kognitivní zátěže tlumočnicka, a nebere v potaz diakritiku. Díky tomu se zkrátí čas nutný pro vyhledání termínu a sníží se kognitivní úsilí, které tomuto úkonu tlumočnick musí věnovat. Níže na obrázku je zobrazen příklad, kdy jsme do vyhledávače zadali „anm“ a zobrazily se výsledky zahrnující slovo „animal“. Nástroj nejprve prohledává otevřený subglosář, následně jeho nadřazený glosář a poté všechny glosáře uložené v InterpretBank.

Obrázek 4 Funkce fuzzy search v InterBank

V rámci free lance licencí je dostupná experimentální funkce automatického rozpoznávání hlasu (*automatic speech recognition, ASR*), jejímž cílem je automaticky transkribovat hlasový vstup, analyzovat jej a vyhledávat v něm jednotky, které pro tlumočníky typicky představují obtíže jako například terminologie nebo čísla, a zobrazovat je v reálném čase na obrazovce. Podobná funkce je také dostupná při konsektivním tlumočení, kdy tlumočníci mohou využívat funkci *artificial notepad*, která „vizualizuje automaticky generovaný přepis zdrojového projevu, po rozkliknutí vyhledává ekvivalenty termínů, automaticky převádí jednotky a umožňuje sdílení ASR s kolegou“ (Prandi 2023).

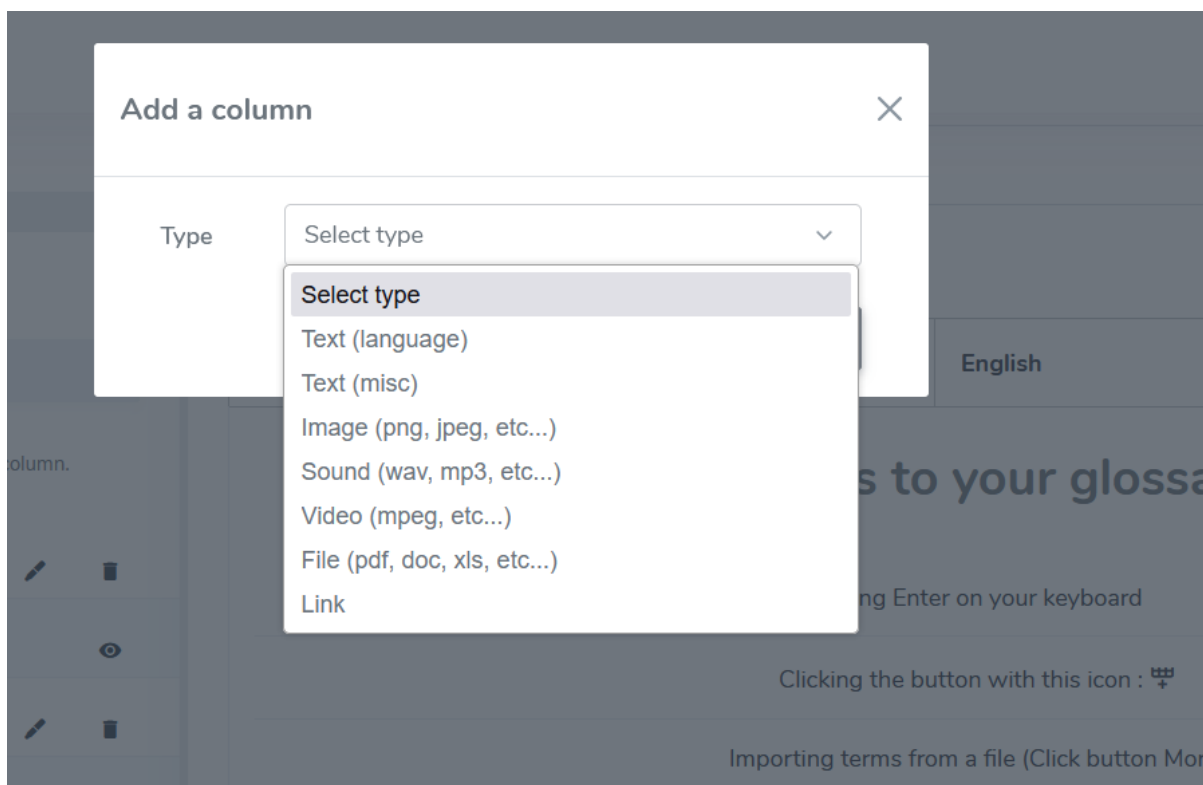
2.3.2 Interpreter's Help

Interpreter's Help, se svou aplikací BootMate⁶, je webový nástroj pro tvorbu glosářů, který je k dispozici i v offline verzi v podobě aplikace pro Windows, MacOS a Linux. Interpreter's Help založil Benoit Werner spolu s Yannem Plancqueem, oba jsou absolventy vysokoškolského programu Informační technologie na univerzitě Epitech.

Nástroj lze ovládat pomocí klávesových zkratk, což je rychlejší než ovládání pomocí myši a při vyhledávání termínů během simultánního tlumočení to může přispět ke snížení kognitivní zátěže – pro začátek vyhledávání stačí stisknout klávesu *s* a pro odstranění textu z vyhledávacího pole klávesu *esc*. Při vytváření glosáře je možné používat klávesu *enter* pro uložení termínu, *tabulátor* pro přechod na další okénko a *esc* pro zavření řádku bez uložení.

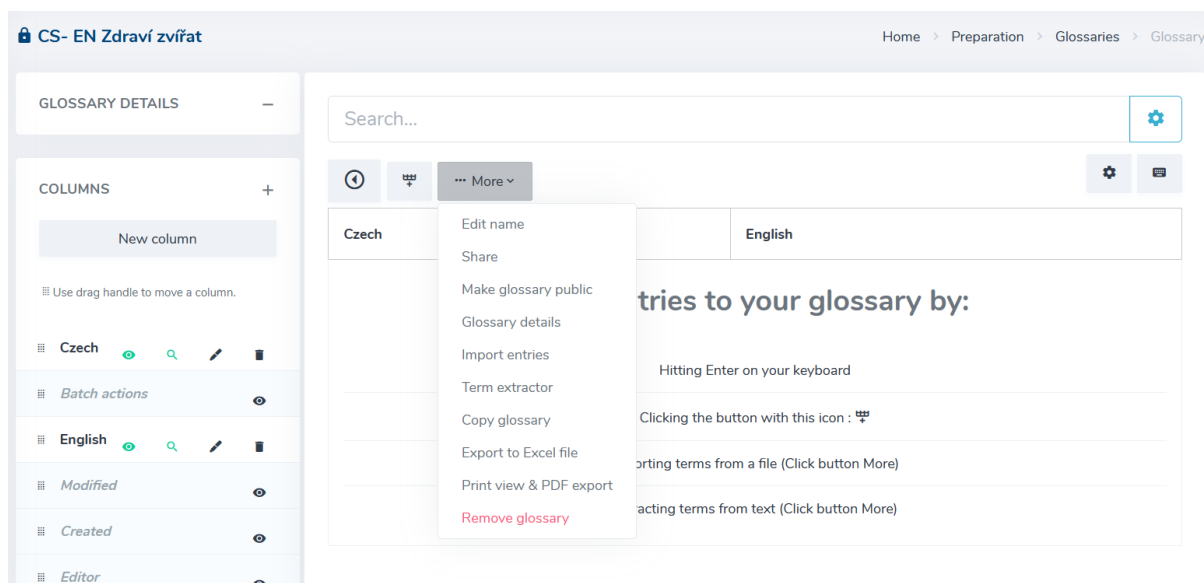
Hlavní nabídka po levé straně zahrnuje *Dashbord*, který uživatele zavede na hlavní stránku, kde se zobrazují naposledy upravené a otevřené glosáře a soubory učebních kartiček. Druhá karta *Business* nabízí funkce pro organizaci práce – tlumočník si může vytvořit databázi svých klientů, do kalendáře si zaznamenávat své zakázky nebo si i vytvářet síť kolegů. Do glosářů je možné vkládat různé typy dat, včetně audiovizuálních.

⁶ Interpreter's Help, <https://interpretershelp.com>, 10. 1. 2024

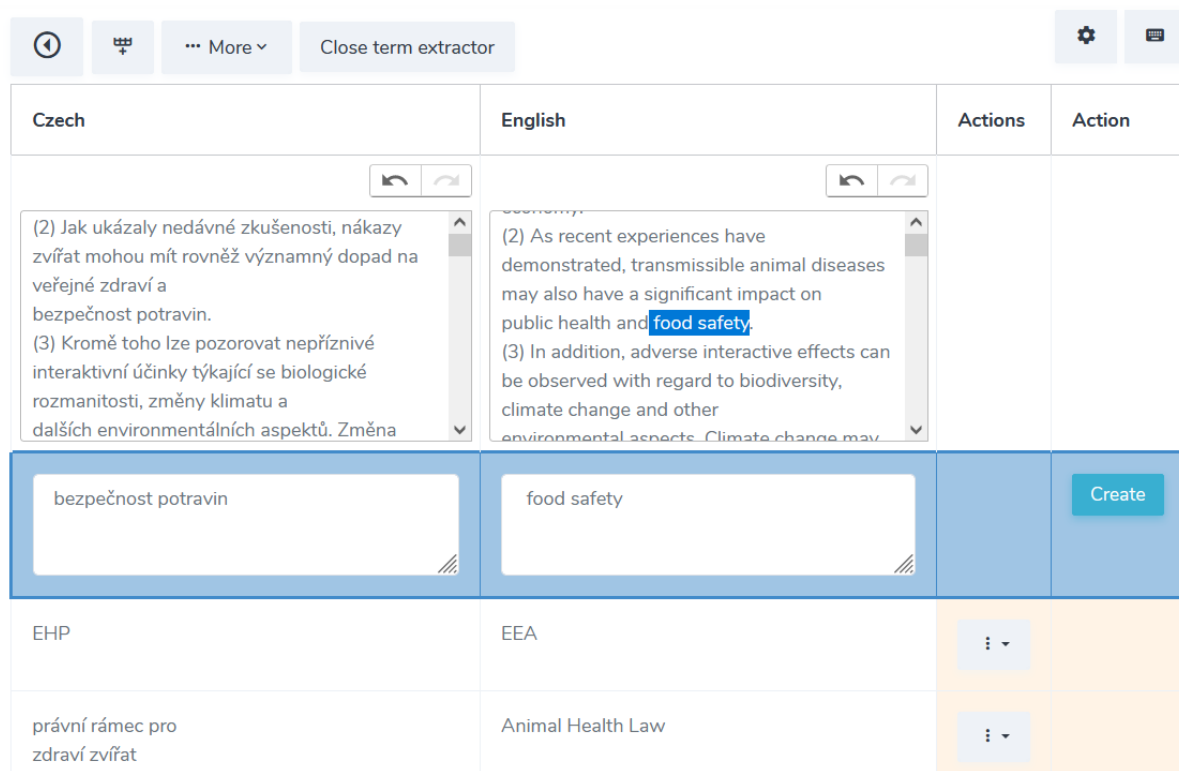

Obrázek 5 Typy dat v glosářích Interpreter's Help

Interpreter's Help nemá funkci automatické extrakce terminologie z dokumentů, je však možné ji extrahovat manuálně. Při rozklinutí tlačítka *More* a následně *Term extractor* se zobrazí dvě pole, do nichž lze vložit zkopírované paralelní texty (případně pouze jen do jednoho pole) a následně myší označovat termíny a jejich ekvivalenty, které se nejprve propíší do řádku níže, kde je možné je editovat a následně potvrdit, čímž je uložíme do našeho otevřeného glosáře. Díky tomu, že do Interpreter's Help nevkládáme dokumenty, ale pouze text do textového pole, je zachována důvěrnost, tyto texty nejsou ukládány, termíny, které si z textu přidáme do glosáře však ano. Na Obrázku 7 je zobrazena manuální extrakce termínů z dvojjazyčných překladových textů, které jsme zkopírovali a vložili do textového pole.

Obrázek 6 Akce proveditelné s glosáři v *Interpreter's Help*.

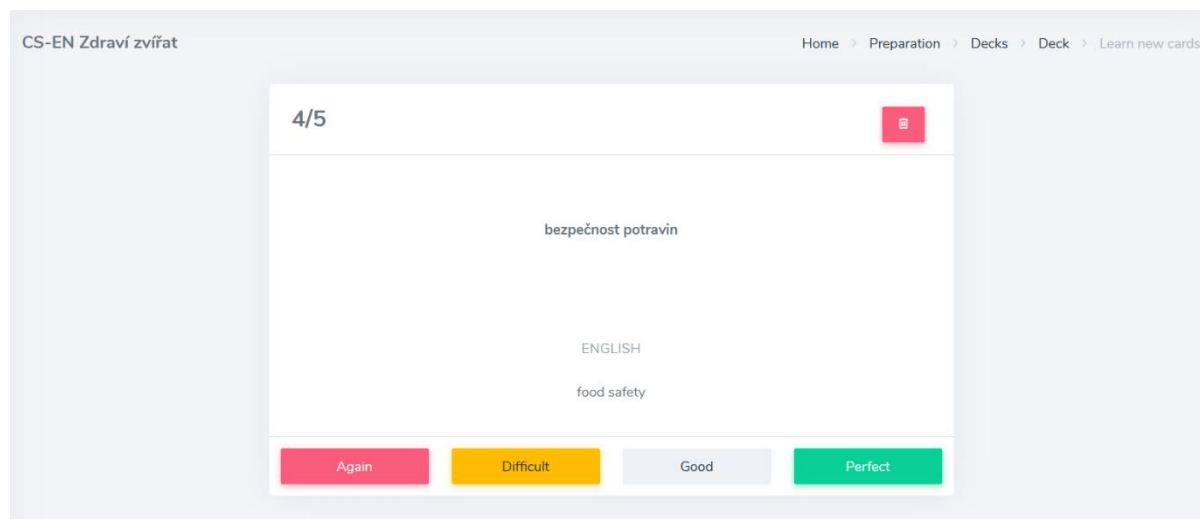

Obrázek 7 Manuální extrakce terminologie pomocí *Interpreter's Help*.

Co se týče vyhledávání v glosáři, *Interpreter's Help* funkci *fuzzy search* nemá, to znamená, že pokud uživatel nenapíše přesné znění termínu v glosáři, např. dopustí se překlepu nebo ve spěchu nepoužije diakritická znaménka, hledaný termín se nezobrazí. Obzvláště pro tlumočníky s jazykovou kombinací čeština–francouzština toto může představovat velkou nepříjemnost, neboť většina francouzských znamének na české klávesnici není a vyhledávání

francouzských slov v Interpreter's Help by bylo obtížné a mohlo by ještě zvýšit nároky na tlumočnickou procesní kapacitu.

Na základě vytvořených glosářů je možné dále zakládat virtuální balíčky kartiček se slovní zásobou, kterou si chce tlumočnick procvičovat. Podobně jako u InterpretBank i zde je potřeba ohodnotit svou znalost daného termínu, což dále slouží pro úpravu algoritmu a frekvence s jakou se nám určitá slovní zásoba při učení zobrazuje.

Obrázek 8 Učební pomůcka terminologie v Interpreter's Help

2.3.3 OneClick Terms

OneClick Terms⁷ je jedním z produktů společnosti Sketch Engine, jejímž spoluzakladatelem je docent Pavel Rychlý z Centra zpracování přirozeného jazyka na Fakultě informatiky Masarykovy univerzity, a firma sídlí v Brně. Jedná se o nástroj pro extrakci terminologie, který tlumočnickům a překladatelům dokáže ušetřit hodiny práce a rychlým způsobem tak lze získat seznam termínů a zkratk, které klient skutečně používá. Je dostupný pro 25 jazyků včetně češtiny a slovenštiny, optimalizovaná verze je však dostupná pouze pro velmi omezené množství jazyků (angličtinu, francouzštinu, němčinu, estonštinu, španělštinu, portugalštinu, ukrajinštinu a italštinu) (Sket Engine, 11. 2. 2024). V rámci plné placené verze je k dispozici více funkcí, např. možnost editovat extrahovaný termín a možnost exportu termínů díky čemuž tlumočnick velmi rychle a s minimálním úsilím získá glosář termínů, které jsou používání v pracovních dokumentech. Ve volně dostupné verzi se navíc nezobrazují všechny výsledky

⁷ Sketch Engine, <https://terms.sketchengine.eu>, 11. 2. 2024

extrakce, ale nejedná se o tak zásadní podíl na celkovém počtu termínů, takže tento nástroj může být užitečný i v základní bezplatné verzi.

Program je možné využít pro extrakci termínů z jednojazyčného souboru ve formátu doc, docx, htm, html, pdf nebo txt. Dále také pro vytvoření seznamu termínů ze dvou souborů ve stejných formátech, kdy jeden soubor je originál a druhý soubor je jeho překlad, nebo z již zarovnaných textů ve formátech překladatelských pamětí tmx, xliff 2.0+, xlf 2.0, xls, xlsx. OneClick Terms porovnává daný text s korpusem běžného jazyka, není tedy limitovaný pouze na určitá témata a je možné jej využít pro extrakci terminologie z různých oborů. Je potřeba však zdůraznit, že ne všechny zdrojové texty jsou vhodné pro extrakci terminologie pomocí tohoto nástroje. Ideální jsou dokumenty, které obsahují celé věty a jsou delšího rozsahu. Naopak nevhodné texty pro extrakci termínů pomocí OneClick Terms jsou například prezentace, krátké texty a seznamy, které neposkytují mnoho lingvistického kontextu – v tomto případě by byla extrakce terminologie neúspěšná.

Po nahrání dokumentu do webové aplikace OneClick Terms analyzuje frekvenci výskytu slova nebo slovního spojení v daném dokumentu a následně ji porovnává s frekvencí výskytu v korpusu běžného jazyka. Pokud se dané slovo nebo slovní spojení v textu vyskytuje s vyšší frekvencí, označí jej systém za termín. Seznam termínů následně seřadí podle skóre klíčivosti, *keyness score*, tedy podle ukazatele, který udává míru typičnosti výrazu pro daný text. Po pravé straně každého termínu se nachází ikona dvou čtverečků, po kliknutí na ni se zobrazí okno *Concordanceru*. Pomocí této funkce lze zobrazit použití daného termínu v kontextu. Je to užitečné např. pro neznámé nebo ad hoc zkratky, které bývají rozepsány při prvním použití v dokumentu. Takto si je uživatel může jednoduše zobrazit a nemusí zkratku dohledávat v textu. Dále si pomocí této funkce může nastudovat, s jakými např. slovesy nebo přídatnými jmény se daný termín nejčastěji v textu vyskytuje⁸.

V případě extrakce terminologie z paralelních textů dojde nejprve k automatickému zarovnání (pokud se nejedná o již zarovnané texty) a následně identifikuje termíny a ke každému termínu nabídne několik potenciálních ekvivalentů – na uživateli potom je, aby si z navrhaných termínů vybral nejvhodnější možnost. Napravo od každého termínu se nachází ikona tužky, pomocí které je možné si termín upravit. Extrahované termíny je možné si zobrazit a stáhnout v podobě seznamu jednojazyčných jednoslovných nebo víceslovných termínů ve

⁸ Sketch Engine, <https://terms.sketchengine.eu/how-does-it-work>, [citováno 11. 2. 2024].

výchozím nebo cílovém jazyce a dvojjazyčného seznamu termínů včetně příkladových vět z dokumentu. Hotové glosáře je možné následně exportovat ve formátech tmx, xlsx a csv.

YOUR RESULTS i ⚙

SINGLE - WORDS [EN] MULTI - WORDS [EN] **BILINGUAL TERMS** SINGLE - WORDS [CS] MULTI - WORDS [CS]

PARALLEL CONCORDANCE SELECT ALL DESELECT ALL Show statistics DOWNLOAD...

Source term	Target term	Co-freq ?	L1 freq ?	L2 freq ?	logDice ?	Keyness ?
listed disease	☒ seznam x 📄	41	358	495	10.621	3018.873
	☐ nákaza 📄					
	☐ opatření 📄					
	☐ tlumení 📄					
	☐ unie 📄					
germinal product	☒ zárodečný produkt x 📄	20	245	237	10.409	2070.29
	☐ produkt živočišného původu 📄					
	☐ živočišný původ 📄					
	☐ produkt 📄					
	☐ původ 📄					
competent authority	☒ příslušný orgán x 📄	34	397	391	10.465	2028.15
	☐ orgán 📄					
	☐ prevence 📄					
	☐ tlumení 📄					
	☐ nákaza zvířat 📄					
animal health	☒ zdraví zvířat x 📄	40	393	105	11.362	1965.593
	☐ zvíře 📄					
	☐ nařízení 📄					
	☐ směrnice rady 📄					
	☐ pravidlo 📄					
delegated act	☒ přijímání aktů x 📄	2	200	79	7.876	1645.369
	☐ přijímání 📄					
	☐ přenesená pravomoc 📄					
	☐ požadavek 📄					
	☐ pravomoc 📄					
terrestrial animal	☒ suchozemské zvíře x 📄	9	201	196	9.537	1611.568
	☐ suchozemský živočich 📄					
	☐ případ suchozemských živočichů 📄					
	☐ zárodečný produkt 📄					
	☐ 📄					

Obrázek 9 Dvojjazyčné termíny vygenerované pomocí OneClick Terms.

Na Obrázku 9 je zobrazen seznam termínů a jejich navrhované ekvivalenty v cílovém jazyce. Ne vždy se OneClick Terms podaří vybrat správný ekvivalent a zobrazí např. jen jedno slovo z celého slovního spojení, jak vidíme u prvního výrazu *listed disease* – *seznam*. Po rozkliknutí konkordanceru se nám však zobrazí jazykový kontext z dokumentu v obou jazycích a následně můžeme termín upravit na jeho správný ekvivalent ve znění, v jakém se vyskytuje v nahraných dokumentech – *nákaza uvedená na seznamu*, viz obr. níže. Po pravé straně od termínů se nachází statistické údaje, včetně skóre klíčivosti, počtu výskytů v prvním a druhém jazyce. Na horní liště lze v záložkách *single-words* a *multi-words* zobrazit seznam jednoslovných a víceslovných termínů v obou jazycích, které se liší od seznamu zarovnaných termínů.

EXAMPLES		
1	Implementing powers should be conferred on the Commission to lay down which listed diseases are to be subject to which rules .	Na Komisi by měly být přeneseny prováděcí pravomoci ke stanovení toho , na které nákazy uvedené na seznamu se mají vztahovat jaká pravidla .
2	The occurrence of a listed disease in wild animals may pose a risk to public health and the health of kept animals .	Výskyt nákazy uvedené na seznamu u volně žijících zvířat může představovat riziko pro veřejné zdraví a pro zdraví chovaných zvířat .
3	It is essential that the competent authority have in place a system of surveillance for the listed diseases which are subject to surveillance .	Je nezbytné , aby příslušný orgán zavedl systém dozoru pro nákazy uvedené na seznamu , které podléhají dozoru .
4	The competent authority should put in place preliminary disease control measures to prevent the possible spread of the listed disease , and should undertake an epidemiological enquiry .	Příslušný orgán by měl zavést předběžná opatření k tlumení nákazy , aby se předešlo možnému rozšíření této nákazy uvedené na seznamu , a měl by provést epizootologické šetření .
5	Member States , zones or compartments which have been declared free of certain listed diseases or which are subject to eradication programmes with regard to those diseases .	se objevujících nákaz do členských států , oblastí nebo jednotek , které byly prohlášeny za prostě určitých nákaz uvedených na seznamu nebo které mají v souvislosti s uvedenými nákazami zavedeny eradikační programy .

listed disease	seznam ☐ nákaza ☐ opatření ☐ tlumení ☐ unie ☐
germinal product	zárodečný produkt ☐ produkt živočišného původu ☐ živočišný původ ☐ produkt ☐ původ ☐
competent authority	příslušný orgán ☐ orgán ☐ prevence ☐ tlumení ☐ nákaza zvířat ☐
animal health	zdraví zvířat ☐ zvíře ☐ nařízení ☐ směrnice rady ☐ pravidlo ☐
	přijímání aktů ☐ nřímání ☐

Obrázek 10 Náhled konkordanceru dvojjazyčných termínů.

Co se týče ochrany údajů a bezpečnosti, Sketch Engine je držitelem evropského certifikátu digitální bezpečnosti ISO 27001. Dokumenty nahrané do programu a vygenerovaná data se na serveru běžně ukládají po dobu tří dnů a následně jsou smazány. Je možné si však data ve Sketch Engine uložit, potom tam budou uchována na dobu neurčitou, dokud je uživatel sám nesmaže. Sketch Engine texty a data uživatelů nevyužívá a nikdo jiný kromě daného uživatele k nim nemá přístup. Pokud však tlumočnick nakládá s utajovaným dokumentem, je potřeba se mít na pozoru. Sketch Engine a OneClick Terms jsou dostupné pouze online a žádná desktopová aplikace není dostupná proto, že program pracuje s velkým množstvím dat (v řádu několika terabitů) a takový objem dat by nebylo možné do běžných počítačů nainstalovat (Goldsmith, 2022). Z toho důvodu se doporučuje takové dokumenty do webových nástrojů nenahrávat.

2.4 Přehled vybraných výzkumných prací na téma tlumočnické přípravy

Tlumočnická příprava se stala předmětem relativně malého množství studií, a to především až v posledních letech. Zůstává tedy do jisté míry stále neprozkoumaná. Na základě prostudované literatury bychom mohli definovat tři hlavní akademická centra, která se věnují studiu tlumočnické přípravy. Prvním z nich by bylo Španělsko (Díaz-Galaz, Padilla, Bajo, Pérez-Pérez), dále Čína a Taiwan (Chen, Chan, Goa) a Německo (Prandi, Fantinuoli). Převažujícími vědeckými postupy v této oblasti jsou dotazníková šetření a experimentální výzkum.

2.4.1 Dotazníková šetření

Barbara Moser-Mercer: Banking on Terminology Conference Interpreting in the Electronic Age

První dotazníkové šetření týkající se přípravy, terminologie a glosářů provedla Barbara Moser-Mercer v roce 1992. Získala tehdy odpovědi od 122 tlumočnicků, aktivních členů AIIC. Studie také odhalila, že již na počátku 90. let až 62,3 % tlumočnicků vlastnilo počítač nebo k němu měli přístup. Dále 81 % dotázaných získávalo dokumentaci pro přípravu předem, z nichž pouze 5 % je běžně získávalo *až 20 dní předem*, možnost *11–20 dní* zvolilo 12 %, *6–10 dní* předem je obdržel nejvíce tlumočnicků, a to až 51 %, dalších 24 % je získává *3–5 dní* předem a *dva dny* před akcí pouze 8 % dotázaných.

Dokument, který respondenti od klientů získávali nejčastěji, byl program jednání (okolo 90 %, *pozn.: přesné procentuální údaje nejsou v grafech uvedeny*), více než polovina dotázaných *vždy* nebo *často* dostávala i zápis z předchozí konference, asi 70 % získávalo *vždy* či *často* podklady jednání, zatímco kopie slidů pouze asi 30 % dotázaných. Glosáře od klientů získávaly pouze nižší jednotky procent dotázaných.

Co se dále týče zdrojů pro čerpání terminologie, jako *extrémně důležité a důležité* hodnotilo nejvíce dotázaných konferenční podklady (asi 90 %), dále osobní seznamy terminologie (přes 80 %), glosáře a dvojjazyčné slovníky (přes 70 %). Velké množství tlumočnicků (asi 45 %) využívalo i noviny, periodika a technické časopisy.

Pro správu glosářů nejvíce dotázaných využívalo databázový software (téměř 60 %), dále desktop publishing (přes 45 procent) zatímco softwary podobné dnešnímu Excelu (spreadsheets) používalo okolo 30 %. V databázích si více než 80 % dotázaných zaznamenávalo výrazy ve výchozím i cílovém jazyce, definice termínů a obor. Synonyma a spolehlivost termínu si zaznamenávalo téměř 75 %, zato gramatické informace pouze 25 %.

Beneharo Álvarez-Pérez, Jessica Pérez-Luzardo Díaz: Towards a tool for the integrated management of the interpreter's prior preparation: A pilot study

Álvaréz-Pérez a Pérez-Luzardo Díaz (2024) provedli dotazníkové šetření – za dobu dvou let získali odpovědi od 41 tlumočnicků. Jedná se o část rozsáhlejší studie, která si klade za cíl identifikovat potřeby tlumočnicků v rámci přípravy a práce s glosáři a následně navrhnout software, který by tlumočníci mohli využívat nejen pro terminologickou přípravu, ale i pro tematickou přípravu a práci s podklady od klienta. V rámci studie zjistili, že 73,7 % tlumočnicků ze vzorku si své glosáře uchovává, oproti 15,8 %, kteří tak činí pouze občas. Dále 42,1 % dotázaných uvedlo, že své glosáře aktivně aktualizují již v průběhu tlumočení, ve srovnání s 57,9 % tlumočnicků, kteří své glosáře upravují až po konci zakázky a 26,3 % původní verzi glosáře dále nijak nemění. Autoři studie také zjišťovali, jaké faktory vedou ke zkrácení přípravy: pro 95,8 % dotázaných délku přípravy ovlivňuje pokročilejší znalost tématu, 54,2 % je to lepší ovládnutí tlumočnických dovedností a pro 45,8 % lepší znalost pracovních jazyků.

Beneharo Álvarez-Pérez, Jessica Pérez-Luzardo Díaz: Interpreter preparation in the interpreting classroom environment. A study on the usefulness of terminological glossaries.

Álvaréz-Pérez a Pérez-Luzardo Díaz (2022) se dotazovali 135 studentů bakalářského studia na otázky týkající se tvorby glosářů. Největší část studentů (55 %) uvedla, že *glosář* chápou jako dvojjazyčný seznam termínů spolu s definicemi, příklady a dalšími složkami. Dále pouze 34 % dotázaných uvedlo, že si glosář sestavují vždy před každým seminářem, 42 % studentů pouze pokud hodnotí dané téma jako komplexní, a 29 % studentů pouze pokud to školitel výslovně vyžádá. Z průzkumu vyšel Word jako nejčastěji využívaná platforma pro tvorbu glosářů (63 %), následovaný Excelem (47 %), naopak pouze 6 % studentů uvedlo, že k tvorbě glosářů využívají i softwarové aplikace pro správu glosářů.

Kayo Clemens, Marlène Mitzmacher: La préparation des interprètes à trois types de conférences (réunion scientifique, négociations au sein d'une organisation internationale et commission disciplinaire sportive)

Clemens a Mitzmacher (2013) v rámci své diplomové práce provedli dotazníkové šetření na 15 tlumočnicích. Ve svém dotazníku pokládali otázky týkající se přípravy a tvorby glosářů v kontextu tří tlumočených komunikačních situací: **vědeckých konferencí, jednáních v mezinárodních organizacích a sportovních disciplinárních komisích** (výsledky, které získali, vždy uvádíme v tomto pořadí). Zjistili, že glosáře si tlumočníci *pravidelně* vytvářejí elektronicky, s průměrným výsledkem 4,07 z 5, a následně si je *pravidelně* tisknou (s výsledky

4,00, 3,85 a 4 z 5), ručně si je píšou *občas*, s průměrným výsledkem 3,31 z 5. Většina tlumočnicků si termíny v glosáři řadí nejčastěji abecedně podle výchozího jazyka (85 %, 79 % a 82 %), následně na základě tematických kategorií (31 %, 14 % a 18 %) či chronologicky podle očekávaného programu (23 %, 0 % a 27 %). Terminologii si 71 % dotázaných ukládalo do souborů typu Word a Excel, 29 % využívalo softwary určené pro tlumočnický (např. Interplex) a 7 % používalo software pro tvorbu databází (File Maker, Access apod.). Ve svých terminologických databázích si tlumočníci nejčastěji ukládali termíny (100 %), zkratky (86 %), slovní spojení (79 %) a definice (57 %). Naopak příkladové věty, synonyma, antonyma, vizuální či audiovizuální prvky nebo odkazy na další zdroje uvádí pouze 14 % dotázaných.

2.4.2 Experimentální výzkum

Po-Yun Chan a Tze-wei Chen: Conference Preparation From the Perspective of Naturalistic Decision Making— An Expertise Approach

Chan a Chen (2022) zkoumali rozdíly v přípravě studentů, středně pokročilých tlumočnicků a tlumočnicků-expertů – tedy s více než 150 odpracovanými tlumočnickodny. V rámci svého experimentu zadali 24 tlumočnickům s kombinací čínština–angličtina rozdělených do výše uvedených skupin úkol, aby se během 30 minut připravili na 20minutové tlumočení, a jako podklady pro přípravu jim poskytli prezentaci. Omezený čas měl simulovat reálné podmínky v praxi a zároveň testovat, jakým způsobem se tlumočníci připravují v časové tísní. V průběhu experimentu byla tlumočnickům nahrávána obrazovka a jejich aktivita na internetu a na počítači byla následně analyzována. Poté byly s tlumočnickými provedeny rozhovory.

Z výsledků experimentu vyplývá, že začínající tlumočníci se více zaměřovali na terminologickou přípravu, což by mohlo být odůvodněno tím, že dlouholetí tlumočníci mají větší zkušenosti z různých oborů a tím pádem i větší jazykové a terminologické znalosti. Tlumočníci-experti naopak strávili větší část tematickou přípravou a zhodnocováním situace, na základě čehož se následně snažili anticipovat obsah řečnickova projevu a vyhledávali si další terminologii, která nebyla obsažena v podkladech pro přípravu. Jako zdroje nejčastěji využívali zpravodajské weby, vládní stránky nebo glosáře a jako užitečný zdroj pro získání oborových znalostí často zmiňovali Wikipedii. Jako první si nejčastěji vybírali stránky, které se ve výběru umístily jako první, od čehož odrazují Setton a Dawrant (2016, in Chen a Chan 2022), a doporučují spíše uvážlivý než náhodný výběr. Tlumočníci-začátečníci také potřebovali na přípravu více času než experti, pouze 10 % z nich přípravu ukončilo před uplynutím 30 minut,

oproti 50 % expertů. Následně probandi měli ohodnotit svou přípravu, přičemž nikdo ji neohodnotil plným počtem 100 bodů.

WeiQi Chen, Ping Gao: Big Data-driven Pre-task Preparation for Consecutive Interpreting Mock Conferences Conducted by Student Interpreters

Chen a Gao (2023) zkoumali, jaký vliv má spolupráce při přípravě a tvorbě glosářů na kvalitu tlumočení a míru zapamatování slovní zásoby po samotném tlumočení. Výzkumu se zúčastnilo 35 studentů z čínské univerzity Guangzhou Xinhua v rámci experimentální skupiny a stejný počet studentů se zúčastnil i kontrolní skupiny. Pro přípravu jim byl poskytnut detailní program a informace o šesti panelistech vystupujících na mock konferenci, kterou studenti měli následně konsekutivně tlumočit. Experimentální skupina byla rozdělena do čtyř týmů, přičemž každý tým měl vedoucího zodpovědného za dělbu práce a celkovou přípravu týmu. Obě skupiny měly za úkol využít všechny možné zdroje včetně internetu, studenti z kontrolní skupiny však pracovali samostatně.

Výsledky hodnocení tlumočnických výkonů na mock konferenci svědčí o tom, že díky spolupráci na přípravě s kolegy lze dosáhnout věrnějšího a kompletnějšího převodu do cílového jazyka, avšak u dalších dvou sledovaných faktorů, tedy podání (plynulost, jazyk) a komunikace (koherence a efektivita), si vedly obě skupiny srovnatelně. Týden po experimentu byli studenti vyzkoušeni ze slovní zásoby použité při mock konferenci. Ti, kteří na přípravě spolupracovali, byli schopni si zapamatovat více termínů než kontrolní skupina, ve které se studenti připravovali individuálně.

Stephanie Díaz-Galaz, Presentación Padilla, Maria Bajo: The role of advance preparation in simultaneous interpreting: A comparison of professional interpreters and interpreting students

Díaz-Galaz, Padilla a Bajo (2015) zjišťovaly, jaký vliv má předchozí příprava na přesnost převodu a na délku ear-voice span (EVS), která může reflektovat problémy s kognitivním zpracováním informace. Experimentu se zúčastnilo 23 studentů tlumočení v kombinaci angličtina–španělština a 7 profesionálních tlumočnicků. Obě skupiny simultánně tlumočily dva projevy srovnatelné náročnosti. První projev tlumočily po předchozí přípravě a druhý projev zcela bez přípravy. Pro přípravu byl probandům poskytnut glosář obsahující 30 termínů, prezentace, stručná biografie řečníka a shrnutí projevu. Výzkumnice následně měřily EVS u 80 segmentů výchozího projevu, které byly klasifikovány buď jako *obtížné* nebo *neutrální*. Výsledky studie ukázaly, že předchozí příprava přispívá k vhodnému přetlumočení

specializované terminologie a lepšímu zvládnutí segmentů s komplexní syntaxí nebo nízkou redundancí (čísla, zkratky).

Pablo S. Pérez-Pérez: The use of a corpus management tool for the preparation of interpreting assignments: a case study

Pérez-Pérez (2018) zkoumal, zda má použití nástrojů pro správu korpusu (zde konkrétně AntConc) v rámci tlumočnické přípravy vliv na výkon tlumočnicka. Tohoto experimentu se zúčastnilo 27 studentů, kteří přetlumočili tři projevy. Při každém projevu byli rozdělení do dvou skupin, obě dostaly stejné materiály na přípravu, ale pouze skupina 2 mohla používat nástroj pro správu korpusu. Následná analýza určila, do jaké míry jsou studenti schopni přetlumočit vybrané termíny, které byly součástí i poskytnutých textů pro přípravu. Průměrný výsledek správně přetlumočených segmentů byl vždy vyšší v případě skupiny 2, která měla za úkol používat AntConc, a to konkrétně o 5 %, 8 % a 12 %. Celkem dvanáct studentů se experimentu účastnilo vícekrát, a to jak součástí skupiny 1, tak i skupiny 2. Pouze dva studenti měli nižší výsledek při tlumočení po přípravě s uvedeným nástrojem. Naopak někteří studenti dosahovali při tlumočení po přípravě s nástrojem násobně vyšších výsledků než bez něj (dokonce 2x i 3x vyšší skóre).

Giulia Scaglioni: Simultaneous Interpreting from German into Italian: The Importance of Preparation on a Selection of Cultural Items

Experiment provedený Gulí Scaglioni (2013) v Trieste na osmi studentech tlumočení a dvou profesionálních tlumočnicích jazykové kombinace němčina–italština prokázal jasnou souvislost mezi předchozí přípravou a kvalitou tlumočnického výkonu. Probandi byli rozdělení do dvou skupin, první skupina obdržela dokument s obecnými informacemi a kontextem týden před experimentem, a druhá skupina včetně profesionálních tlumočnicků dostala k dispozici tuto přípravu pouze několik minut před výkonem. Scaglioni sledovala počet správně přetlumočených vlastních jmen, toponym, dat, událostí a institucí a ve většině případů dosáhla lepšího výsledků první skupina studentů, kteří měli možnost se předem na tlumočení připravit.

Yulia Strekalovskaya: O. Preparation For Interpretation: Training Vs Professional Practice

Strekalovskaya (2020) provedla experiment, jehož cílem bylo simulovat skutečnou profesionální interakci mezi tlumočnickem a klientem a následnou přípravu. Součástí experimentu byly dvě skupiny studentů. Obě skupiny obdržely materiály a měly možnost kontaktovat řečníka. Studenti v druhé skupině měli navíc individuální konzultace s vyučujícím,

kteří je během tlumočení následně doprovázeli. Ukázalo se, že studenti neberou přípravu dostatečně vážně a spíše si mezi řádky přeloží obdržené dokumenty, než aby si vytvořili glosář nebo si vyhledali informace ke kontextu, dokud nejsou pod větším tlakem a stresem a mají větší pocit odpovědnosti, který zvyšuje například vyhlídka na nějaké benefity (peníze, pověst apod.).

3. Empirická část

3.1 Východiska, cíle a výzkumné otázky

V rámci teoretické části jsme představili nejen teoretické přístupy k tlumočnické přípravě a glosářům, ale i výsledky empirických prací, převážně dotazníkových šetření, na stejné téma. Takové studie mají však své limity – např. nízký počet respondentů (Clemens a Mitzmacher 2013), zaměření pouze na studenty (Álvarez-Pérez Pérez-Luzardo Díaz 2022) nebo vzhledem k technologickému pokroku i jejich zastaralost (Moser-Mercer 1992).

Proto je naším cílem v rámci praktické části této diplomové práce provést komplexní průzkum postupů tlumočnicků ale i studentů tlumočení, na jehož základě budeme schopni formulovat obecně platné závěry. V rámci výzkumu jsme definovali následující výzkumné otázky:

Výzkumná otázka 1: Jak se připravují tlumočníci na tlumočení? Liší se příprava tlumočnicků na reálné zakázky a příprava studentů na semináře tlumočení?

Výzkumná otázka 2: Liší se příprava na simultánní tlumočení a konsektivní tlumočení a práce s glosáři v průběhu samotného tlumočení?

Výzkumná otázka 3: Používají studenti a tlumočníci moderní softwary a technologie pro tvorbu glosářů?

Výzkumná otázka 4: Jak je vyučována tlumočnická příprava, tvorba glosářů a práce s CAI nástroji na tlumočnických školách?

3.2 Metody výzkumu

Naším cílem bylo oslovit široké spektrum respondentů a získat co největší množství dat, které by nám umožnilo výsledky následně generalizovat. Proto jsme si jako výzkumnou metodu zvolili dotazníkové šetření, jež je nástrojem „extrémně verzatilním a jedinečně schopným shromáždit velké množství informací rychle a ve formě, která je snadno zpracovatelná“ (Dörneyi 2007 v Hale a Napier 2013, 181).

Pro tento výzkum jsme si zvolili smíšenou metodu, kvantitativní metoda však převažovala nad kvalitativní. V dotazníku jsme použili převážně uzavřené otázky s předem připravenými odpověďmi, které cílily na získání kvantitativních dat, ale i otevřené otázky, které umožňují sbírat kvalitativní data. V případě uzavřených odpovědí měli respondenti možnost zvolit odpověď „jiné“ kam následně vepsali svou odpověď, čímž jsme se snažili překonat omezení dotazníků s uzavřenými odpověďmi, kdy respondenti nemají možnost svou odpověď upřesnit. Otázky v dotaznících sbíraly faktická data (např. věk respondentů, členství v profesních organizacích), behaviorální data (např. jaké typy informací zahrnují respondenti ve svých glosářích, s jakým předstihem se připravují na zakázku) a data týkající se postoje (např. jaké funkce očekáváte od CAI nástrojů) (Hale a Napier 2013).

3.3 Sběr dat a respondenti

3.3.1 Dotazníky

Provedli jsme celkem dvě dotazníková šetření, a to na studentech tlumočení a na profesionálních tlumočnicích. Pro každé dotazníkové šetření byly vytvořeny dva dotazníky, jeden v češtině a druhý v angličtině. Každý dotazník sestával ze tří hlavních částí: 1. profil studenta/tlumočnicka, 2. tlumočnická příprava, 3. tvorba glosářů a využívání nástrojů CAI. Níže jsou popsány cílové skupiny jednotlivých dotazníků a skupiny potenciálních respondentů, mezi než byl dotazník rozšířen.

- 1) Dotazník určený **studentům magisterských programů tlumočnictví Ústavu translatologie FF UK a absolventům**, kteří studium ukončili v posledních třech letech. Cílem bylo získat obraz o výuce přípravy a tvorby glosářů na Ústavu translatologie v současné době. Součástí tohoto dotazníku byly zároveň otázky týkající se využití licencí softwaru pro tvorbu glosářů InterpretBank, které byly v akademickém roce 2021/2022 zakoupeny Ústavem translatologie a následně bezplatně nabídnuty studentům po předchozím instruktážním workshopu provedeném Biancou Prandi ze společnosti InterpretBank.
- 2) Dotazník určený pro **studenty zahraničních univerzit** – jednalo se o anglický překlad výše uvedeného dotazníku, který byl přizpůsoben zahraničním respondentům. Byl rozeslán koordinátorům EMCI (*European Masters of Conference Interpreting*) programu na partnerských univerzitách a dále jsme oslovili studenty, kteří se zúčastnili EMCI student meetingu v posledních třech letech.
- 3) Dotazník zacílený na **tlumočnický na českém trhu**. Dotazník byl sdílen s absolventy ÚTRL, členy ASKOT, AIIC a JTP a dále v českých Facebookových skupinách pro tlumočnický.
- 4) Dotazník pro **zahraniční tlumočnický** – anglický překlad dotazníku pro české tlumočnický. Dotazník jsme sdíleli v anglofonních Facebookových skupinách pro tlumočnický, dále jsme požádali předsedu CIUTI, člena Soudního dvora EU a DG SCIC o sdílení dotazníku s ostatními členy.

3.3.2 Respondenti

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 133 respondentů. Z celkového počtu na dotazník určený pro české studenty a absolventy, kteří studium ukončili v posledních třech letech, bylo nutné vyřadit dvě odpovědi respondentů, kteří tuto podmínku nesplnili, proto se dotazník

následně automaticky ukončil. Celkový počet získaných odpovědí je tedy 131, vyřazené odpovědi již dále nebereme v potaz.

Nejvíce odpovědí jsme získali na dotazník určený tlumočnickům na českém trhu, nejméně odpovědi jsme obdrželi na dotazník určený zahraničním tlumočnickům.

Mezi respondenty bylo celkem 58 studentů (případně čerstvých absolventů) a 73 profesionálních tlumočnicků.

Respondenti	Počet	%
Čeští tlumočníci (ČT)	58	44 %
Zahraniční tlumočníci (ZT)	15	12 %
Čeští studenti (ČS)	24	18 %
Zahraniční studenti (ZS)	34	26 %

Tabulka 1 Počet respondentů jednotlivých dotazníků.

Zahraniční studenti, kteří se zúčastnili dotazníku, studovali na 11 různých univerzitách. Tabulka 2 představuje jejich výčet spolu s počty studentů z jednotlivých univerzit, kteří dotazník vyplnili. Dotazník v angličtině určený studentům zahraničních univerzit také odeslal jeden student ÚTRL, jehož odpovědi dále řadíme mezi odpovědi studentů ÚTRL. Celkem 82 % zahraničních studentů absolvovalo kurz EMCI, který připravuje tlumočníky na tlumočení pro instituce Evropské unie. Odpovědi zaslalo celkem 104 (79 %) žen a 26 (20 %) mužů, jeden respondent pohlaví nevedl. V textu dále používáme generická maskulina *tlumočnick, respondent, dotázaný*, která zahrnují ženy i muže.

Univerzity	Počet studentů	Procentní zastoupení
Boloňská univerzita	2	5,9 %
Comillaská papežská univerzita, Madrid	2	5,9 %
ESIT, Paříž	1	2,9 %
ISIT, Paříž	4	11,8 %
Katolická univerzita v Lovani (kampus Brusel)	7	20,6 %
Stockholmská univerzita	2	5,9 %
Terstská univerzita	4	11,8 %
Univerzita Loránda Eötvöse, Budapešť	1	2,9 %

Univerzita v La Laguně	7	20,6 %
Univerzita v Lublani	1	2,9 %
Ženevská univerzita	3	8,8 %
Celkem	34	100 %

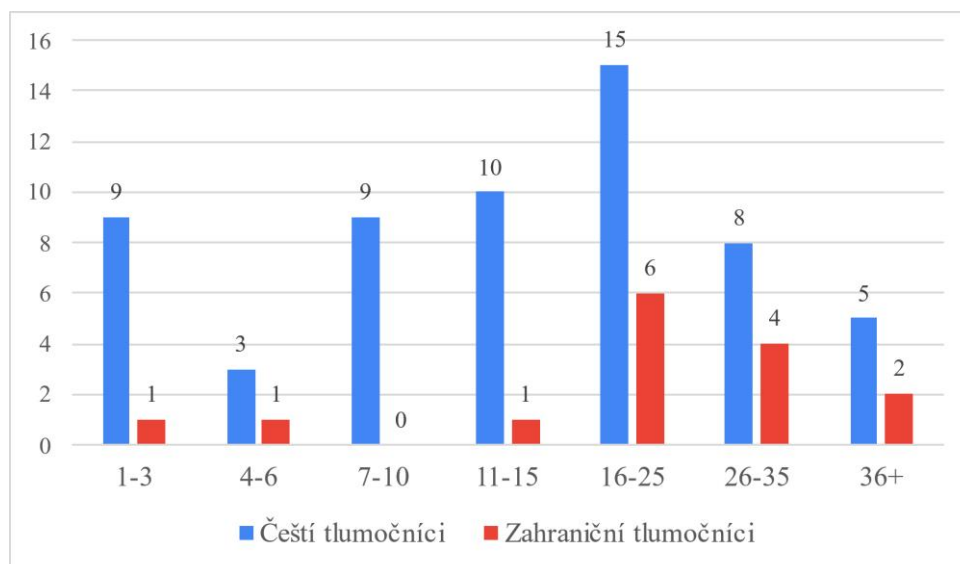
Tabulka 2 Výčet univerzit zahraničních studentů

Dále jsme se dotazovali, kolik tlumočnickodnů respondenti odpracovali. Podle AIIC je 150 odpracovaných dnů hranicí, za kterou je možné tlumočnicka považovat již za experta. Na základě odpovědí na tuto otázku jsme profesionální tlumočnický rozdělili na dvě skupiny, tedy na tlumočnický-začátečnický a tlumočnický-expertý. Z Tabulky 2 vyplývá, že převážnou většinu tlumočnicků ve vzorku je možné zařadit do kategorie expertů, celkem se jedná o 84 %.

Respondenti	Počet	%
Tlumočnický-expertý (ČT)	46	79 %
Tlumočnický-začátečnický (ČT)	12	21 %
Tlumočnický-expertý (ZT)	15	100 %
Tlumočnický-začátečnický (ZT)	0	0 %
Tlumočnický-expertý celkem	61	84 %
Tlumočnický-začátečnický celkem	12	16 %

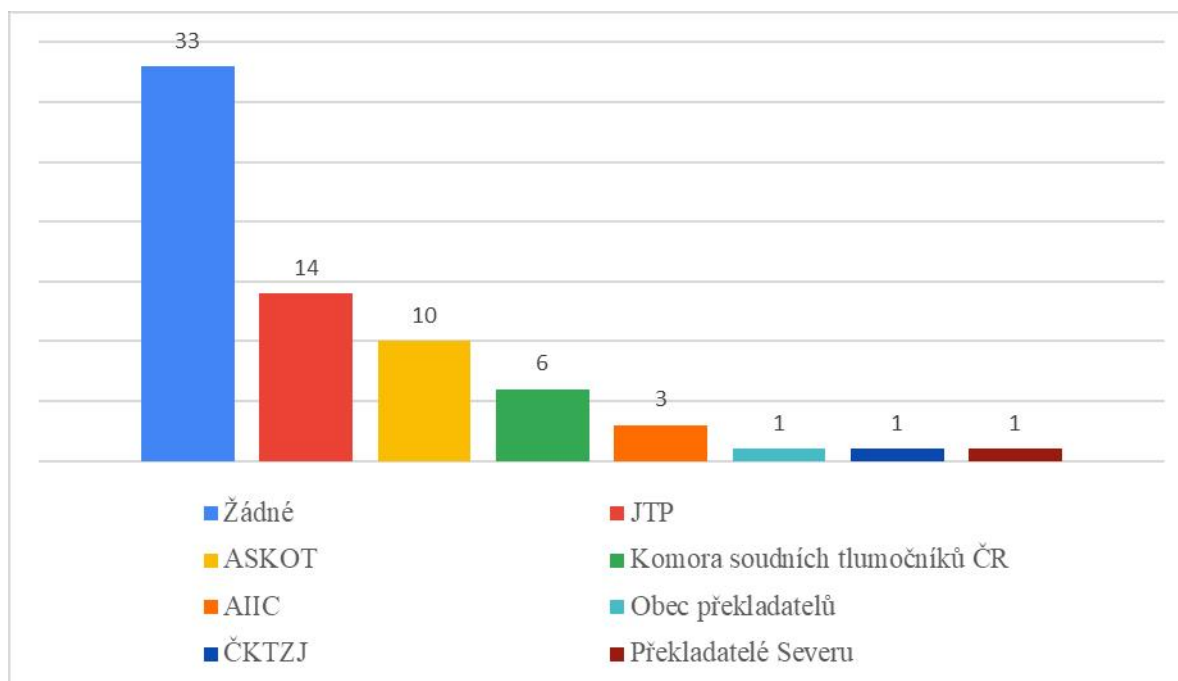
Tabulka 3 Zastoupení tlumočnicků-začátečnicků a tlumočnicků-expertů ve vzorku

Dotazník odeslalo nejvíce tlumočnicků s délkou tlumočnické praxe 16–25 let, a to v případech českých i zahraničních tlumočnicků. Detailní přehled poskytuje Graf 1.

Graf 1 Počet odtlumočených let (čeští a zahraniční tlumočníci)

Součástí dotazníku byla i otázka zaměřená na členství v profesních organizacích. Detailní informace o členství našich respondentů v profesních organizacích zobrazuje Graf 2.

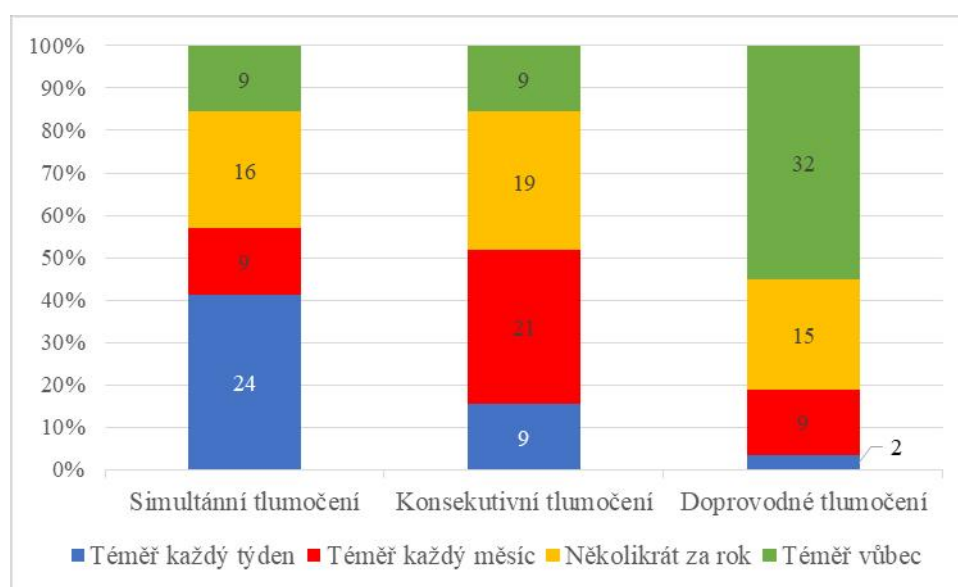
Graf 2 Členství respondentů v profesních organizacích

Dále jsme zjišťovali, zda tlumočníci pracují jako OSVČ, na hlavní pracovní poměr u jednoho stálého zaměstnavatele, pro evropské instituce či Organizaci spojených národů. U této otázky měli tlumočníci možnost doplnit svou vlastní odpověď do kolonky *Jiné* a zároveň mohli zaškrtnout i více možností zároveň. Tyto údaje jsou zobrazeny v Tabulce 4.

Typ pracovní činnosti	Počet	%
na volné noze	41	71 %
na volné noze + pro evropské instituce	11	19 %
na volné noze + pro evropské instituce + pro jednoho stálého zaměstnavatele	1	2 %
pro evropské instituce	2	3 %
pro jednoho stálého zaměstnavatele	2	3 %
občasně	1	2 %
Celkový součet	58	100 %

Tabulka 4 Typ pracovní činnosti respondentů

Jelikož dotazník obsahoval i otázky týkající se specifických postupů při přípravě na konsektivní, simultánní a doprovodné tlumočení, bylo relevantní se dotazovat i na to, s jakou četností respondenti na takových tlumočených akcích pracují, a to konkrétně za posledních 12 měsíců. Z výsledků zobrazených v Grafu 3 vyplývá, že respondenti z našeho vzorku nejčastěji tlumočí simultánně, *skoro každý týden* má zakázku na simultánní tlumočení až 41 % respondentů. Konsektivně tlumočí *téměř každý týden* 16 % dotázaných a *téměř každý měsíc* 36 %. Zakázky na doprovodné tlumočení nemá *skoro vůbec* 55 % dotázaných a dalších 26 % dotázaných jen *několikrát za rok*.

Graf 3 Četnost zakázek simulánního, konsektivního a doprovodného tlumočení

Závěrem můžeme tedy říci, že v našem vzorku jsou převážně profesionální konferenční tlumočníci s dlouholetou praxí, kteří tlumočí především simultánně a druhotně konsekutivně, a až na výjimky tlumočí na volné noze. To znamená, že se setkávají s různými typy témat, a je nezbytné, aby měli zavedené postupy pro efektivní přípravu, která jim zajistí optimální tlumočnický výkon.

3.4 Výsledky a analýza získaných dat

Výsledky dotazníků ilustrujeme pomocí grafů. Srovnáváme-li výsledky studentů a tlumočnicků v jednom grafu, jelikož máme různý počet respondentů tlumočnicků a studentů, jsou sloupce grafu vztaženy k procentuálním hodnotám na ose y, aby bylo možné je vizuálně porovnat. Nominální hodnoty jsou vepsány přímo v jednotlivých částech sloupců. U otázek jsme používali odpovědi na bázi Lickertovy škály, konkrétně *téměř vždy – často – občas – téměř nikdy*, přičemž tam, kde je to vhodné, odpovědi *téměř vždy* a *často* spojujeme a interpretujeme jako *pravidelně*.

3.4.1 Příprava na tlumočení

V této kapitole prezentujeme výsledky dotazníkového šetření týkající se přípravy tlumočnicků na zakázky a přípravy studentů tlumočnictví na tlumočnické semináře.

3.4.1.1 Získávání dovedností spojené s přípravou na tlumočení

Autoři empirických prací vyzdvihují, že téma přípravy a glosářů je na tlumočnických školách považováno spíše jako samozřejmost a nutnost pro výkon profese, konkrétní postupy se však nevyučují. Proto jsme do dotazníků zařadili i otázku, kterou jsme zjišťovali, jak se tlumočníci naučili připravovat na zakázky a sestavovat glosáře. Výsledky dotazníků toto tvrzení potvrzují – velká většina českých tlumočnicků odpověděla, že se naučili připravovat na tlumočení až v praxi (celkem 38, 52 %) pětina uvádí, že se naučila připravovat již ve škole, sedm respondentů (10 %) uvedlo, že základ získali během studia a tyto dovednosti následně rozvíjeli v praxi.

Vztáhneme-li tato data k délce vykonávání profese, je patrné, že až v praxi se naučilo připravovat na tlumočení nejvíce respondentů, kteří mají 36 a více let praxe (7 ze 7, 100 %), dále 26–35 let (6 ze 7, 86 %). Naopak ve skupině 9 respondentů, kteří jsou na počátku své tlumočnické kariéry, tedy odpracovali 1–3 roky, až na jednu výjimku všichni odpověděli, že se naučili připravovat na tlumočnických seminářích, nebo že získali základ během studia a následně se v přípravě zdokonalovali během praxe. Tento fakt může svědčit o tom, že se na Ústavu translatologie, jenž absolvovala drtivá většina respondentů, na tuto oblast klade v posledních letech větší důraz a příprava a tvorba glosářů se více začleňuje do tlumočnických seminářů, což je velmi pozitivní zpráva. Toto dále potvrzuje 16 z 25 studentů ÚTRL, kteří uvedli, že na ÚTRL existuje seminář specializovaný na tlumočnickou přípravu nebo tvorbu glosářů. Dle našich informací však v aktuální akreditaci není žádný celosemestrální seminář věnovaný pouze těmto tématům, pravděpodobně tak studenti měli na mysli např. jeden

hodinový seminář věnovaný přípravě/glosářům v rámci tlumočnického semináře či se na toto téma vyučující zaměřují v průběhu studia. Možnost *nevím* či *žádné z výše uvedených* zvolilo 10 z 15 studentů ÚTRL.

Na toto téma navazovala další otázka zjišťující, zda se tlumočníci v této oblasti vzdělávají, respektive zda se někdy ze své vlastní iniciativy zúčastnili workshopu, který by se věnoval výhradně přípravě na tlumočení, tvorbě glosářů (případně i s využitím CAI nástrojů). Ze 73 respondentů odpovědělo 15 kladně (21 %). V následující doplňující otázce potom uváděli, o jaké workshopy se jednalo. V pěti případech to byl seminář představující nástroj InterpretBank, v jednom případě workshopy JTP, jednou seminář v rámci tlumočnického tréninku na univerzitě v Germersheimu, jednou seminář v rámci tlumočnického studia, jednou workshopy Joshuy Goldsmitha z TechforWord a 3 respondenti se zúčastnili prezentace o využití umělé inteligence pro tvorbu glosářů. Negativně na tuto otázku odpovědělo celkem 46 (63 %) respondentů, přičemž 33 z nich (celkem 45 %) by se ho rádo zúčastnilo, 23 respondentů (celkem 32 %) by o žádný takový workshop zájem nemělo – jednalo se však ve všech případech o tlumočnické-experty (dle definice výše), lze tedy předpokládat, že si během své praxe již našli určitý postup pro přípravu a tvorbu glosářů, který jim vyhovuje, a nemají potřebu jej měnit. Jeden respondent odpověděl negativně bez udání důvodu a jednu odpověď jsme vyřadili, protože se netýkala workshopu na přípravu a glosáře, nýbrž tlumočnické notace.

Čeští studenti byli dotázáni, zda se někdy zúčastnili semináře, zaměřeného výhradně na přípravu a tvorbu glosářů. Ačkoli, že se jedná o velmi důležitou součást tlumočnického procesu, bývá příprava v sylabech tlumočnických škol opomíjena (Luccarelli 2006), což potvrzují i odpovědi studentů: 16 (70 %) z nich uvedlo, že se žádného podobného kurzu nezúčastnili, ale měli by o to zájem. Dále celkem 20 (87 %) studentů by se rádo zúčastnilo semináře nebo workshopu na téma využití CAI nástrojů pro přípravu a tvorbu glosářů (5 studentů (22 %) *rozhodně ano*, 15 studentů (65 %) *spíše ano*). Lze tedy konstatovat, že se jedná o oblast, kterou i studenti hodnotí jako velmi důležitou, a ocenili by možnost hlubšího rozvoje takových dovedností a znalostí.

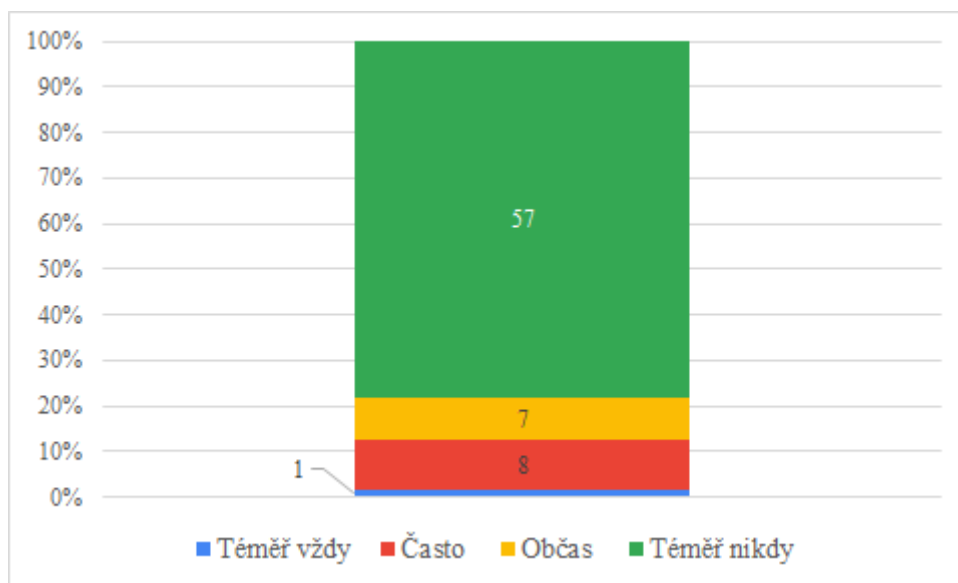
Studenti zahraničních univerzit odpovídali na otázku, zda jejich univerzita nabízí kurz specializovaný na konferenční přípravu, glosáře a využití CAI. Odpovědi zahraničních studentů nebylo možné ověřit z jiných zdrojů, neboť nemáme k dispozici sylaby jejich univerzit. V některých případech se i odpovědi studentů ze stejné univerzity rozporovaly, někteří uváděli, že takový seminář není vyučován, jiní zase že ano. Bylo to tak v případě

studentů univerzity v Lovani (3 studenti odpověděli *nic z uvedených*, 4 uvedli *konferenční přípravu*, a 1 student navíc *glosáře i CAI*), Stockholmu (1x *konferenční příprava*, 1x *nic z uvedených*) a Terstu (2x *nic z uvedených*, 1x *konferenční příprava*, 1x *glosáře a CAI*). Odpověď, že žádný takový specializovaný **předmět není vyučován**, zvolili studenti z **ISITu, Lublani a Budapešti**. Naopak předmět konferenční přípravy, tvorby glosářů a CAI **by měl být vyučován na ETI v Ženevě, v Boloni, La Laguně**, pouze předmět **konferenční přípravy** uvedli studenti z pařížského **ESITu a Madridu**.

Až 59 % zahraničních studentů v minulosti již absolvovalo takový seminář, dalších 35 % by o to mělo zájem, odmítavě se k němu staví pouze 6 % studentů (pouze dva). Jednalo se většinou o kurzy na jejich vlastních univerzitách, např. univerzita La Laguna dle odpovědí spolupracuje s freelance konferenčním tlumočnickem, který se specializuje na CAI nástroje (konkrétně Smarterp) a glosáře, Ženevská ETI nabízí seminář zaměřený na představení CAI nástrojů (konkrétně Interpreter's Help, OneClick Terms, InterpretBank), ale i na jiné nástroje, které je možné využít pro přípravu (např. Deepl, ChatGPT, Readwise).

V další otázce tlumočníci odpovídali, podle čeho určují, že je jejich příprava již dostatečná. Nejčastěji uváděli, že se cítí dostatečně připraveni, když si prostudovali všechny dodané podklady, rychle si vybavují terminologii, znají řečníky, kteří budou na akci vystupovat, jsou dobře obeznámeni s programem, orientují se v tématu a chápou širší souvislosti natolik, že by byli laikovi schopni dostatečně dobře problematiku vysvětlit v obou jazycích. Dva dotázaní také zmínili, že si cvičně zkoušejí z listu přetlumočit podklady, které obdrželi, aby si ověřili, že je jejich příprava dostatečná. Jeden tlumočník uvedl, že si vytvořil checklist 15 bodů, které mu pomáhají zajistit, že příprava na akci bude dostatečná. Odpovědi studentů se shodovali s odpověďmi tlumočnicků. Pouze 6 tlumočnicků ze 73 (8 %) a 5 studentů z 58 (8 %) uvedlo, že se nikdy necítí dostatečně připravení.

Barbara Moser-Mercer (1992) uvádí, že tlumočníci mají možnost se před tlumočením účastnit brífinku s klientem, kde by se probíral obsah jednání, program a případě terminologie. V současné době se spíše jedná o výjimku, jak ukazují výsledky dotazníku. Až 78 % tlumočnicků uvedlo, že takovou možnost nemají *téměř nikdy*, 10 % *občas*, 11 % *často* a pouze 1 % *téměř vždy*.

Graf 4 Možnost zúčastnit se brífinku s klientem

3.4.1.2 Faktor času v přípravě

Další faktor, který ovlivňuje přípravu, je čas. Našich respondentů jsme se dotazovali, s jakým předstihem se začínají připravovat na tlumočení. Toto je však velmi široká otázka a do hry vstupuje spousta proměnných, které mohou mít vliv na to, kdy se tlumočníci na akci začnou připravovat a jak dlouho se přípravě a tvorbě glosářů budou věnovat. Jako možné proměnné byly identifikovány následující aspekty:

1. Druh tlumočení: simultánní, konsekutivní doprovodné
2. Délka tlumočené akce
3. Míra odbornosti tématu

Tyto faktory jsme vhodným způsobem zkombinovali a vytvořili jsme 6 možných komunikačních situací, při kterých by bylo potřeba tlumočnických služeb:

1. Doprovodné tlumočení při prohlídce u lékaře
2. Simultánní tlumočení vysoce specializované konference (1 den)
3. Simultánní tlumočení vysoce specializované konference (3 dny a více)
4. Simultánní tlumočení na knižním festivalu (1 den)
5. Simultánní tlumočení na knižním festivalu (3 dny a více)
6. Konsekutivní tlumočení obchodního jednání

Respondenti měli u každé situace na výběr z následujících možností:

- Nepřipravoval/a bych se

- 1–2 dny
- 3–4 dny
- 5–7 dní
- Týden a více

Výsledky potvrdily, že všechny tři vybrané faktory mají na délku přípravy vliv. Co se týče **druhu tlumočení**, nejméně času na přípravu by vyžadovalo *doprovodné tlumočení při prohlídce u lékaře*, kde jsme zaznamenali největší počet odpovědí *nepřipravoval/a bych se* (8 %), *několik hodin před akcí* (23 %) i *1–2 dny předem* (55 %). Druhé časově nejméně náročné tlumočení by bylo *konsektivní tlumočení obchodního jednání*, na které by se až těsně před začátkem připravovalo 18 % dotázaných a *1–2 dny* by přípravou strávilo 44 %. Nejvíce času na přípravu vyžaduje *simultánní tlumočení*, průměr všech čtyř modelových situací *simultánního tlumočení* ukazuje, že by se více než týden připravovalo až 29 % dotázaných, naopak průměrně pouze 3 % by se připravovala *jen několik hodin před akcí* a *1–2 dny předem* průměrně 25 %.

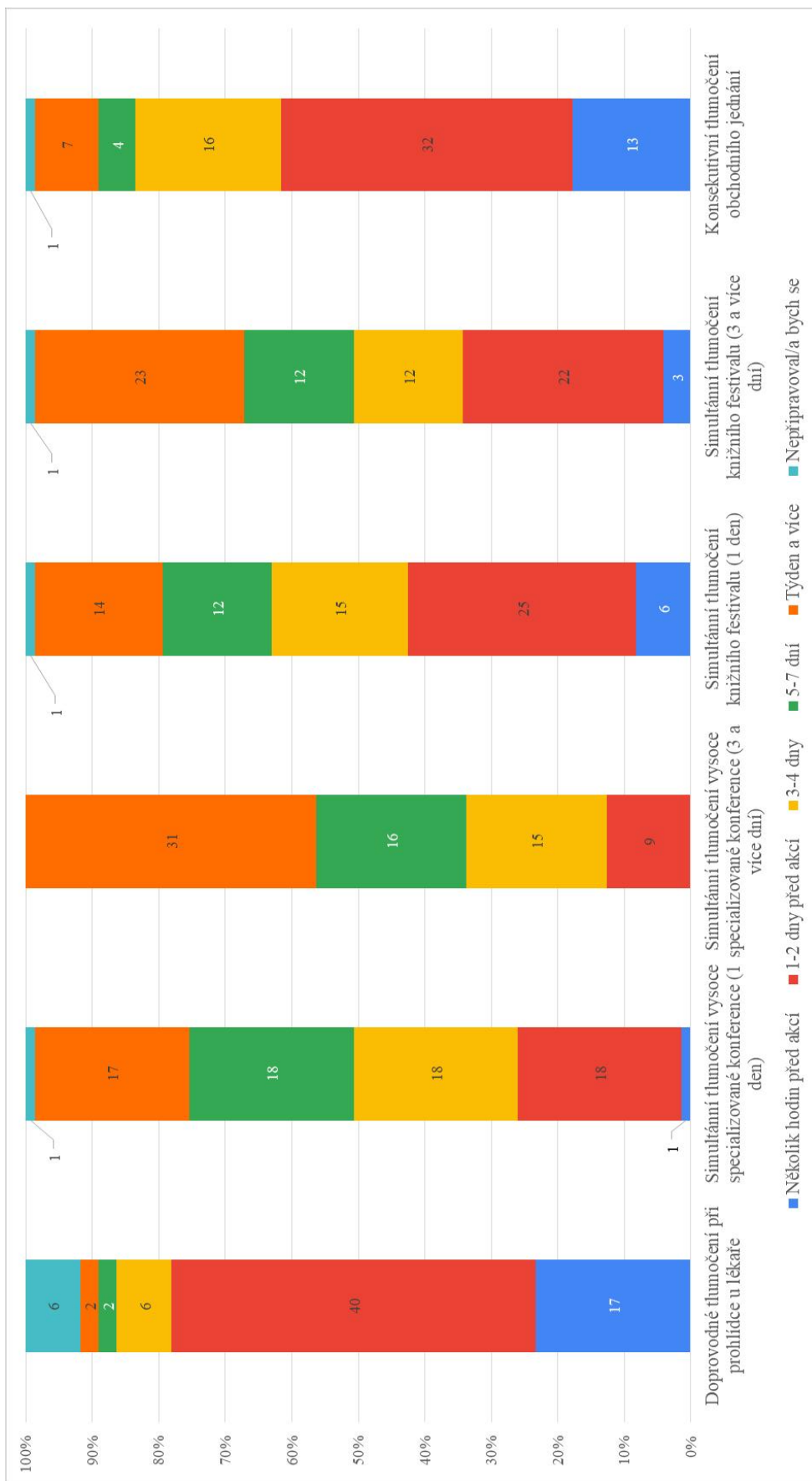
Vliv **délky zakázky** na délku přípravy jsme zkoumali na dvou modelových situacích. V případě *simultánního tlumočení na vysoce specializované konferenci* se počet tlumočnicků, kteří by se připravovali *týden a více*, zvětšil téměř dvakrát z 23 % při jednodenní konferenci na 42 % při třídenní konferenci, zatímco počet odpovědí *1–2 dny předem* se snížil na polovinu z 25 % na 12 %. U modelové situace *simultánní tlumočení knižního festivalu* došlo také k nárůstu odpovědí *týden a více*, a to z 19 % na 32 %, a ke snížení počtu tlumočnicků, kteří by se připravovali pouze *několik hodin předem* z 8 % na 4 %.

Co se týče **míry odbornosti**, bylo prokázáno, že má dle očekávání přímo úměrný vliv na délku přípravy. Nejkratší doba přípravy byla prokázána u modelové situace *doprovodného tlumočení při prohlídce u lékaře* (*několik hodin předem* získalo 23 % odpovědí a *1–2 dny předem* 55 %), následovanou *konsektivním tlumočením obchodního jednání* s 18 % odpovědí *několik hodin před akcí*, 44 % uvedlo *1–2 dny předem*, je zde však i nárůst odpovědí *3–4 dny*, *5–7 dní* i *týden a více*, a naopak poklesu odpovědí *nepřipravoval/a bych se*, což svědčí o vyšší náročnosti v porovnání s předchozí modelovou situací. Porovnáme-li dále výsledky modelových situací *simultánního tlumočení*, *simultánního tlumočení vysoce specializované konference* vykazuje více odpovědí v případě delších dob přípravy a méně odpovědí pro kratší doby přípravy (*několik hodin před akcí*: 0,7 %, *1–2 dny*: 18 %, *3–4 dny*: 23 %, *5–7 dní*: 23 %, *týden a více*: 33 %), v porovnání se *simultánním tlumočením knižního festivalu*, které bude

pravděpodobně terminologicky méně náročné než např. vědecká konference (*několik hodin před akcí: 6 %, 1–2 dny: 32 %, 3–4 dny: 18 %, 5–7 dní: 16 %, týden a více: 25 %*).⁹

Až na tři výjimky se drtivá většina tlumočnicků shodla, že by byli schopni tlumočit bez přípravy pouze obecná témata, nebo témata, která dobře znají, či pro dlouhodobého klienta. Tlumočníci dále zmiňovali vliv přípravy na jejich psychiku – bez přípravy by se prý v dané situaci cítili nekomfortně.

⁹ uvádíme průměrné hodnoty jednodenních a třídenních modelových situací, aby se v tomto případě zmírnil vliv délky tlumočené zakázky.

Graf 5 Délka přípravy tlumočnicků – vybrané modelové komunikační situace

Další faktor, který ovlivňuje, jak hluboko se bude moci tlumočnický do tématu ponořit, je časový předstih, s jakým obdrží od klienta podklady pro přípravu. Respondenti hodnotili pět možností od *1–2 týdny až po těsně před akcí* na čtyřbodově škále *téměř vždy – často – občas – téměř vůbec*. Dle AIIC (2016) by klient měl podklady dodat nejpozději 15 dní před konáním akce. Z výsledků dotazníků vyplývá, že se jedná spíše o ojedinělý případ, 40 % dotázaných uvedlo, že podklady obdrží 1–2 týdny před konáním akce pouze *občas*, 41 % je s takovým předstihem nedostává téměř vůbec. Možnost, která získala nejvíce odpovědí *téměř vždy*, byla *2–3 dny předem*, zvolilo ji 41 % všech dotázaných tlumočnicků, možnost *často* uvedlo 29 %. Je však alarmující, že téměř polovina tlumočnicků (49 %) uvádí, že podklady získává *často* až den před akcí, necelá třetina (29 %) *často* až těsně před akcí, což jim podstatně zkracuje čas na přípravu.

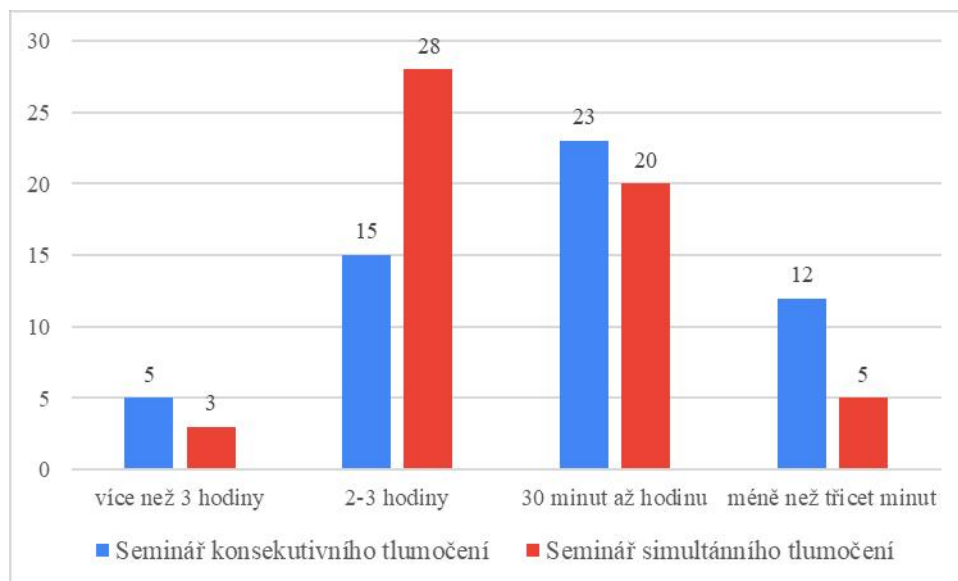
Tlumočníci v komentářích vyjádřili nespokojenost s tímto trendem, podklady dle jejich slov bývá od klientů velmi obtížné získat, čím dál častěji je dostávají na poslední chvíli, což narušuje jejich rozvržení příprav na akci. Další tlumočnický komentoval situaci u Soudního dvora Evropské unie, kde mají tlumočníci přístup ke spisu dlouho dopředu, ale samotné projevy dostanou k dispozici 1–2 dny dopředu, jindy těsně před jednáním a někdy vůbec.

3.4.1.1.2 Příprava na tlumočnické semináře

Studenti tlumočení byli dotázáni, kolik času věnují přípravě na semináře konsekutivního a simultánního tlumočení. Výsledky ukazují, že studenti věnují více času přípravě na simultánní tlumočení, pravděpodobně proto, že při simultánním tlumočení není dostatek času na přemýšlení a je potřeba reagovat velmi rychle, neboť i sebemenší prodleva při analýze informací či při produkci projevu může mít v konečném důsledku na výkon fatální dopad. V komentáři tuto domněnku potvrzuje i student, který delší přípravu na simultánní tlumočení odůvodňuje nutností rychlé reakce, zatímco u konsekutivního tlumočení má čas na promyšlení vhodného řešení a případně může slovo, na které si nemůže vzpomenout, opsat, na což není při simultánním tlumočení čas. Dále také další respondent podmiňuje délku přípravy množstvím materiálů a informací, které pro přípravu dostane, respektive když má málo materiálů, připravuje se kratší dobu.

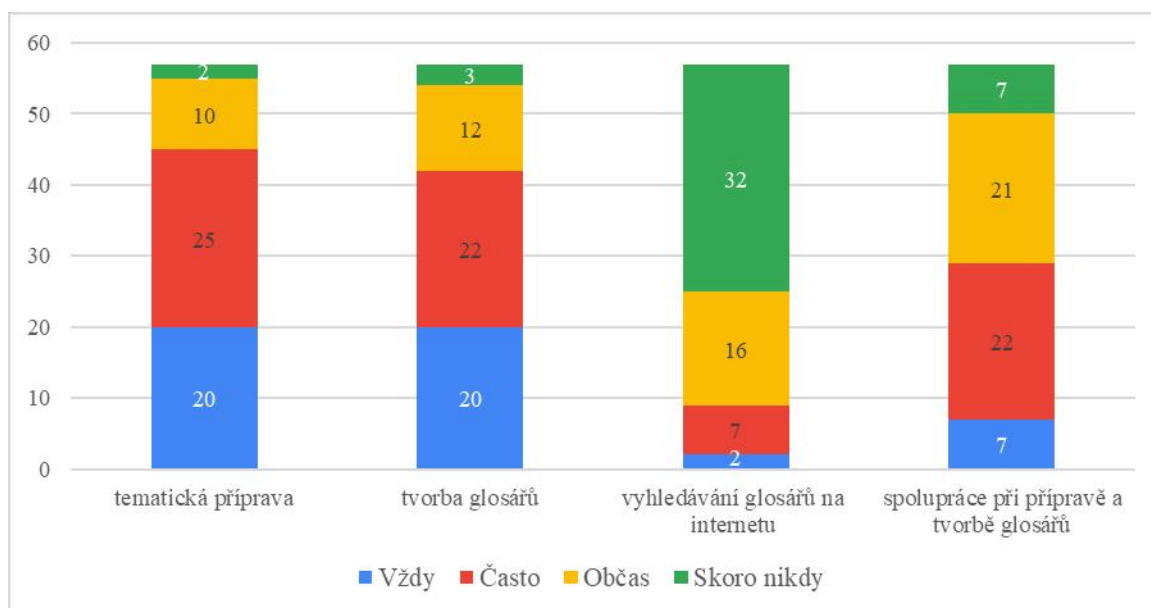
Na jeden seminář simultánního tlumočení se polovina studentů (50 %) připravuje *2–3 hodiny*, zatímco stejný čas věnuje přípravě na semináře konsekutivního tlumočení jen 27 % dotázaných studentů, zato 42 % studentů se na konsekutivní tlumočení připravuje 30–60 minut.

Až 22 % přípravou tráví méně než 30 minut, v případě simultánního tlumočení tuto odpověď zvolilo jen 9 % studentů.

Graf 6 Délka přípravy studentů na tlumočnické semináře

Nejčastěji si studenti v rámci přípravy zjišťují informace o daném tématu (35 % vždy, 44 % často) a připravují si terminologické glosáře (35 % vždy, 39 % často). Procento odpovědí *skoro nikdy* je v obou případech velmi nízké (4 % u tematické přípravy, 5 % u tvorby glosářů). Na glosářích studenti v 39 % spolupracují *často*, v 37 % *občas*, *vždy* a *skoro nikdy* v obou případech 12 % studentů.

Graf 7 Činnosti studentů v rámci přípravy

3.4.1.3 Proměna tlumočnické přípravy

Tlumočnicků jsme se dále dotazovali, jak se jejich příprava změnila s jejich přibývajícím praxí. Odpovědi bychom rozdělili do tří hlavních kategorií:

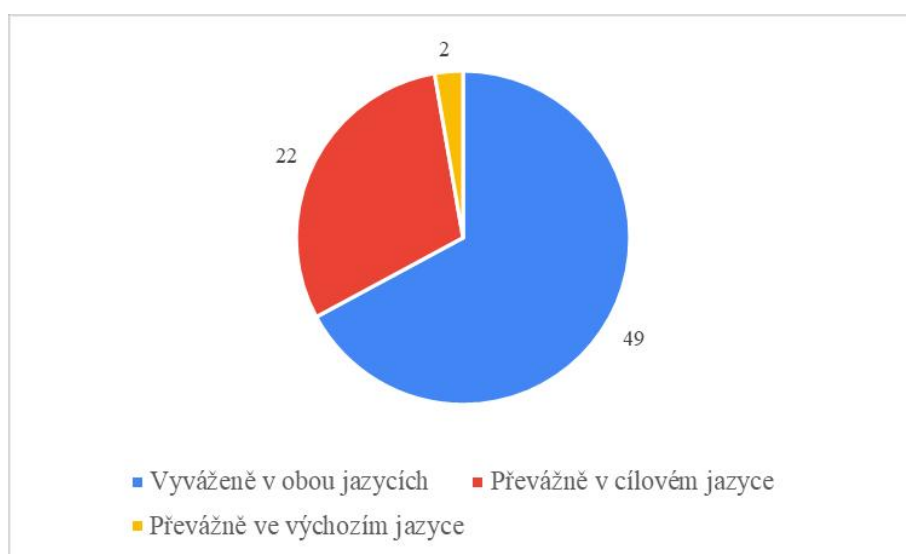
První kategorie postřehů se zaměřovala na **technologickou revoluci v tlumočení**. Mnoho z nich uvádí, že přešli od papírových ručně psaných glosářů na elektronické, dále také od tištěných slovníků na elektronické. Díky technologickému rozvoji se také zlepšila dostupnost informací a terminologie, tlumočníci již nejsou odkázáni pouze na materiály poskytnuté klientem, ale mohou si dohledat spoustu informací k tématu online, což bylo velmi obtížné v době, kdy internet nebyl tolik rozšířen. Oceňují obzvláště Wikipedii v porovnání s tištěnými encyklopediemi, dále i samotné vyhledávání pomocí vyhledávače Google se dle odpovědí za posledních patnáct let velmi zlepšilo. Někteří tlumočníci (6) uvádí, že začali využívat ChatGPT pro prvotní sběr informací k tématu, genezi základní slovní zásoby k určitému tématu a výtahu informací z textů. Dále také uvádí, že pro překlad napsaných projevů, které bude řečník předčítat, využívají strojové překladače, ale překlad následně redigují. Nové technologie také umožňují glosáře více sdílet s kolegy, například pomocí Google Sheets je může upravovat více kolegů zároveň a v reálném čase vidět úpravy ostatních.

Druhá kategorie zahrnuje komentáře týkající se **zkrácení doby potřebné k přípravě**. Děje se to tak nejen díky novým technologiím, ale i díky tomu, že s přibývajícím praxí mají tlumočníci větší rozhled, lepší znalost terminologie a tím pádem si nemusí tolik vyhledávat, protože již toho vědí více, a zároveň mohou navazovat i na své starší glosáře. V případě dlouhodobých klientů uvádí, že příprava nebývá nutná, když podobných zakázek tlumočili již několik. Jeden respondent zmínil, že čím víc ví, tím ví i co neví, a snaží se to při přípravě dohnat a bývá naopak i pečlivější a příprava mu trvá déle.

Ve třetí kategorii bychom uvedli komentáře zaměřené přímo na konkrétní **postupy při přípravě**. Několik tlumočnicků zmínilo, že se s přibývajícím praxí více zaměřují na porozumění tématu, na pochopení, co se bude během jednání probírat a na logickou argumentaci, berou více v potaz, co je cílem jednání a kdo jsou jejich posluchači, v porovnání s jejich tlumočnickými začátky, kdy se zaměřovali na terminologii a tématu se věnovali jen povrchově. Další uvádí, že nyní je jeho příprava strukturovanější a obsahuje různé kategorie informací, jako jména důležitých osobností, funkce, názvy, základní koncepty apod.

3.4.1.4 Jazyk přípravy

Co se týče jazyka, dvě třetiny tlumočnicků (68 %) si přípravu dělá vyváženě v obou jazycích, 30 % dále uvádí, že při přípravě kladou větší důraz na cílový jazyk, což lze vysvětlit tím, že právě v cílovém jazyce mají tlumočníci větší potřebu aktivizace slovní zásoby (viz gravitační model Daniela Gila). *Převážně ve výchozím jazyce* se připravuje pouze 2 % dotázaných, kdy se může jednat především o tlumočníky, kteří tlumočí ze svého jazyka C do češtiny a kladou tak větší důraz na porozumění. Jeden respondent uvedl, že se připravuje v angličtině, nebylo však možné určit, jaké jsou jeho pracovní jazyky, proto byla tato odpověď z celkového součtu vyřazena.

Graf 8 Jazyk přípravy

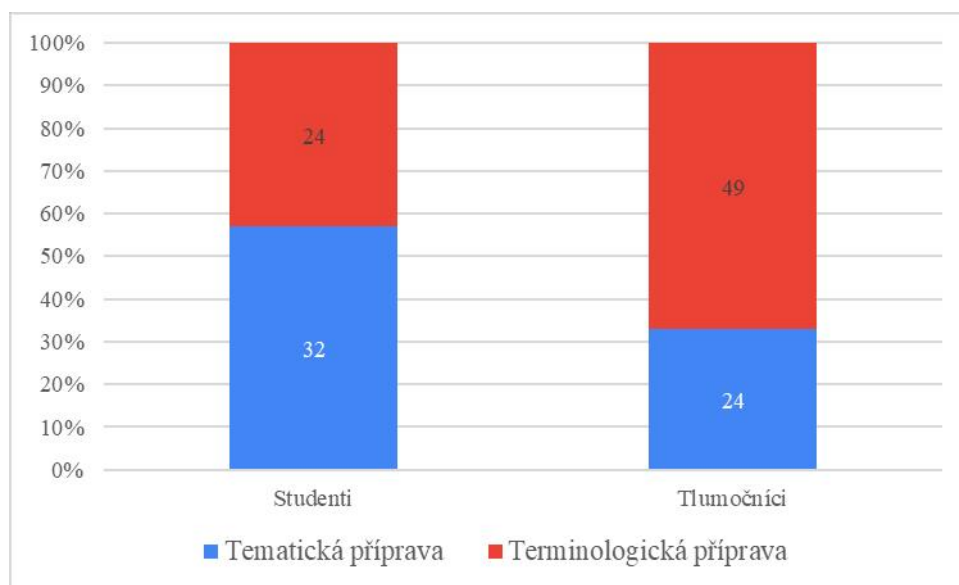
3.4.1.5 Tematická a terminologická příprava

V teoretické části jsme citovali doporučení Daniela Gila zaměřit se při nedostatku času na terminologickou stránku přípravy, protože ta je pro správné porozumění projevu zásadní. Právě proto jsme se respondentů ptali, na jaký druh přípravy by se zaměřili, kdyby neměli na přípravu adekvátní množství času. Dvě třetiny respondentů (67 %) by se zaměřily na terminologickou přípravu, zatímco jen třetina na tematickou. Tento trend lze vysvětlit tím, že znalost terminologie je pro porozumění textu velmi důležitá, a to i pro posluchače, kteří na základě absence terminologie či použití špatných termínů mohou hodnotit tlumočení hůře (např. Andres 2000, Mack a Cattaruzza 1995, Moser 1995, 1996 in Kurz 2001).

Studenti by naopak spíše upřednostnili tematickou přípravu (57 %) nad terminologickou (43 %), což může být způsobené tím, že studenti mají méně zkušeností a méně znalostí oproti tlumočnickům, kteří je nabyli za léta praxe. Proto pravděpodobně cítí větší

potřebu získat více informací o tématu — jistý minimální znalostní základ je totiž zásadně důležitý pro porozumění. Bez něj by nebylo možné správně pochopit terminologii a zasadit ji do kontextu.

Mezi tlumočníky, kteří jsou členové organizací AIIC nebo ASKOT jsou preference podobné – terminologickou přípravu by upřednostnilo 69 %, tedy 9 z 13. V případě tlumočnicků-začátečnicků by 7 z 13 (54 %) upřednostnilo tematickou přípravu. Tato fakta naznačují, že zkušenosti mají opravdu do jisté míry vliv na to, zda tlumočníci upřednostní tematickou či terminologickou přípravu.

Graf 9 Upřednostnění tematické či terminologické přípravy

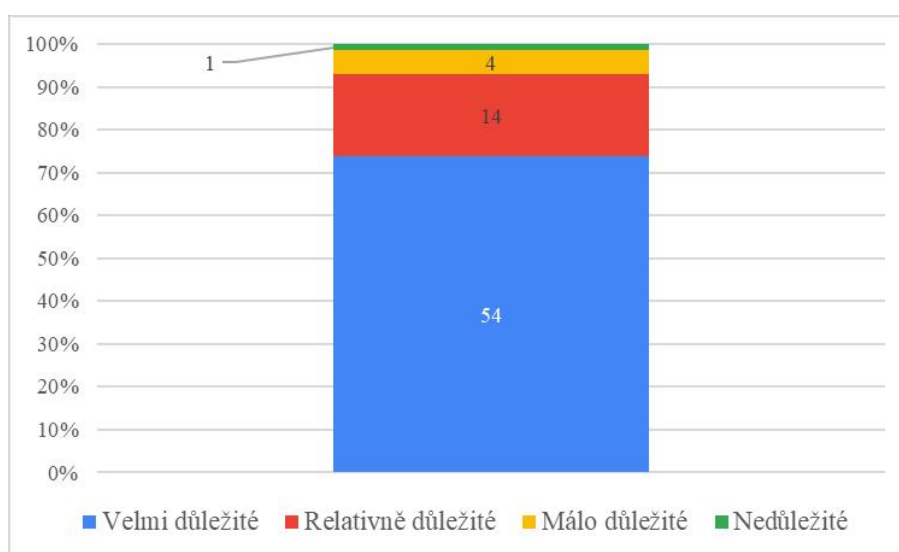
3.4.1.6 Podklady pro přípravu

V teoretické části popisujeme i materiály, které tlumočníci mohou obdržet od klienta a následně je využít jako základ pro tematickou přípravu a k tvorbě terminologických glosářů. Vybrali jsme celkem osm typů dokumentů, jednalo se o: *program jednání/konference, zápis nebo záznam z předchozího jednání/konference, jednojazyčný glosář, vícejazyčný glosář, PowerPointovou prezentaci, napsaný projev, seznam účastníků, dokumenty k projednání ve výchozím i cílovém jazyce*. Tlumočníky jsme požádali, aby ohodnotili vybrané materiály, které dostávají od klienta pro přípravu, na základě důležitosti na škále *velmi důležité, relativně důležité, málo důležité, nedůležité*. U stejných typů materiálů měli následně uvést, jak často se jim je podaří získat. Cílem těchto dvou otázek bylo porovnat potřeby tlumočnicků v oblasti materiálů pro přípravu, a jak často bývají tyto potřeby uspokojeny.

Pro srovnání na závěr každé podkapitoly uvádíme i výsledky studentů zahraničních univerzit, kteří odpovídali, jak často tyto stejné dokumenty získávají od svých vyučujících jako podklady pro přípravu na tlumočnické semináře.

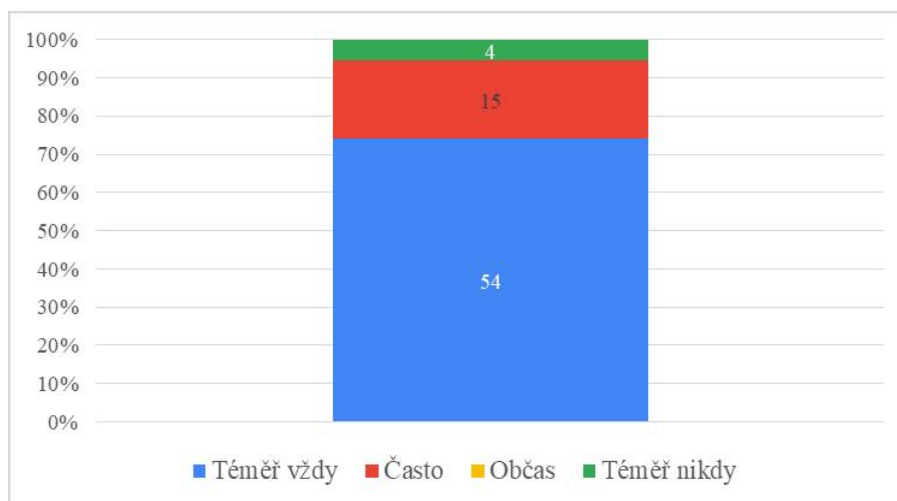
3.4.1.6.1 Program jednání

Program je *velmi důležitý* pro 74 % a *relativně důležitý* pro 19 % tlumočnicků, *málo důležitý* je pouze pro 6 % a *nedůležitý* pro 1 % dotázaných. Z odpovědí na otevřené otázky vyplývá, že právě díky programu si dokáží lépe představit průběh celé akce a posloupnost jednotlivých projevů. Někteří si i termíny v glosáři rozdělují do celků podle projevů jednotlivých řečníků a dle jejich pořadí si je řadí v glosáři.

Graf 10 Program jednání – význam pro přípravu

Výsledky potvrdily, že program ve většině případů tlumočníci před akcí obdrží, odpověď *téměř vždy* zvolilo 74 % respondentů, *často* 21 %, *téměř nikdy* 5 % – může se však jednat o tlumočníky, kteří tlumočí na akcích, které běžně program nemají.

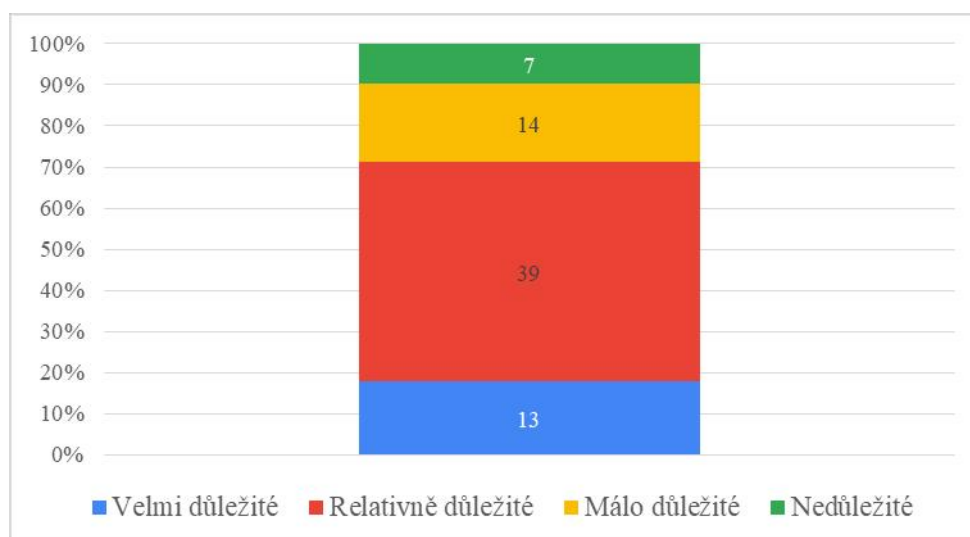

Graf 11 Program jednání – frekvence získávání dokumentu od klientů

Studenti program od svých vyučujících však ve většině případů nedostávají: *téměř nikdy* uvedlo 16 (47 %) studentů, *občas* 10 (29 %), často pouze 3 (9 %) a *téměř vždy* 5 (15 %). Díky programu by se studenti mohli naučit zaměřovat se i na situační přípravu, tedy např. na posloupnost projevů a na základě toho si uspořádat termíny v glosáři, na řečníky – jejich biografické údaje, postoje, přízvuk apod.

3.4.1.6.2 Zápis či záznam z předchozího jednání/konference

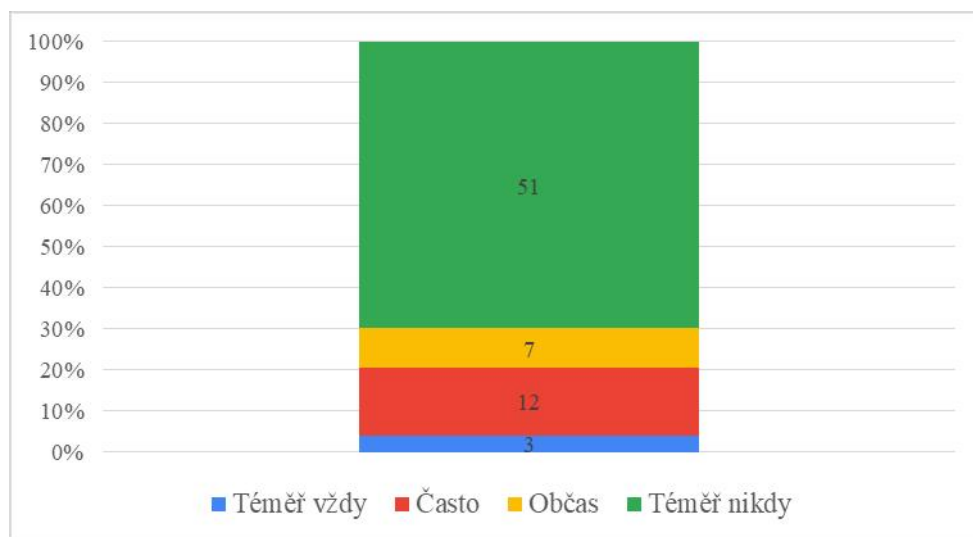
Zápis či záznam z předchozího jednání/konference bývá v teoretické literatuře zmiňován jako jeden z možných materiálů pro přípravu. Jako *velmi důležitý* jej hodnotí 18 %, *relativně důležitý* 53 %, *málo důležitý* 19 % a *nedůležitý* 10 % respondentů.

Graf 12 Zápis či záznam z předchozího jednání/konference – význam pro přípravu

Prostudování zápisu či zhlédnutí záznamu z předchozího jednání či konference by pro tlumočníky znamenalo významný posun v tematické, terminologické i situační přípravě –

zjistili by tak, jak daná akce bude probíhat, lépe by se jim anticipovalo, protože by věděli, na co navazují. Tento významný dokument však *téměř nikdy* nedostává 70 % dotázaných, což je překvapivé vzhledem k tomu, že se po pandemii koronaviru spousta jednání a konferencí koná na dálku a je možnost akci nahraovat. *Občas* uvedlo 10 % tlumočnicků, *často* 16 % a *téměř vždy* pouze 4 %.

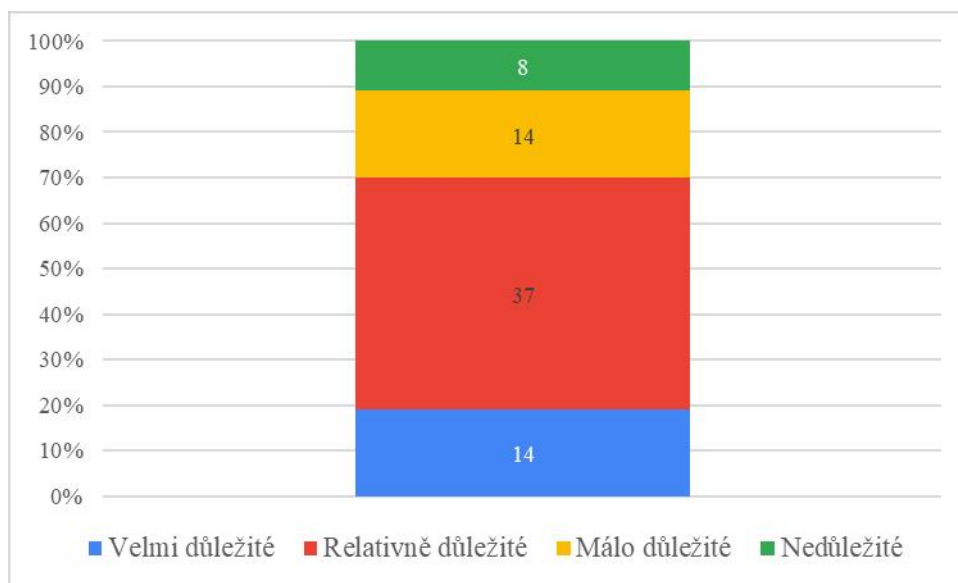

Graf 13 Zápis či záznam z předchozího jednání/konference – frekvence získávání dokumentu od klientů

Co se týče studentů, zápis či záznam z předchozího jednání od vyučujících dostává *téměř vždy* pouze 1 student (3 %), *často* 2 (6 %) a *občas* 6 (18 %) studentů, avšak *téměř nikdy* 73 %. Zápis z předchozího jednání/konference by studenti mohli dostávat například v případě mock konferencí, aby si vyzkoušeli, jak s takovým dokumentem pracovat. Pravidelně jej zařazovat do výuky by bylo však komplikované nejenom pro vyučující, ale i pro studenty by to představovalo podstatnou časovou zátěž.

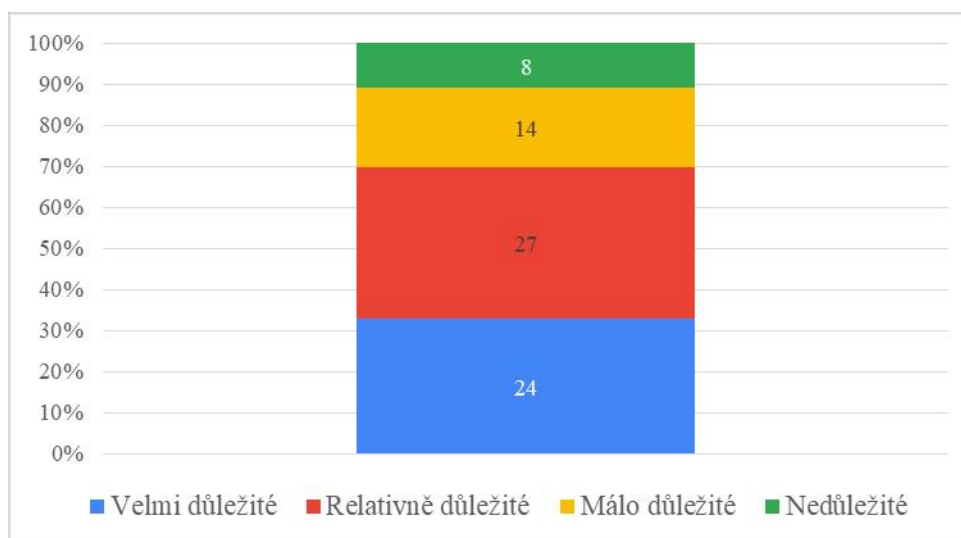
3.4.1.6.3 Glosáře

Získání glosáře přímo od klienta může tlumočnickům v přípravě pomoci a zároveň zajistit, že se v tlumočení budou využívat přesné termíny, které má klient již zavedené. Získání jednojazyčného glosáře je *velmi důležité* pro 19 % dotázaných, *relativně důležité* pro 51 %, *málo důležité* pro 19 % a *nedůležité* pro 11 %.

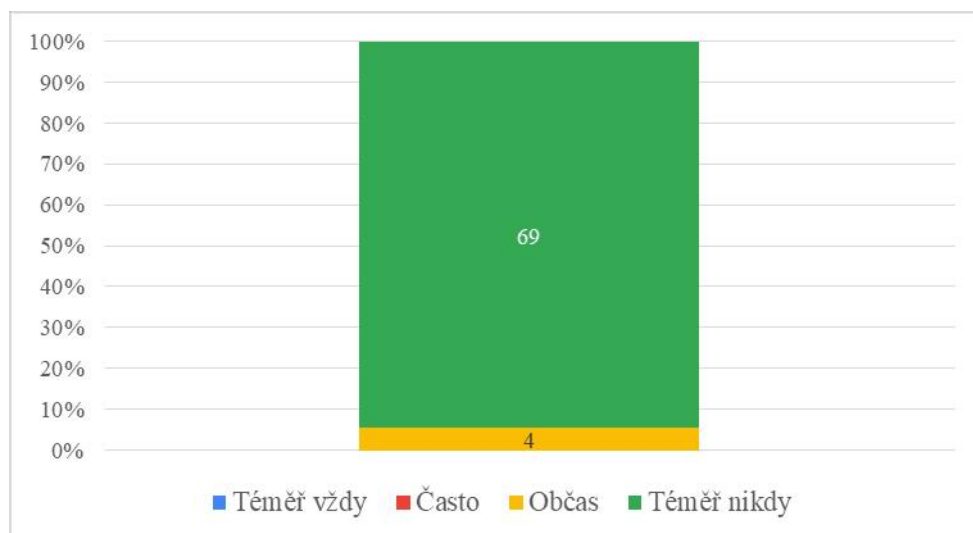
Graf 14 Jednojazyčný glosář od klienta – význam pro přípravu

Vícejazyčný glosář má pro tlumočníky ještě o něco větší význam: jako *velmi důležitý* jej hodnotí 33 % dotázaných, *relativně důležitý* 37 %, *málo důležitý* 19 % a *nedůležitý* 11 %. Až 30 % respondentů, kteří nepřikládají vysokou důležitost glosářům od klienta, lze vysvětlit tím, že pokud tlumočníci obdrží dostatek materiálů k přípravě, glosář si vytvoří sami a od klienta jej prakticky nepotřebují.

Graf 15 Dvojazyčný glosář od klienta – význam pro přípravu

V praxi glosáře od klientů však dostává naprosté minimum tlumočnicků. V případě jednojazyčného glosáře uvedlo odpověď *občas* pouze 5 % dotázaných, v případě vícejazyčného 4 % *občas* a 1 % *často*. V obou případech je *téměř nikdy* nedostává 95 % tlumočnicků.

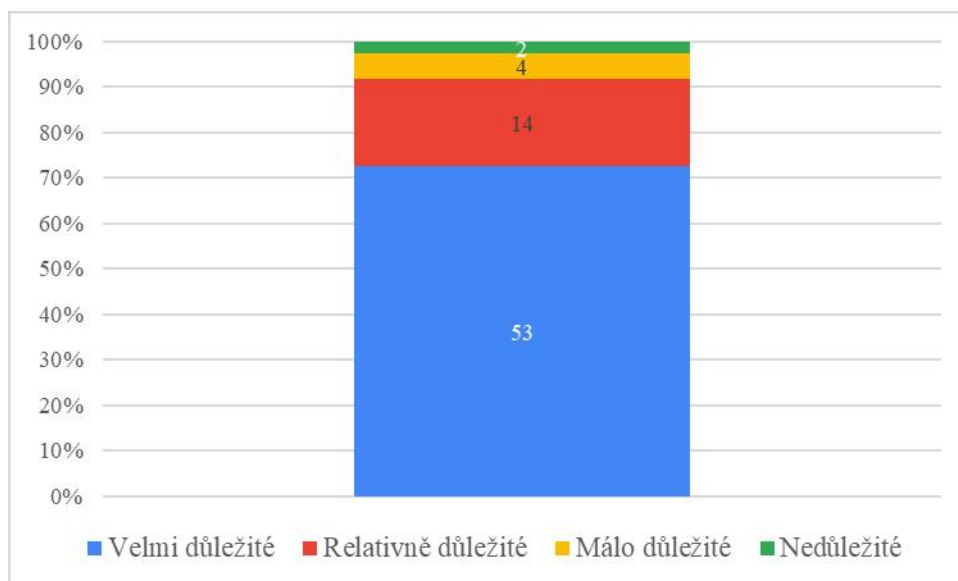

Graf 16 Jednojazyčný glosář od klienta – frekvence získávání dokumentu od klientů

Studenti jednojazyčné glosáře dostávají častěji než tlumočníci – může se jednat například o seznam obtížné terminologie, která se v daném projevu vyskytne. Často odpovědělo 5 (15 %) studentů, občas 10 (29 %) a téměř nikdy 19 (56 %) studentů. V případě vícejazyčného glosáře uvedlo 27 (79 %) studentů, že jej nedostávají téměř nikdy a 7 (21 %) občas)

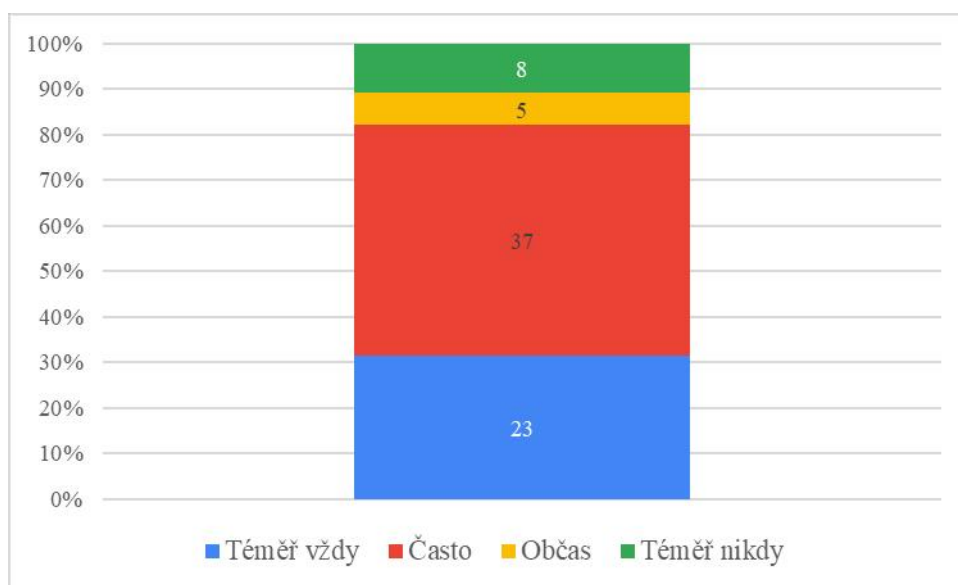
3.4.1.6.4 PowerPointová prezentace

PowerPointová prezentace je *velmi důležitá* pro přípravu 73 % dotázaných tlumočnicků, pro dalších 19 % je *relativně důležitá*, *málo důležitá* pro 5 % a *nedůležitá* pro 3 %. Velký význam má pro tlumočnický pravděpodobně proto, že může sloužit nejen pro **terminologickou přípravu**, kdy z prezentace lze vyčíst přesné termíny, které řečník během projevu použije, zároveň i pro **tematickou přípravu** – na základě stručných poznámek na slidech bude moci lépe anticipovat obsah projevu a lépe se připravit, dále ji využije i pro **situační přípravu**, neboť díky prezentaci má tlumočnick představu o tom, jak projev bude probíhat a jaký je cíl řečníka.

Graf 17 PowerPointová prezentace – význam pro přípravu

Vzhledem k velkému významu PowerPointových prezentací pro přípravu lze říci, že potřeba tlumočnicků získat tento podklad bývá většinou uspokojena. Až 31 % dotázaných uvedlo, že ji získávají *téměř vždy*, 51 % *často*, 7 % *občas* a 11 % *téměř nikdy*.

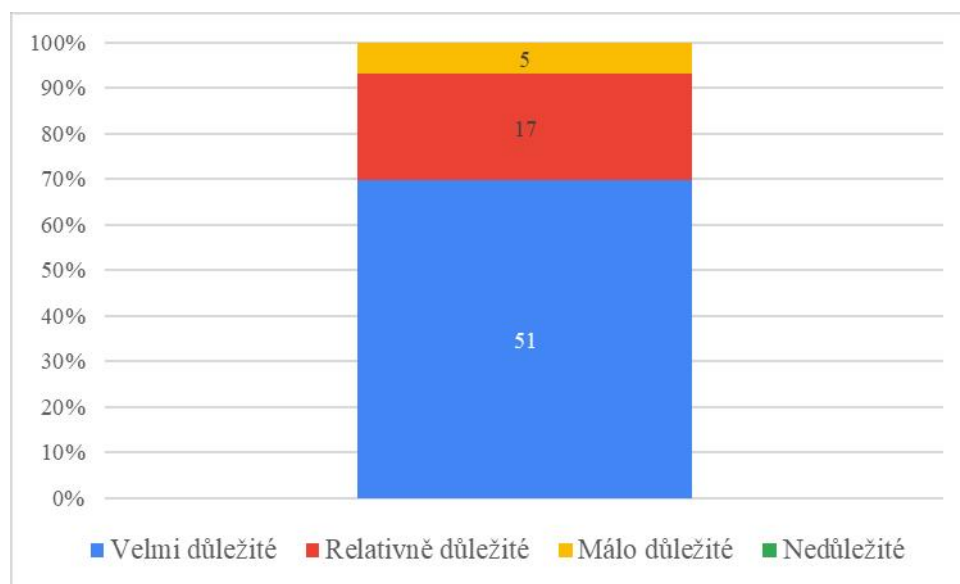

Graf 18 Powerpointová prezentace – frekvence získávání dokumentu od klientů

Jelikož profesionální tlumočníci hodnotí prezentaci jako důležitý podklad pro přípravu, s kterým navíc i velmi často pracují, měli by se studenti tlumočnictví učit s tímto dokumentem pracovat a hledat metody, které jim budou vyhovovat a budou je moci i následně aplikovat v praxi. Až třetina studentů (11, 32 %) však uvedla, že prezentace od vyučujících nedostávají *téměř nikdy*, 15 (44 %) studentů je získává *občas*, 6 (18 %) *často* a *téměř vždy* pouze 2 (6 %)

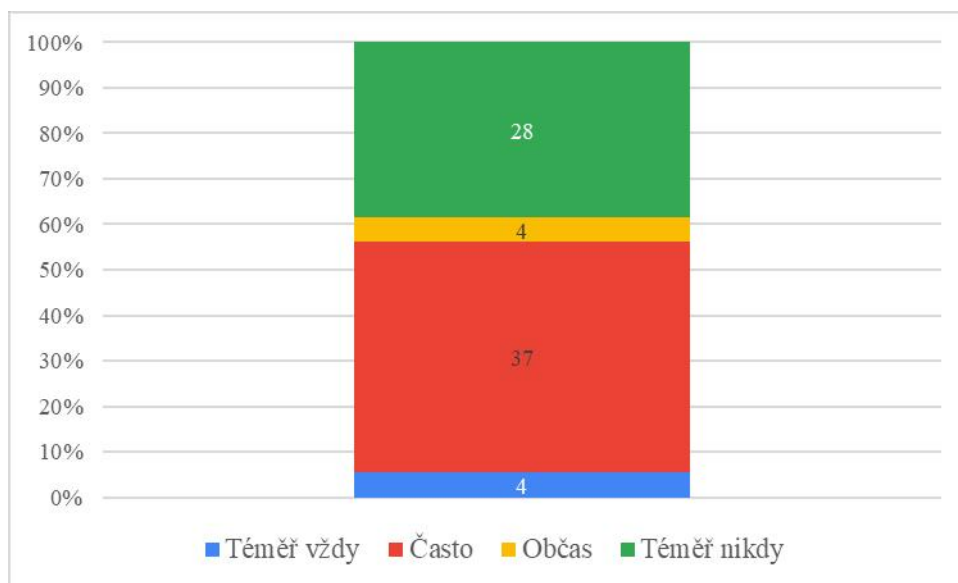
3.4.1.6.5 Napsaný projev

Předem připravený a napsaný projev, který bude následně řečník číst, považuje až 70 % tlumočnicků za *velmi důležitý* zdroj pro přípravu, dalších 23 % jako *relativně důležitý* a 7 % za *málo důležitý*. Velký význam má pro ně pravděpodobně z několika důvodů. Zaprvé mají tak možnost se na tlumočení připravit do posledního detailu, text si mohou podtrhávat, anotovat nebo dokonce celý přeložit a nepřekvapí je tak žádná neznámá slovní zásoba. Zadruhé, pokud řečník svůj projev čte, bude pravděpodobně hovořit vyšším tempem a jeho intonace bude plošší, méně výrazná a méně přirozená než při spontánní řeči, což představuje pro tlumočnický významné ztížení. Tím, že bude mít projev předem k dispozici, může přípravou tuto nevýhodu zmírnit.

Graf 19 Napsaný projev – význam pro přípravu

Výsledky ukazují, že *téměř vždy* napsaný projev od klienta získá pouze 5 %, což může být způsobeno tím, že ne vždy si řečníci své projevy předem sepíší nebo je upravují do poslední chvíle, a proto je nechtějí dávat k dispozici tlumočnickům. Zato odpověď *často* uvedlo 51 % dotázaných, *občas* 5 % a *téměř nikdy* až 39 %.

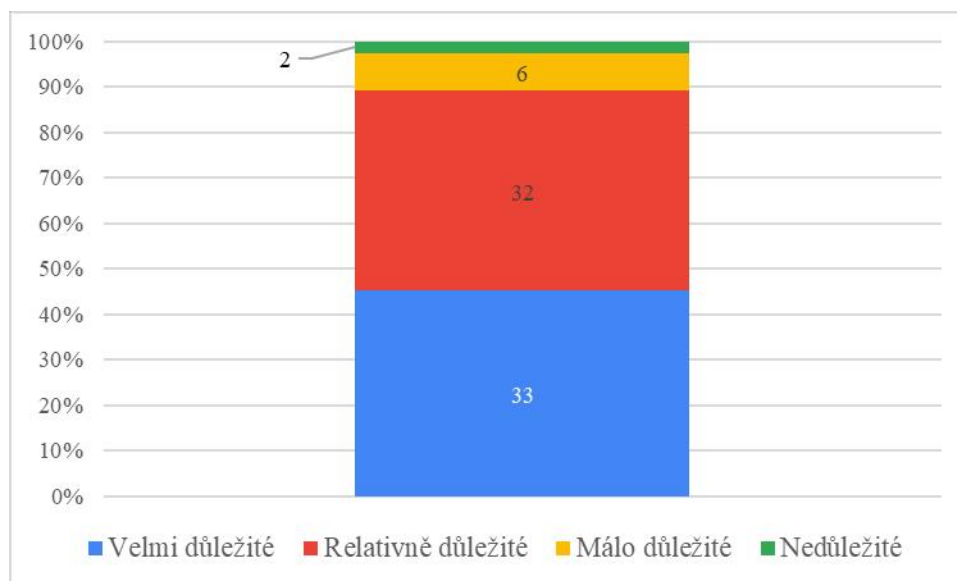

Graf 20 Napsaný projev – frekvence získávání dokumentů od klientů

Studenti většinou napsaný projev k přípravě nedostávají – *téměř nikdy* uvedlo 19 (56 %), *občas* 13 (38 %) a *často* pouze 2 (6 %). Připomínáme, že se jedná o výsledky studentů zahraničních univerzit, v případě studentů ÚTRL by výsledky byly pravděpodobně odlišné, protože na ÚTRL se vyučuje předmět zaměřený přímo na nácvik simultánního tlumočení s textem.

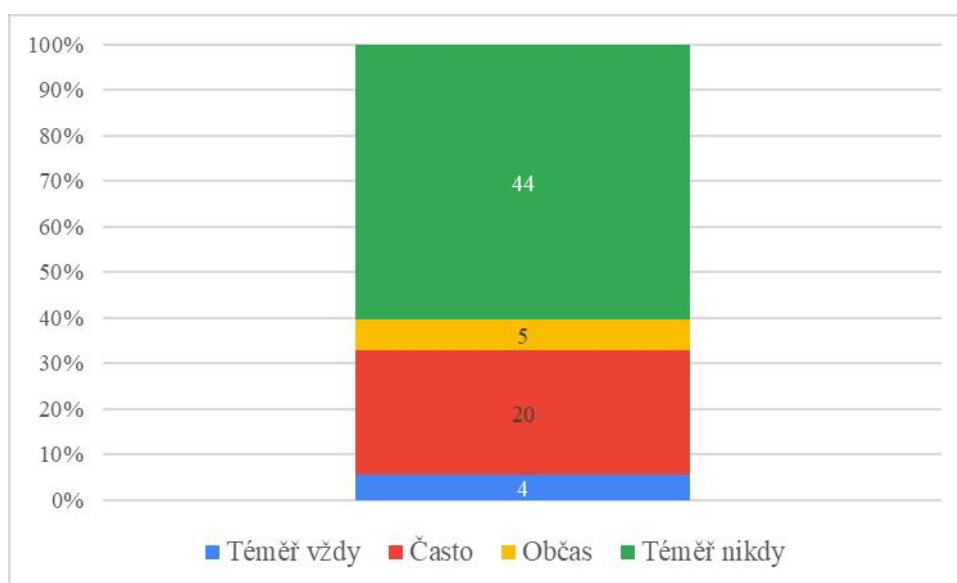
3.4.1.6.6 Dokumenty k projednání

Dokumenty k projednání hodnotí tlumočníci také jako velmi důležitý zdroj pro přípravu. Jedná se o dokumenty, na které budou řečníci odkazovat nebo o kterých se bude jednat. Pro tlumočníky jsou tedy takové dokumenty často zásadní, obzvláště pokud se jedná o dokumenty, které nejsou v otevřených zdrojích k dispozici. Poskytnutím podkladů pro jednání si klient zajistí, že tlumočník bude používat přesnou terminologii, která je zavedena ve zmíněných dokumentech. Velmi důležité jsou podklady pro 45 % dotázaných, *relativně důležité* pro 44 %, *málo důležité* pouze pro 8 % a *nedůležité* pro 3 %.

Graf 21 Dokumenty k projednání – význam pro přípravu

Pravidelně podklady získává pouze malá část tlumočnicků. Odpověď *téměř vždy* zvolilo 5 % dotázaných, *často* 28 %, *občas* 7 % a *téměř nikdy* až 60 %. Důvodem může být důvěrná povaha takových dokumentů, především pokud se jedná o interní dokumenty společností nebo obsahují osobní údaje.

Graf 22 Dokumenty k projednání – frekvence získávání dokumentu od klientů

Co se týče studentů, 14 (41 %) dotázaných dokumenty k projednání nedostává *téměř nikdy*, 12 (35 %) *občas*, *často* 6 (18 %) a *téměř vždy* jen 2 (6 %).

3.4.1.7 Nástroje pro přípravu

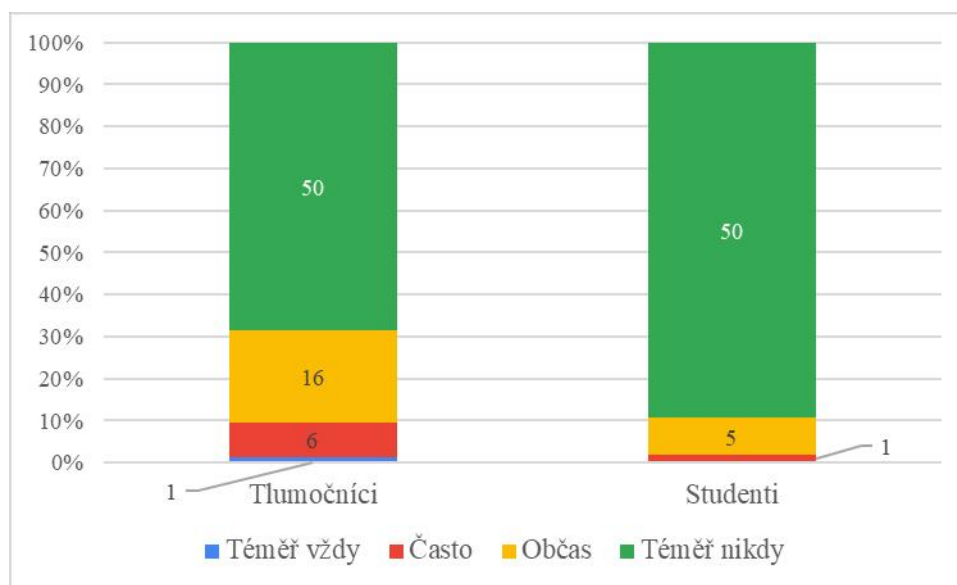
Tlumočnicků i studentů jsme se dotazovali, jaké nástroje využívají při přípravě. Do výběru jsme zařadili nejen dostupné moderní nástroje, ale i zdroje doporučované ve starší

teoretické literatuře, abychom ověřili, do jaké míry je tlumočníci v dnešní technologické době využívají. Respondenti u každého zdroje uváděli, jak často jej využívají, na výběr měli ze čtyř možností vzestupně od nejméně po nejvíce často využívané zdroje: *téměř nikdy*, *občas*, *často*, *téměř vždy*.

3.4.1.7.1 Jednojazyčné tištěné slovníky

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že jednojazyčné slovníky jsou nejméně využívaným zdrojem pro terminologickou přípravu. Pouze 10 % tlumočnicků uvedlo, že je využívají *často* či *vždy*, naopak 69 % je nevyužívá *téměř nikdy* a 21 % jen *občas*. Tento výsledek lze vysvětlit tím, že tištěným slovníkům nesrovnatelně konkurují online slovníky, které jsou dostupné rychle a odkudkoli, jsou obsáhlejší a průběžně aktualizované, a proto i vhodnější pro tlumočnickou přípravu než tištěné slovníky.

Studenti jednojazyčné tištěné slovníky využívají ještě méně, 89 % je nevyužívá *téměř nikdy*, 9 % jen *občas* a 2 % *často*.

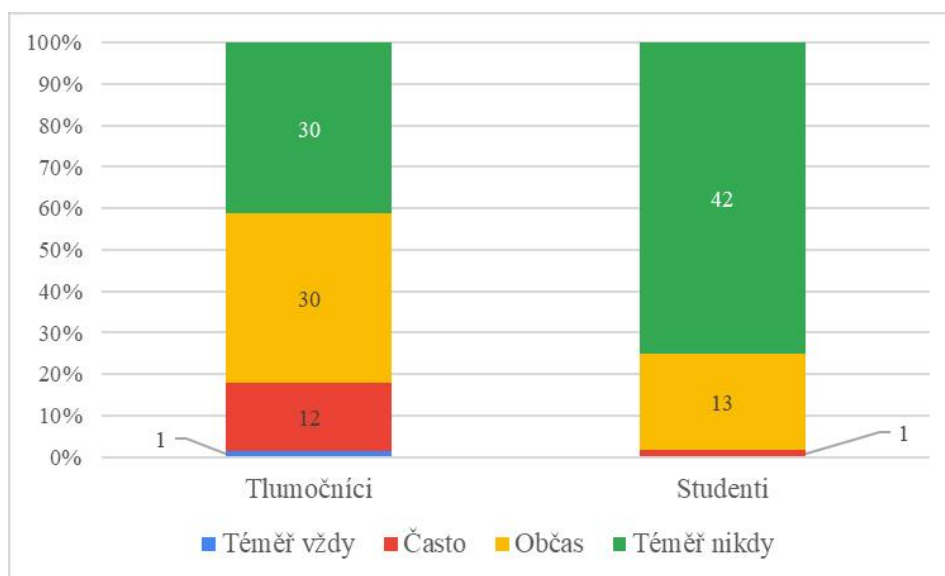

Graf 23 Nástroje pro přípravu – jednojazyčné tištěné slovníky

3.4.1.7.2 Dvojjazyčné tištěné slovníky

Dvojjazyčné tištěné slovníky nevyužívá 41 % tlumočnicků *téměř nikdy*, stejná část respondentů je využívá *občas*. Oproti jednojazyčným tištěným slovníkům je zde patrný nárůst, u odpovědi *často* o 8 % a *občas* o 20 %. Tento nárůst může být způsoben tím, že tlumočníci využívají v tištěné formě specializované dvojjazyčné slovníky, které nejsou dostupné v elektronické podobě, jako například Anglicko-český právní slovník Marty Chromé.

I u studentů je patrný nárůst – počet odpovědí *občas* je 2,5krát vyšší než v případě jednojazyčných tištěných slovníků a dosahuje tak 23 %. Odpověď *často* uvedla 2 % a *téměř nikdy* 75 % studentů.

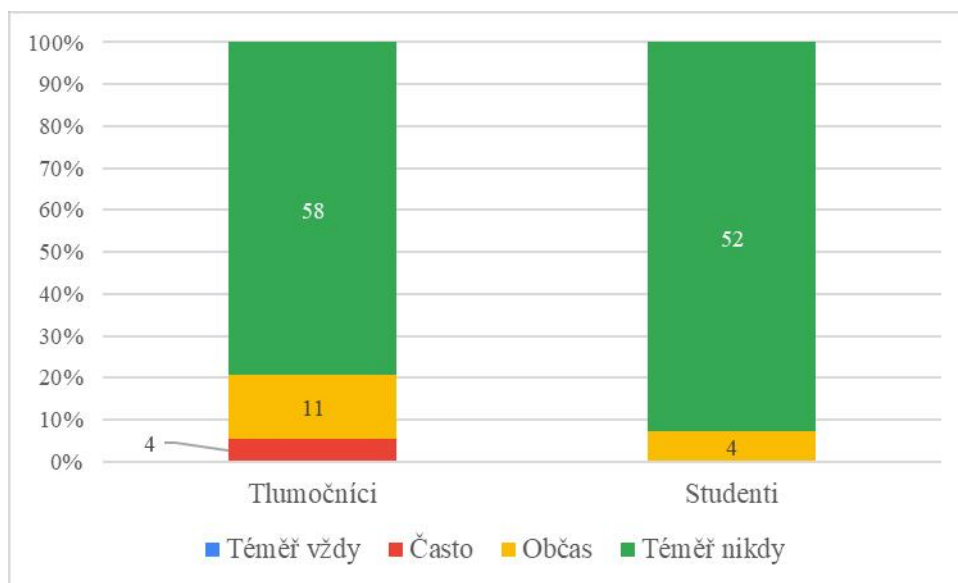

Graf 24 Nástroje pro přípravu – dvojjazyčné tištěné slovníky

3.4.1.7.3 Tištěné encyklopedie

Tištěné encyklopedie jsou nejméně využívaným zdrojem pro tematickou přípravu. *Téměř nikdy* je nevyužívá až 80 % dotázaných, zatímco odpověď *téměř vždy* ne zvolil žádný z respondentů. Ze srovnání s výsledky u dalších zdrojů je patrné, že tlumočníci dávají přednost elektronickým zdrojům jako je Wikipedie nebo články dostupné online.

Podobně je tomu i u studentů, kteří tištěné encyklopedie využívají opět méně než tlumočníci, 93 % studentů uvedlo, že je *téměř nikdy* nepoužívají, *občas* pouze 7 %.

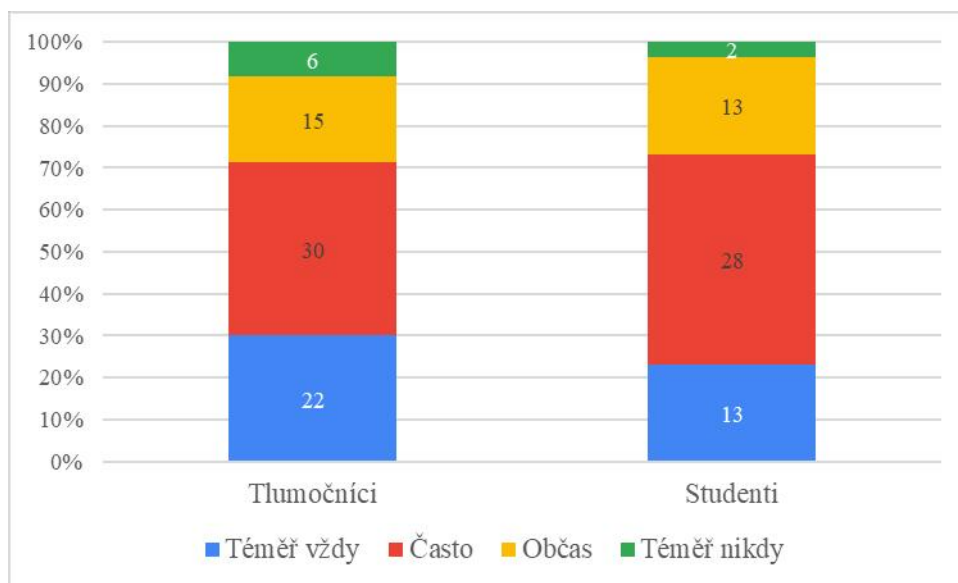
Graf 25 Nástroje pro přípravu – tištěné encyklopedie

3.4.1.7.4 Wikipedie

Otevřená online encyklopedie Wikipedie je velmi oblíbeným nástrojem pro tlumočnickou přípravu, jak ukazují výsledky dotazníkového šetření. Pravidelně ji využívá 71 % tlumočnicků, z toho 30 % z celkového vzorku ji využívá *téměř vždy*, 41 % ji při přípravě konzultuje *často*, 21 % *občas* a 8 % *téměř nikdy*. Podobné výsledky jsme zaznamenali i u studentů: *téměř vždy* odpovědělo 23 %, *často* 50 %, *občas* 23 % a *téměř nikdy* pouze 4 %.

Časté využívání Wikipedie tlumočníky se pravděpodobně odvíjí od faktu, že Wikipedie obsahuje články na širokou škálu témat, konkrétně k 28. červnu 2024 se jednalo o 60 936 358 článků, z nichž 6 842 708 bylo dostupných v angličtině¹⁰, přičemž tato čísla neustále rostou. Mnohojazyčný charakter Wikipedie tak pro tlumočníky představuje snadný způsob, jak rychle a efektivně podpořit svou tematickou a terminologickou přípravu ve více jazycích zároveň.

¹⁰ Wikipedie, https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Size_of_Wikipedia, 29. 6. 2024

Graf 26 Nástroje pro přípravu – Wikipedie

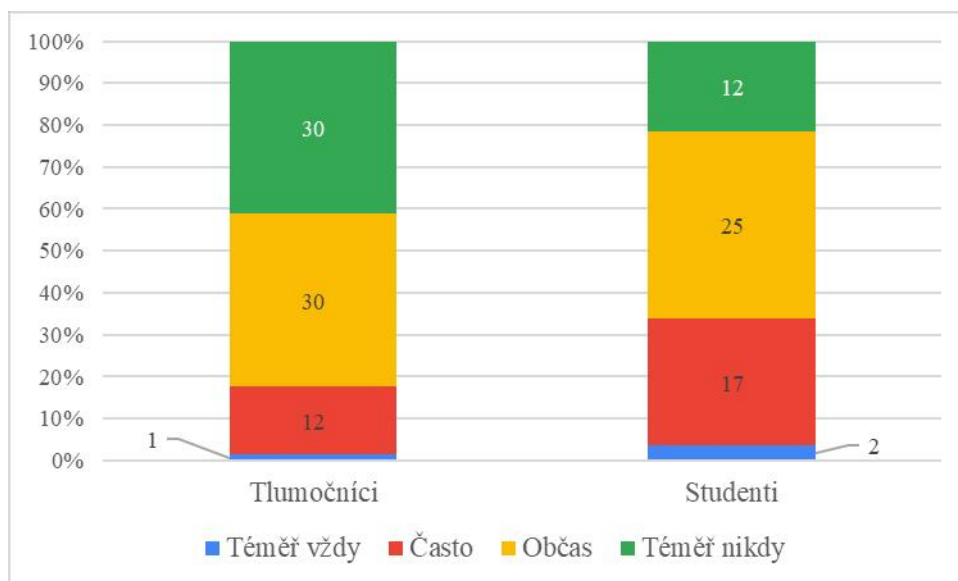
3.4.1.7.5 Glosáře ze sdílených terminologických databází

Tlumočníci mohou pro přípravu využívat i glosáře svých kolegů, kteří je sdílejí na různých platformách. Můžeme zde zmínit například databázi glosářů na platformě Interpreter's Help, databázi Jednoty tlumočnicků a překladatelů, ke které mají přístup členové JTP a studenti, kteří do databáze během studia přispěli, nebo soubor více než 1 300 studentských glosářů na platformě Moodle

Z výsledků však vyplývá, že tlumočníci glosáře ostatních kolegů pro přípravu nevyhledávají, 41 % dotázaných je nevyužívá *téměř nikdy*, dalších 41 % je využívá jen *občas*, zato pouze 16 % je využívá *často* a jen jeden respondent *téměř vždy*.

Toto lze zdůvodnit tím, že každá tlumočená událost je zcela jedinečná – hovoří na ní jiní řečníci, zaměřuje se na jiné téma apod., proto glosáře sdílené na internetu nebudou mít většinou velké využití pro ostatní tlumočníky.

V případě studentů 56 % z nich zvolilo odpověď *téměř nikdy*. *Vždy* a *často* uvedla pouze 4 % a 12 % studentů (v tomto pořadí), přičemž v 90 % se jednalo o zahraniční studenty, což je překvapivé, protože právě studenti ÚTRL mají přístup nejen k databázi JTP, ale i ke glosářům předchozích studentů na Moodle).

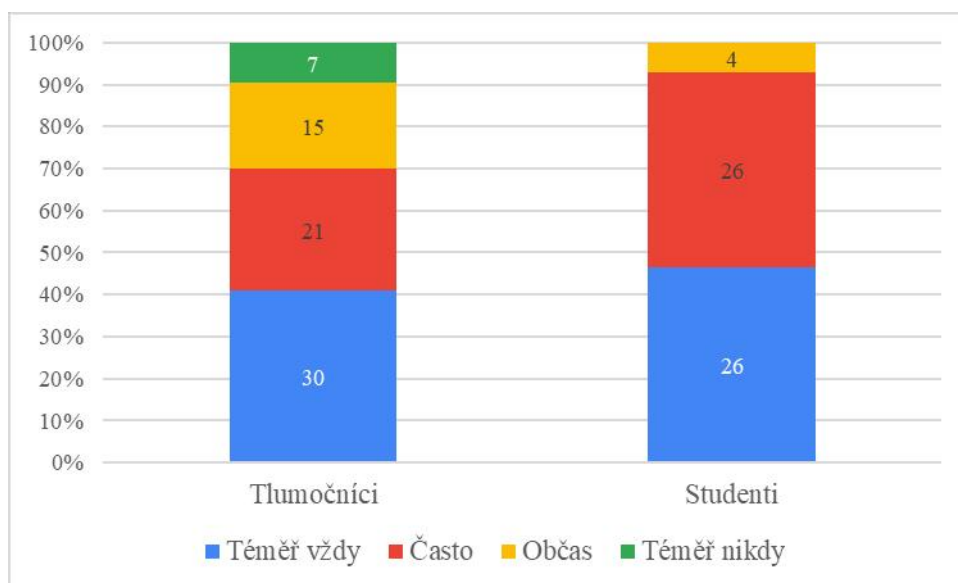

Graf 27 Nástroje pro přípravu – glosáře ze sdílených terminologických databází

3.4.1.7.6 Internetové články

Články na internetu jsou součástí přípravy největší části tlumočnicků. Pravidelně je při přípravě čte 70 % dotázaných, z nichž 41 % téměř vždy a 29 % často. Zbývajících 20 % respondentů je do přípravy zahrnují jen občas a 10 % téměř nikdy.

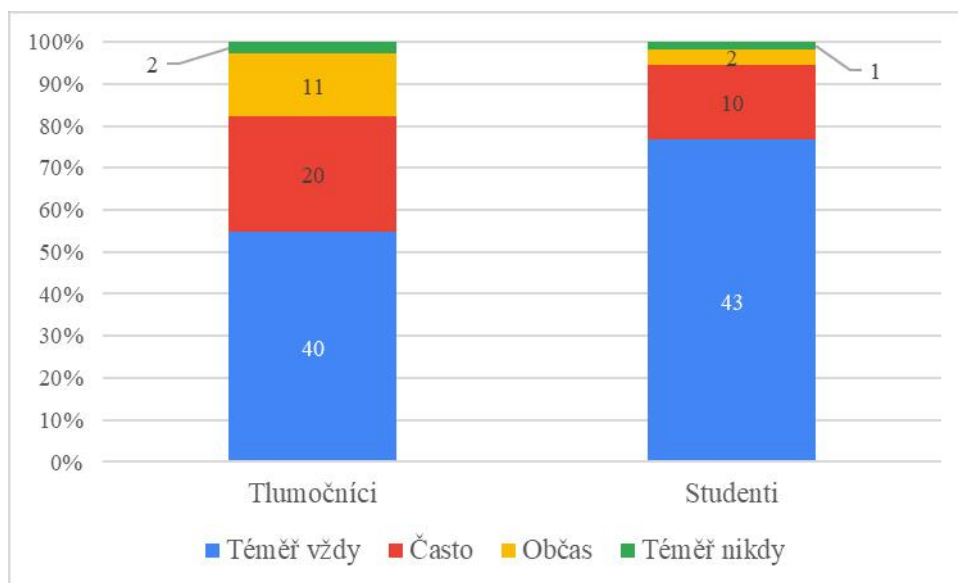
Co se týče studentů, internetové články při přípravě čte pravidelně 93 %, 46,5 % téměř vždy a 46,5 % často. Odpověď občas uvedlo pouze 7 % a téměř nikdy dokonce žádný ze studentů. Internetové články pro přípravu pravidelně využívá o 23 % více studentů než tlumočnicků.

Graf 28 Nástroje pro přípravu – internetové články

3.4.1.7.7 Online slovníky

Online slovníky jsou mezi tlumočníky i studenty velmi vyhledávaným nástrojem pravděpodobně pro rychlost získání odpovědi a možnost je využívat kdykoli a kdekoli. Studenti online slovníky využívají ještě častěji než tlumočníci, nejspíš na úkor tištěných slovníků, kde dochází k opačnému trendu. Odpověď *téměř vždy* zvolilo 55 % tlumočnicků a až 77 % studentů, což je téměř o polovinu více. *Často* uvedlo 27 % tlumočnicků a 18 % studentů, *občas* 15 % tlumočnicků a 3 % studentů, a *téměř nikdy* 3 % tlumočnicků a 2 % studentů.

Graf 29 Nástroje pro přípravu – online slovníky

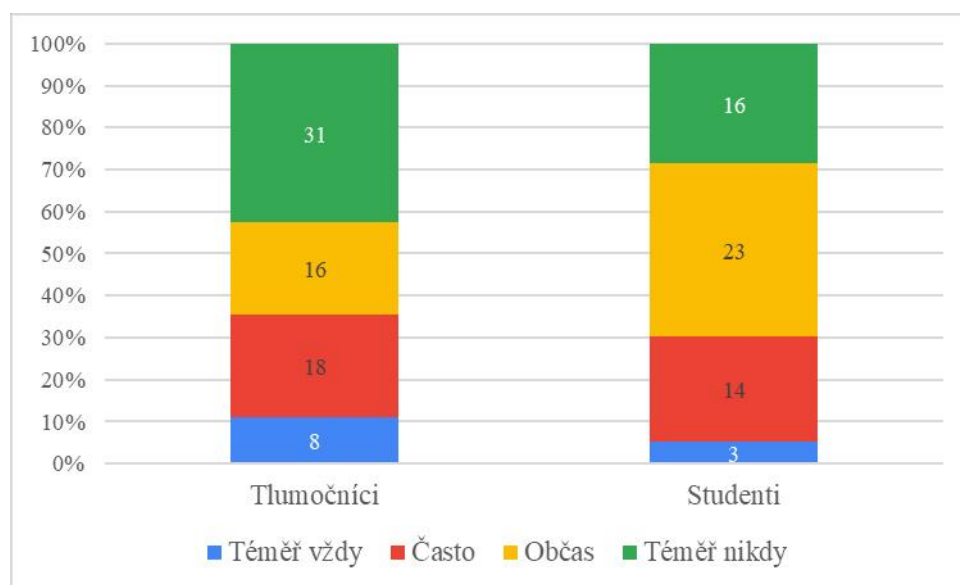
3.4.1.7.8 Korpusy

Dalším nástrojem pro terminologickou přípravu jsou korpusy. Tyto nástroje mohou mít pro tlumočníky využití při vyhledávání termínů či slov v kontextu a pro vyhledávání kolokací, které si následně mohou zapsat do glosáře, a zaktivovat si tak jazykové prostředky pro dané téma (viz gravitační model Daniela Gila). Na druhou stranu je pro efektivní vyhledávání v korpusech potřeba určitých znalostí a zkušeností, např. při vyhledávání v Kontextu¹¹ je možné si zvolit mimo jiné konkrétní korpus, typ textů (próza, odborná literatura apod.), médium (noviny, kniha apod.) a disciplínu (přírodní vědy, sociální vědy apod.), identifikovat výchozí atribut (lemma, word apod.), což díky přesně nadefinovaným kritériím vyhledávání může představovat pro jazykové profesionály spoustu výhod, nicméně složitější parametry

¹¹ Kontext, Ústav Českého národního korpusu, <https://www.korpus.cz/kontext/query?corpname=syn2020>.

vyhledávání mohou být pro tlumočníky odrazující, obzvláště pokud mají na přípravu nedostatek času, a tak volí alternativní způsoby vyhledávání (Google, Linguee).

Z výsledků dotazníku vyplývá, že zhruba třetina dotázaných (tlumočníci: 36 %, studenti: 30 %) pravidelně vyhledává v korpusech, z toho 11 % tlumočníků a 5 % studentů *téměř pokaždé* a čtvrtina tlumočníků i studentů (25 %) *často*. Velká část respondentů však korpusey nepoužívá *téměř nikdy* (42 % tlumočníků a 29 % studentů) a 22 % tlumočníků a 41 % studentů pouze *občas*.

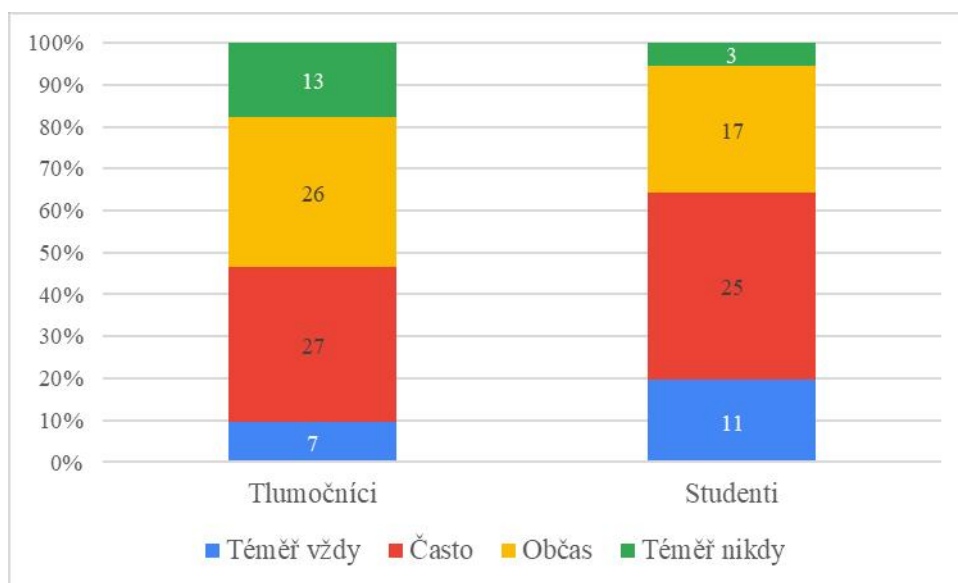
Graf 30 Nástroje pro přípravu – korpusey

3.4.1.7.9 Automatické překladače

Automatické překladače jako je Google Translate nebo DeepL mají v tlumočnické přípravě své místo. Je možné je využívat například pro rychlý překlad projevů, především pokud je tlumočnick dostane na poslední chvíli, nebo překlad podkladů ve výchozím jazyce, které si následně tlumočnick může číst a připravovat přímo v jazyce cílovém.

Tyto nástroje *téměř vždy* využívá 9 % respondentů, a 37 % dotázaných tlumočnicků je používá *často*. Odpověď *občas* zvolilo 36 % a *téměř nikdy* jen 18 % tlumočnicků. Porovnáme-li součet odpovědí *téměř vždy* a *často* u automatických překladačů a ChatGPT, vyplyne, že automatické překladače tlumočnicki používají 4,25krát častěji než ChatGPT, ačkoli se oba nástroje zakládají na strojovém učení. Předpokládáme, že tlumočnicki dávají přednost strojovým překladačům, neboť jsou na trhu mnohem déle než ChatGPT a mají s nimi větší zkušenost.

Část studentů, kteří *téměř nikdy* nevyužívají při přípravě automatické překladače, je více než 3krát nižší než v případě tlumočnicků, tvoří pouze 5 %. Naopak *téměř vždy* je využívá dvakrát více studentů, celkem 20 %, *často* 45 % a *občas* 30 % studentů.

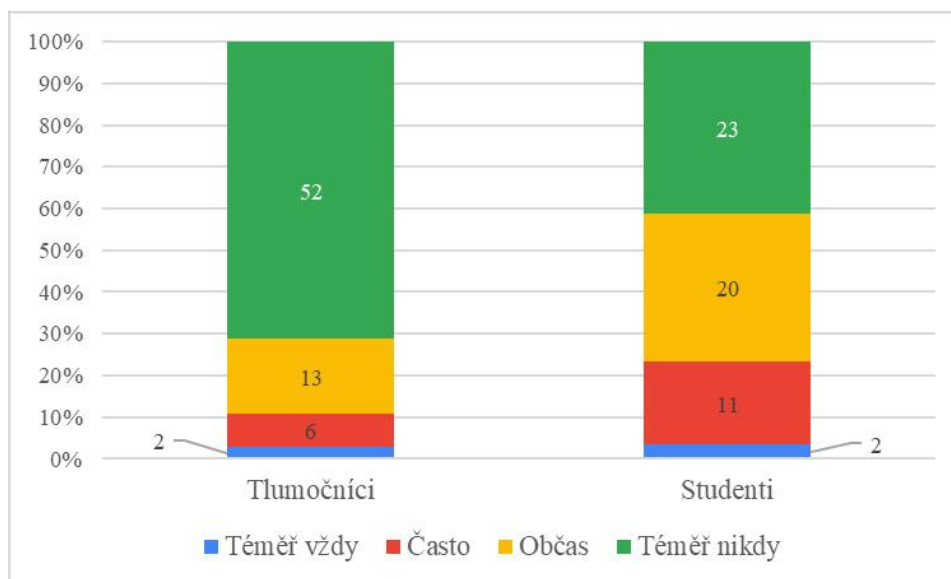
Graf 31 Nástroje pro přípravu – automatické překladače

3.4.1.7.10 ChatGPT

Chatbot firmy OpenAI ChatGPT a umělá inteligence obecně v současné době nachází široké využití v různých oborech. Z výsledků dotazníkového šetření však vyplývá, že pro tlumočníky toto (zatím) neplatí. Necelé tři čtvrtiny (72 %) dotázaných uvedly, že ChatGPT pro přípravu nevyužívají *téměř nikdy*, dále 17 % jen *občas*, oproti tomu jej *často* využívá pouhých 8 % dotázaných a *téměř vždy* jen 3 %.

V případě studentů ChatGPT *téměř nikdy* nevyužívá 41 %, což je o 31 % méně než u tlumočnicků. Naopak *téměř vždy* jej používá jen 4 %, *často* 20 % a *občas* 36 %.

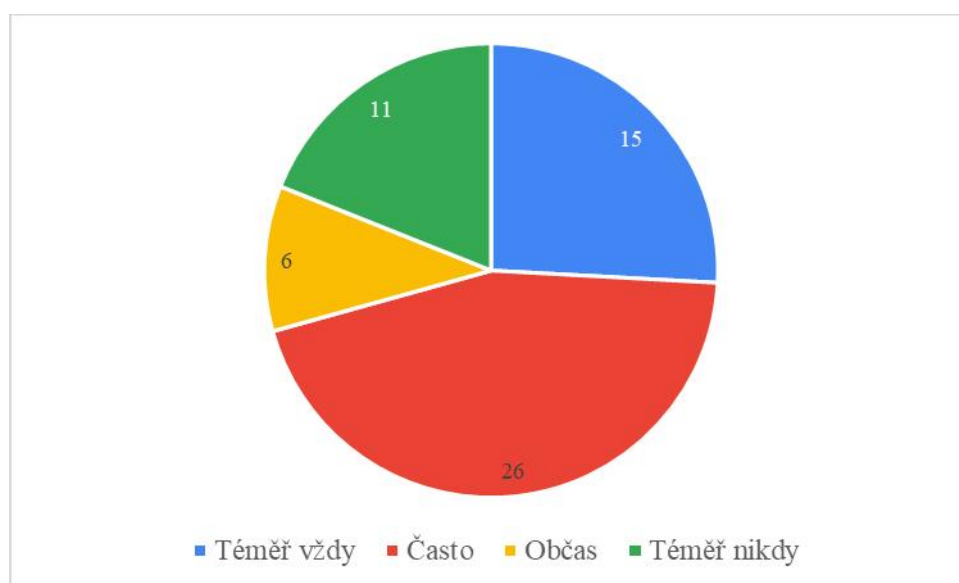
Tyto výsledky mohou být ovlivněny tím, že ChatGPT je stále velmi mladý nástroj (ChatGPT-3.5 byl zveřejněn teprve v listopadu 2022), a tlumočníci neměli tolik příležitostí se s ním seznámit. Je také možné, že tomuto nástroji nedůvěřují, protože není možné ověřit zdroje informací, které ChatGPT poskytuje, dále také může dělat chyby a informace si vymýšlet (tzv. halucinovat), z tohoto důvodu je vždy nutné informace ověřovat z jiných zdrojů.

Graf 32 Nástroje pro přípravu – ChatGPT

3.4.1.7.11 IATE a Linguee

IATE, terminologická databáze Evropské unie, a Linguee, vyhledávač překladových ekvivalentů v paralelních textech především z Evropské unie, patří mezi nejvyhledávanější zdroj pro terminologickou přípravu tlumočnicků. Zaznamenali jsme zde nejen největší procento odpovědi *téměř vždy* (26 %), ale i odpovědi *často* (45 %), z čehož vyplývá, že pravidelně tyto nástroje využívá 71 % dotázaných. Zbývajících 10 % respondentů pomocí těchto nástrojů vyhledává terminologii při přípravě *občas* a 19 % *téměř nikdy*. Je nutné připustit, že tyto nástroje nedokáží pokrýt potřeby všech tlumočnicků, protože se zaměřují především na právní terminologii Evropské unie.

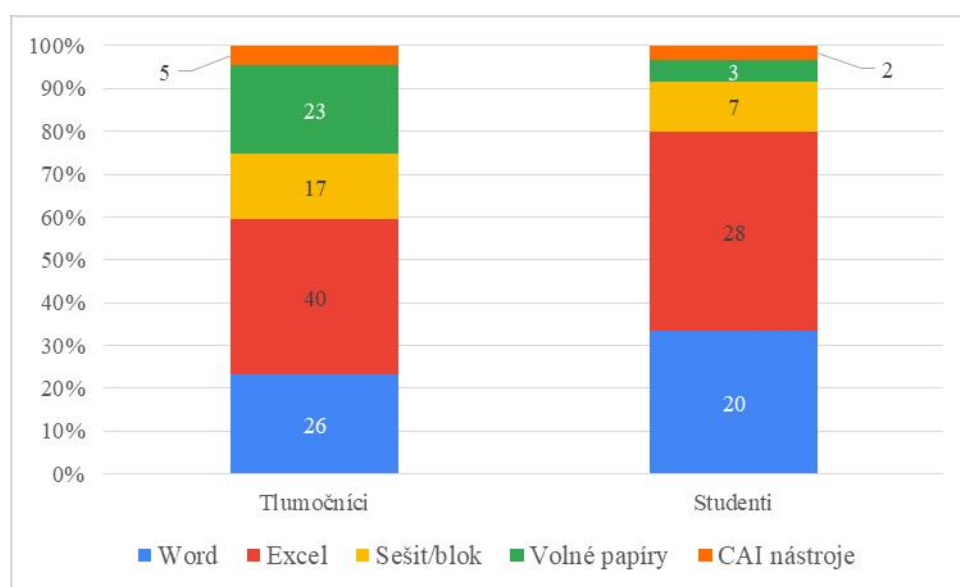

Graf 33 Nástroje pro přípravu - IATE a Linguee

3.4.2 Glosáře

3.4.2.1 Médium pro tvorbu glosářů

Dotazovali jsme se tlumočnicků i studentů, jaké médium využívají pro tvorbu glosářů. V obou případech nejvíce respondentů zvolilo *Excel* (včetně jeho ekvivalentů Google Sheets a Pages), jednalo se o 55 % tlumočnicků a 48 % studentů. Druhým nejčastějším médiem je Word (a jeho ekvivalenty), který používá 36 % tlumočnicků a 35 % studentů. Dle komentářů si tlumočníci vytváří glosář elektronicky a následně si důležitou terminologii vypisují na papíry, případně do bloku, pravděpodobně z tohoto důvodu vysoký počet tlumočnicků zvolil i možnosti *sešit/blok* (23 %) a *volné papíry* (31 %). Výsledky také ukazují, že pouze velmi nízké procento tlumočnicků využívá pro tvorbu glosářů speciální software jako je například InterpretBank. Jednalo se celkem o 7 % tlumočnicků a 3 % studentů. Jak bylo zmíněno v kapitole o CAI, tyto nástroje jsou ideální pro delší souvislé texty a ideálně paralelní překladové texty. Studenti takové typy materiálů od svých učitelů běžně nedostávají. Je také potřeba vzít v potaz i relativně vysokou cenu těchto nástrojů, která může být pro tlumočnický a studenty odrazující.

Graf 34 Médium pro tvorbu glosářů

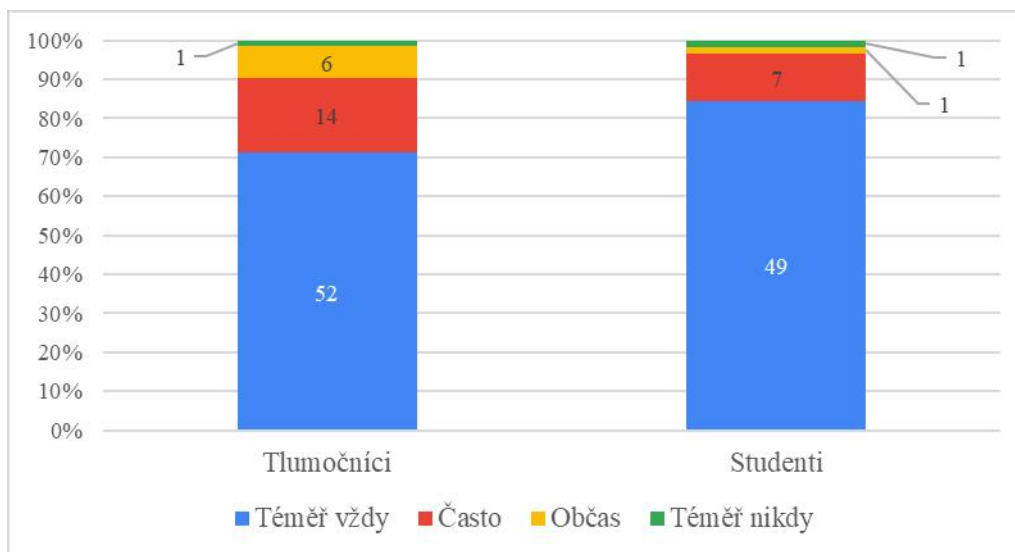
3.4.2.2 Obsah glosářů

Dalším bodem zájmu bylo, jaké druhy informací tlumočníci nejčastěji zahrnují ve svých glosářích, výsledky prezentujeme v následujících odstavcích.

3.4.2.2.1 Neznámá slovní zásoba v cílovém jazyce

Výsledky zcela dle očekávání dokazují, že nejčastější složkou tlumočnických glosářů je neznámá slovní zásoba v cílovém jazyce, vždy ji do svých glosářů zahrnuje 71 %, často 19 %, a

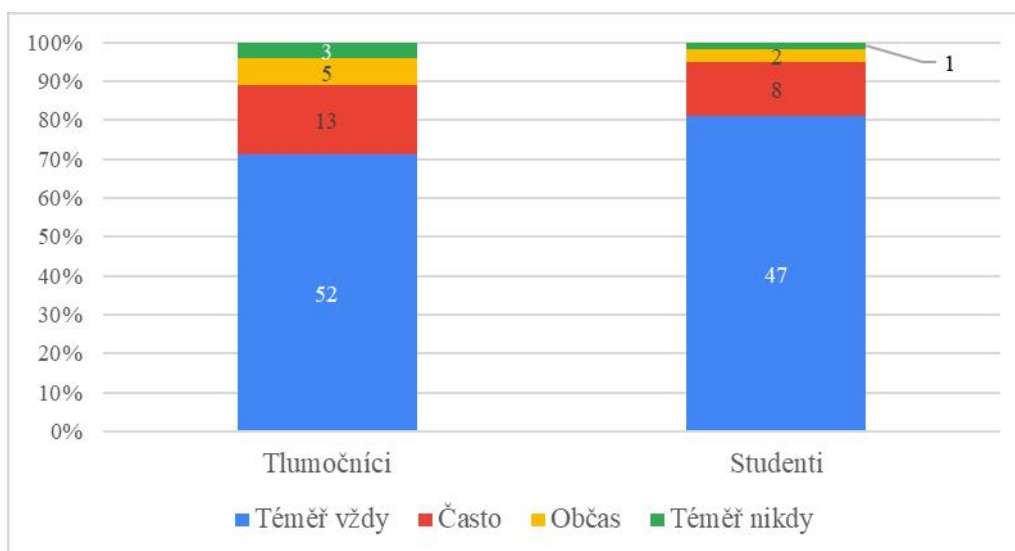
občas 8 % a téměř nikdy pouze 1 % dotázaných tlumočnicků. Výsledky studentů jsou srovnatelné: 84 si ji zaznamenává téměř vždy, 12 % často, 1,5 % občas a 1,5 % téměř nikdy.

Graf 35 Obsah glosářů – neznámá slovní zásoba v cílovém jazyce

3.4.2.2.2 Neznámá slovní zásoba ve výchozím jazyce

Výsledky pro neznámou slovní zásobu ve výchozím jazyce jsou velmi podobné – 71 % tlumočnicků ji uvádí téměř vždy, 18 % často, 7 % občas a 4 % téměř nikdy. Studenti ji uvádí ještě o něco častěji: 81 % téměř vždy, 14 často, 3 % občas a 2 téměř nikdy.

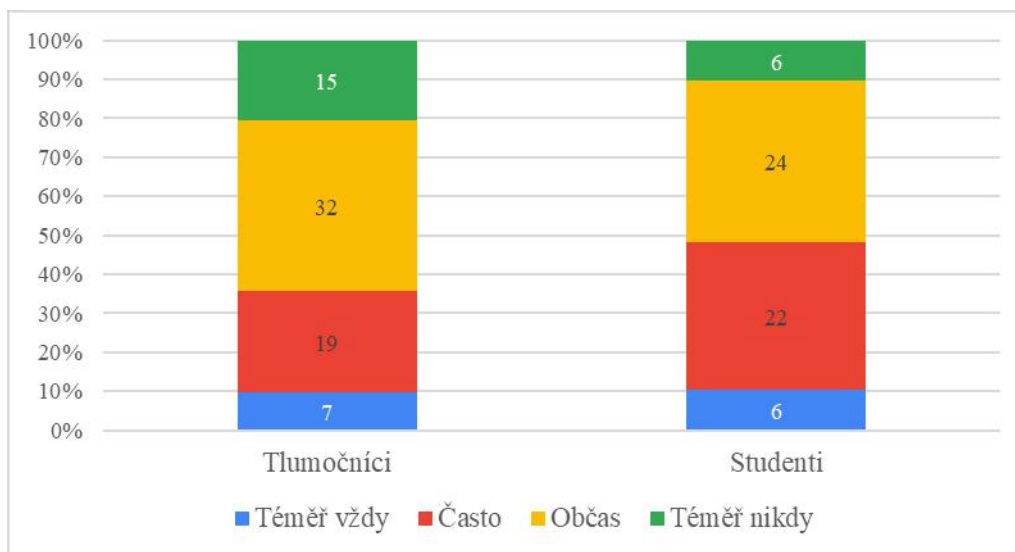

Graf 36 Obsah glosářů – neznámá slovní zásoba ve výchozím jazyce

3.4.2.2.3 Známa slovní zásoba ve výchozím jazyce

Známa slovní zásoba ve výchozím jazyce do glosářů zahrnuje již menší část tlumočnicků, vždy pouze 9 % dotázaných tlumočnicků i studentů, často 26 % tlumočnicků a 38 % studentů, zato občas až 44 % tlumočnicků a 41 % studentů, a téměř nikdy 21 % tlumočnicků a

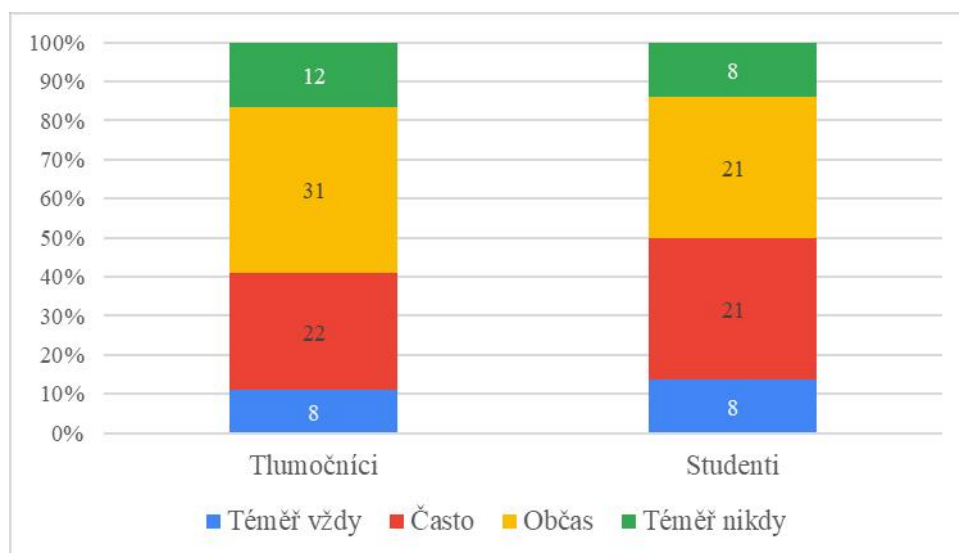
10 % studentů. Tlumočníci si pravděpodobně známou slovní zásobu aktivizují již během četby materiálů od klienta a dalších zdrojů a nepovažují tolik za důležité si ji zapisovat do glosáře.

Graf 37 Obsah glosářů – známá slovní zásoba ve výchozím jazyce

3.4.2.2.4 Znamá slovní zásoba v cílovém jazyce

U známé slovní zásoby v cílovém jazyce je patrný lehký nárůst ve prospěch odpovědí *vždy* (11 %) a *často* (30 %) na úkor odpovědí *občas* (43 %) *téměř nikdy* (16 %), což může být příkládáno větší důležitosti aktivizace slovní zásoby v jazyce cílovém. V případě studentů si slovní zásobu v cílovém jazyce, kterou již znají, zapisuje *téměř vždy* 14 %, *často* 36 %, *občas* 36 %, a *téměř nikdy* 14 % respondentů.

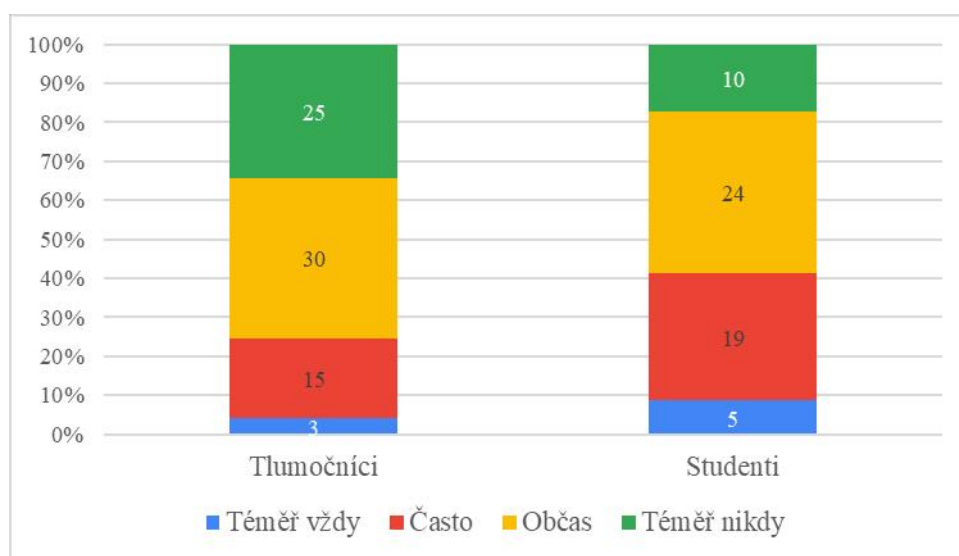

Graf 38 Obsah glosářů – známá slovní zásoba v cílovém jazyce

3.4.2.2.5 Definice

Definice ve svých glosářích *pravidelně* uvádí jen čtvrtina dotázaných, z toho 4 % *téměř vždy*, 21 % *často*, 41 % *občas* a 34 % *téměř nikdy*. Toto je pravděpodobně dáno faktem, že *často* bývají termíny natolik jasné, že není potřeba do glosáře definice zapisovat.

Studenti si definice termínů naopak do glosářů zapisují častěji, což může být ovlivněno tím, že mají méně zkušeností a omezenější rozhled než profesionální tlumočníci, a proto cítí větší potřebu zahrnovat do glosářů i definice, *téměř vždy* tak činí 9 % studentů, *často* 33 %, *občas* 41 % a *téměř nikdy* 17 %.

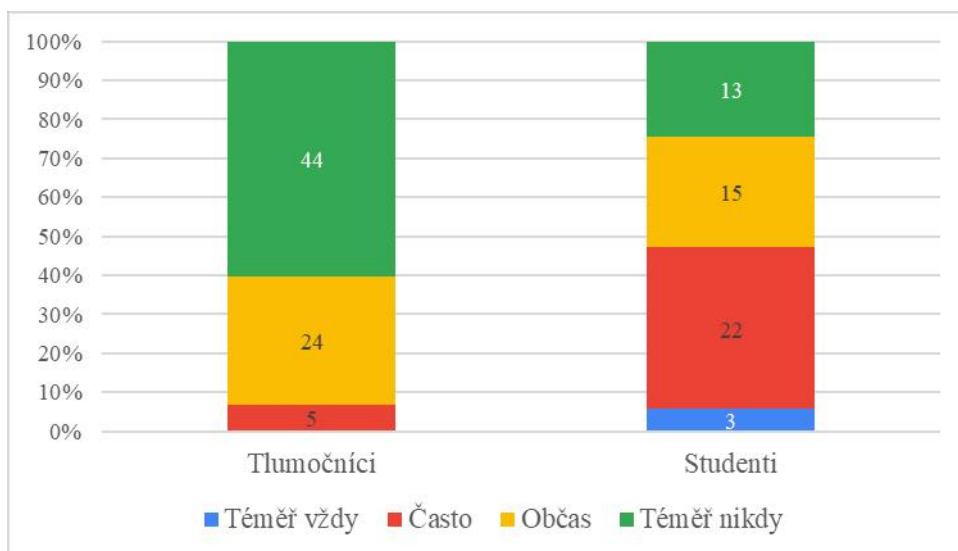

Graf 39 Obsah glosářů – definice

3.4.2.2.6 Příkladové věty

Příkladové věty do svých glosářů zahrnuje jen velmi malé procento dotázaných tlumočnicků – *často* pouze 7 %, *občas* 33 % a *téměř nikdy* až 60 % dotázaných. Odpověď *téměř vždy* nezvolil nikdo.

Studenti si příkladové věty do glosářů zahrnují téměř až dvakrát častěji, *téměř vždy* uvedlo 5 % dotázaných, *často* 42 %, *občas* 28 %, *téměř nikdy* 25 %.

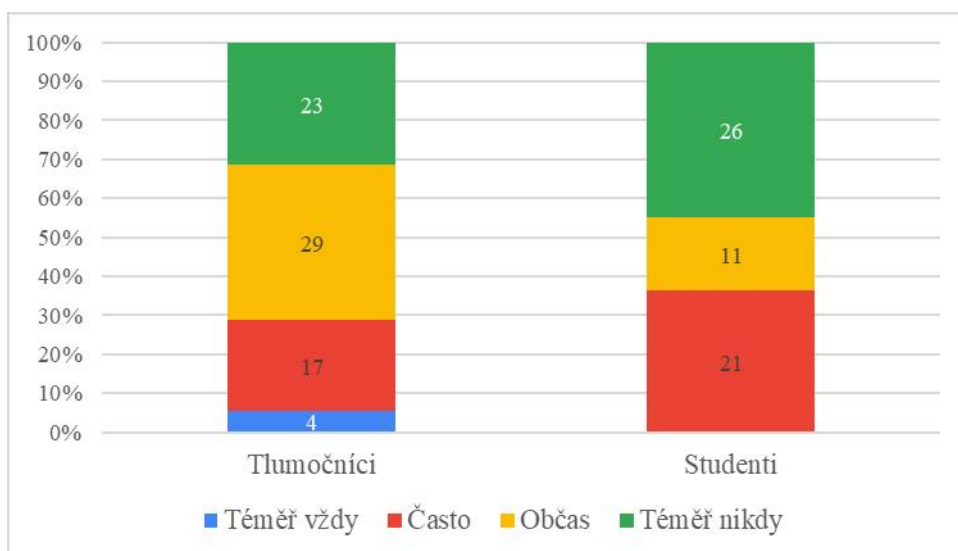

Graf 40 Obsah glosářů – příkladové věty

3.4.2.2.7 Kolokace

Kolokace si pravděpodobně většina tlumočnicků zapisuje jen v případě potřeby, kdy neví, jak daný termín nebo slovo použít ve větě. Výsledky ukazují, že největší část tlumočnicků si je do glosáře doplňuje jen *občas* – 40 %, 23 % *často*, jen 5 % *vždy* a 32 % *téměř nikdy*.

Počet studentů, kteří v glosářích uvádí i kolokace je nižší, *často* si je zapisuje 36 %, *občas* 19 % a *téměř nikdy* 45 %.

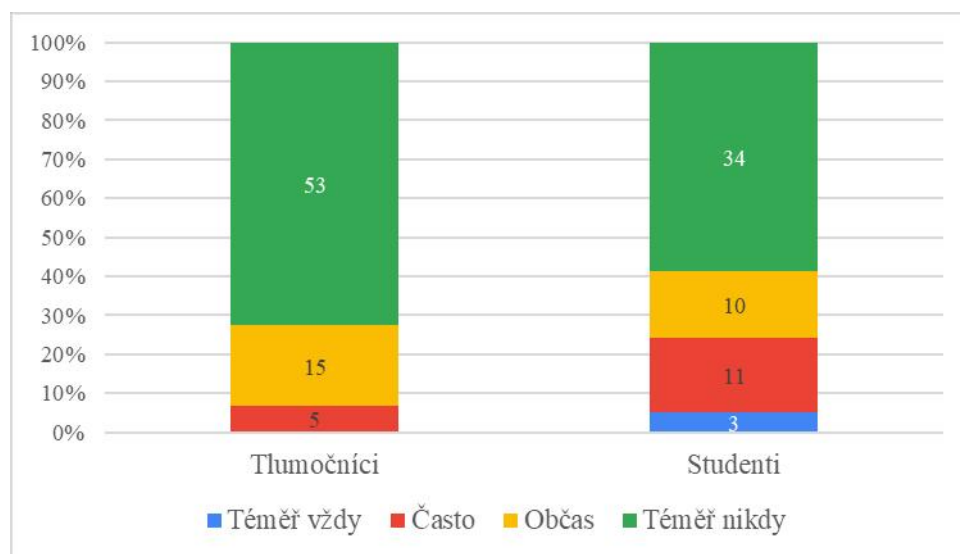
Graf 41 Obsah glosářů – kolokace

3.4.2.2.8 Gramatické informace

Gramatické informace, které mohou zahrnovat výslovnost, pádové tvary a různé časy sloves, si největší část tlumočnicků do glosářů nezapisuje. Největší část z nich uvedla odpověď *téměř nikdy* (73 %), dále *občas* (20 %) a *často* pouze 7 %.

Tyto výsledky lze odůvodnit faktem, že tlumočníci jsou jazykoví profesionálové, kteří své pracovní jazyky ovládají na špičkové úrovni, a proto nemají potřebu si zapisovat výslovnost či gramatické tvary, neboť je pravděpodobně dokáží na základě svých znalostí odvodit.

Počet studentů, kteří si zapisují gramatické informace *téměř vždy* (5 %) a *často* (19 %) je vyšší než u tlumočnicků, což lze vysvětlit tím, že někteří studenti možná nemají tak pokročilé jazykové znalosti jako tlumočníci či si v tomto ohledu nejsou jistí, a proto si potřebují zaznamenávat i tyto informace. Odpověď *občas* uvedlo 17 % a *téměř nikdy* 59 % studentů.

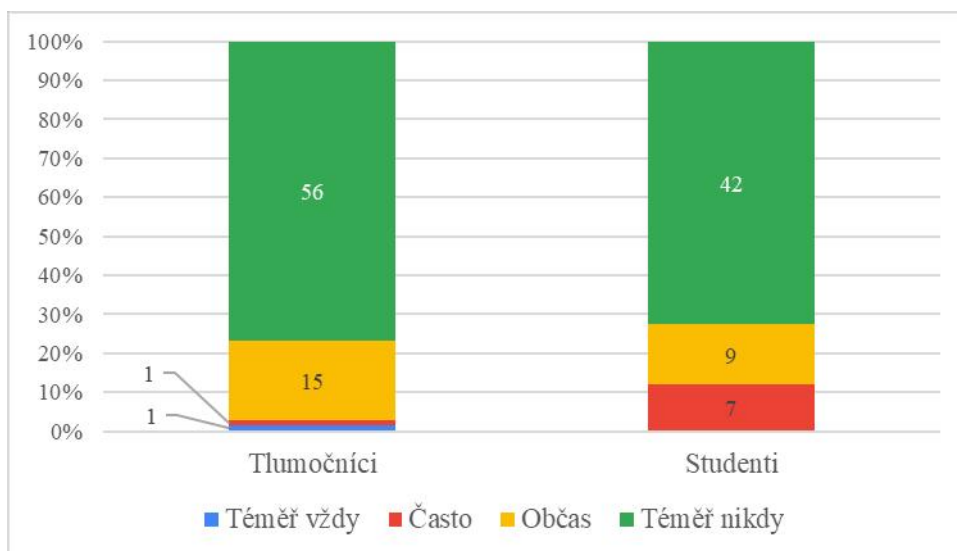

Graf 42 Obsah glosářů – gramatické informace

3.4.2.2.9 Stylové zařazení

Stylové zařazení slovní zásoby do tlumočnických glosářů zapisuje jen velmi málo respondentů, jedná se spíše o výjimky: odpověď *vždy* uvedlo 1 % dotázaných, *často* také 1 %, *občas* 21 %, zatímco *téměř nikdy* až 77 %. Důvodem bude pravděpodobně fakt, že když se tlumočníci připravují na zakázku, neustále berou v úvahu konkrétní komunikační situaci a slovní zásobu přizpůsobují úrovni formálnosti dané akce.

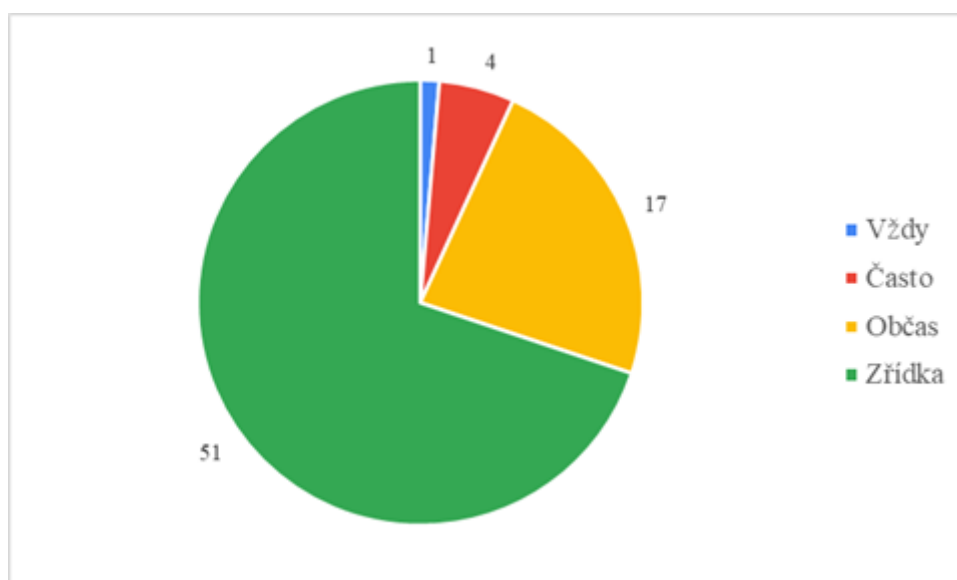
Výsledky studentů jsou podobné, *téměř nikdy* odpovědělo 72 %, *občas* 16 %, *často* 12 %.

Graf 43 Obsah glosářů – stylové zařazení

3.4.2.2.10 Zdroje

Z výsledků vyplývá, že si tlumočníci do svých glosářů informace o původu daného termínu převážně nezaznamenávají, v tomto případě zvolilo možnost *téměř nikdy* až 70 % dotázaných, 23 % *občas*, *často* 6 %, *vždy* jen 1 %. Lze usoudit, že se jedná o ne tolik důležitou informaci, která nemá na výsledný výkon tlumočnicka žádný vliv. Je možné, že si však tlumočníci poznamenávají zdroje v případě dlouhodobých projektů, kdy taková informace může být užitečná.

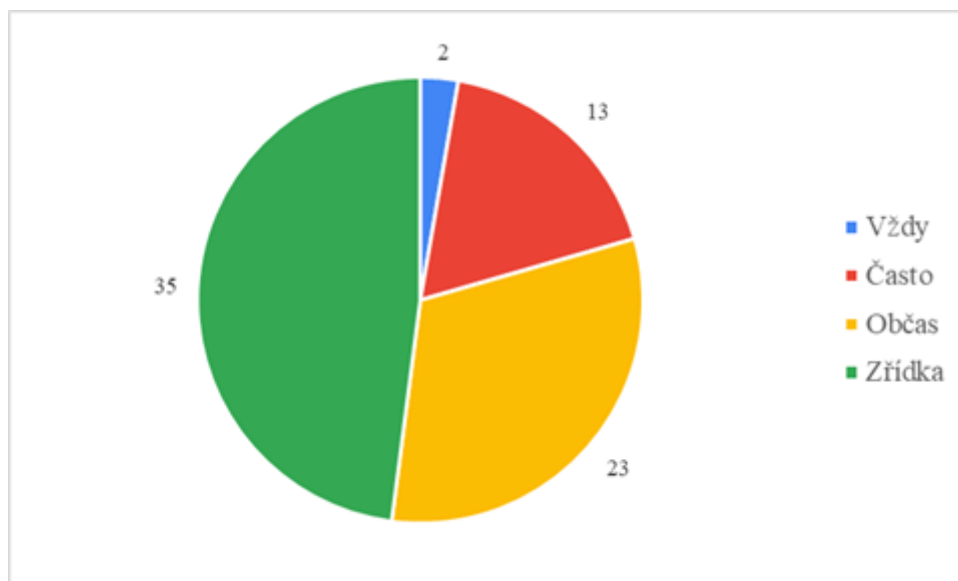

Graf 44 Obsah glosářů – zdroje

3.4.2.2.11 Synonyma

V teoretické literatuře autoři doporučují zapisovat si do glosářů i synonyma pro rozšíření aktivní slovní zásoby pro dané téma, z výsledků však vyplývá, že se tlumočníci tímto

doporučením většinou neřídí. *Téměř nikdy* si je zapisuje 48 % respondentů, 31 % *občas*, 18 % *často* a jen 3 % *vždy*.

Graf 45 Obsah glosářů – synonyma

3.4.2.3 Řazení slovní zásoby v glosářích

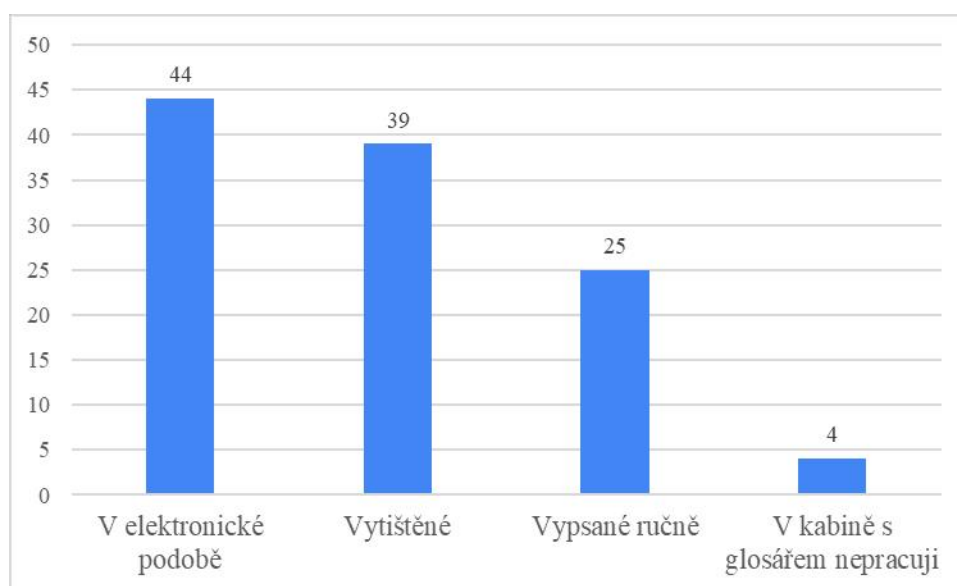
Co se týče pořadí slovní zásoby a terminologie, nejvíce respondentů (39 %) si slovní zásobu třídí do tematických celků, 24 % dotázaných využívá abecední řazení, které usnadňuje vyhledávání v glosáři, 13 % dále kombinuje obě metody a slovní zásobu si třídí do tematických celků a následně ji řadí podle abecedy, dalších 13 % nevyužívá žádné řazení a termíny si zapisuje do glosáře chronologicky podle výskytu v dokumentech a 3 % nevyužívá žádné řazení z důvodu používání CAI nástroje pro tvorbu glosářů, 6 % buď abecedně nebo chronologicky v závislosti na zakázce a typu dokumentů pro přípravu a 3 % si terminologii řadí do celků dle tématu či řečníka a zapisuje ji chronologicky dle výskytu v dokumentu.

Další otázka zjišťovala, zda tlumočníci klasifikují termíny v glosáři na základě jejich důležitosti, tedy potřeby si zapamatovat určité termíny lépe než jiné, jak doporučuje Claudio Fantinuoli (2018). Výsledky ukazují, že 58 % dotázaných termíny takto neklasifikuje, 42 % ano, v komentářích tlumočníci uvedli, že si důležité termíny či termíny, které jsou pro ně obtížně zapamatovatelné, zvýrazní barevně, tučně nebo si je podtrhnou.

3.4.2.4 Práce s glosáři při simultánním a konsekutivním tlumočení

Co se týče rozdílu v přípravě na konsekutivní a simultánní tlumočení, většina tlumočnicků uváděla, že se příliš neliší, s glosáři je to u mnohých však jinak.

U **simultánního tlumočení** většinou zmiňovali, že mají glosář v elektronické podobě, kde mají neomezený prostor a nekonečné možnosti, bývá většinou také podrobnější. Velké zastoupení má však i tištěná podoba glosářů – tlumočníci uvádějí, že si glosáře po vytvoření tisknou, učí se z nich a následně si je berou i s sebou do kabiny. Někteří tlumočníci si terminologii vypisují i ručně – v komentářích zmiňovali, že si tak zapisují klíčová či problematická slova, jiní si ručně píší celé glosáře, neboť si díky tomu terminologii lépe zapamatují. V této otázce měli tlumočníci možnost zvolit více odpovědí zároveň, graf níže podrobně zobrazuje výsledky.

Graf 46 Práce s glosáři při simultánním tlumočení

V případě **konsekutivního tlumočení** (především na podiu) respondenti uváděli, že se výsledek přípravy musí vejít na přehnutý list po straně bloku, kde mají zapsaná např. jména řečníků, jejich funkce a tituly a nejhůře zapamatovatelnou terminologii. Při konsekutivně tlumočeném jednání u stolu jej mívají i vytisknutý a položený na stole, ale ve formálním prostředí v přímém kontaktu s klientem nemají takovou možnost v něm vyhledávat, jako při simultánním tlumočení. Zaprvé na to nemají čas, protože se musí věnovat notaci, zadruhé by hledání v glosáři mohlo být klientem vnímáno jako projev neznalosti a mohl by ztratit důvěru v tlumočníka. U konsekutivního tlumočení proto kladou tlumočníci ještě větší důraz na zapamatování terminologie a celkové pochopení tématu, také se snaží anticipovat časté koncepty, pro které si v rámci notace vytvoří symboly

3.4.2.5 Vyhledávání v glosářích

Až 66 % dotázaných při simultánním tlumočení vyhledává v glosáři na počítači pomocí funkce hledat. Většina tlumočnicků využívá k tvorbě glosářů Excel, ve kterém je nutné napsat

hledané slovo přesně tak, jak je v glosáři, tedy s diakritikou a bez překlepů, ve srovnání například s InterpretBank, který je schopný hledané slovo identifikovat i navzdory překlepům a chybějící diakritice, což zvyšuje pravděpodobnost, že tlumočník hledané slovo najde, a zároveň snižuje čas a úsilí, které musí tlumočník do vyhledání termínu vynaložit.

Podle abecedy v glosáři vyhledává 21 % dotázaných. Ostatní tlumočníci v komentářích sdělili, že si většinou pamatují, kde co mají napsané, případně mají terminologii rozdělenou dle témat či řečníků nebo sepsanou podle chronologicky na základě programu, takže neprohledávají celý glosář, ale jen jeho část.

3.4.2.6 Práce s glosářem po tlumočení

Co se týče následného upravování glosáře po skončení tlumočnické akce, nové termíny, které například zazněly během konference, si do glosáře doplňuje 62 % tlumočnicků, dalších 23 % pouze v případě dlouhodobých projektů, 11 % občas, zde tlumočníci uvádí, že by často chtěli, ale nemají na to čas, další respondent si terminologii aktualizuje především v případě jednání v Evropské unii, kde se témata často opakují. Glosáře si neaktualizují pouze 4 % dotázaných tlumočnicků.

U studentů je situace podobná, po skončení semináře nebo ještě v jeho průběhu si glosáře upravuje 63 % studentů, občas 9 % dotázaných, 28 % si však glosář následně neupravuje vůbec. Důvodem by mohl být nedostatek motivace pramenící z nižší pravděpodobnosti glosář opětovně využít při tlumočení, na rozdíl od tlumočnicků s dlouhodobými klienty.

Jednou vytvořené glosáře si následně uchovává (až na dvě výjimky, 3 %) drtivá většina tlumočnicků. Pouze v elektronické verzi na počítači je má uloženo 40 (55 %) tlumočnicků, elektronické a zároveň vytištěné glosáře si ponechává 22 (32 %) dotázaných, přičemž někteří přiznávají, že tištěné glosáře po čase vyhodí, či že je použijí jen málokdy. Pouze papírové glosáře si nechává jen 5 (7 %) dotázaných. Odpověď *občas* uvedli 2 (3 %) respondenti.

3.4.2.7 Využívání databází glosářů

Čeští tlumočníci odpovídali na otázku, zda přispívají do internetových databází glosářů a/nebo zda je alespoň využívají, jako příklad byla uvedena databáze JTP. Celkem 23 (40 %) dotázaných uvedlo, že databáze nevyužívají a nemají o to zájem, 19 (33 %) k databázi JTP přístup nemá, ale měli by o to zájem, dále 3 (5 %) JTP databázi využívají, ale nepřispívají a 3 (5 %) ji využívají a aktivně do ní přispívají. Jeden respondent uvedl, že je v minulosti využíval,

ale v současné době se připravuje nová verze databáze. Tři respondenti uvedli, že využívají glosáře tlumočnické služby Evropské komise.

Studentů ÚTRL jsme se dotazovali, zda využívají databázi studentských glosářů na platformě Moodle. Databáze byla spuštěna v roce 2022, to znamená, že 5 respondentů (22 %) ji za svého studia nemohlo využít. Dva studenti (9 %) glosáře v databázi používají pravidelně, tři (13 %) o databázi neví – může se jednat o studenty prvního ročníku magisterského studia, kteří ještě nedokončili glosář v rámci atestace a tím pádem k databázi ani nezískali přístup, 8 (35 %) studentů ji používá *občas*, přičemž jeden student doplnil, že často nenajde, co potřebuje, a 5 (21 %) studentů databázi nevyužívá téměř vůbec. Co se týče databáze glosářů Jednoty tlumočnicků a překladatelů, využívá ji pouze 20 % studentů, žádné jiné databáze glosářů studenti neuvedli.

3.4.2.8 Sdílení glosářů

Tlumočnicků i studentů jsme se dotazovali, zda své glosáře sdílejí se svými kolegy. Až 35 (49 %) z nich uvedlo, že glosáře sdílejí *vždy*, dále 25 (34 %) je sdílí *pouze s kolegy, které již znají*, výjimečně pouze 6 (8 %). Jeden respondent dále uvedl, že mezi tlumočnickými pro Evropskou unii není běžnou praxí glosáře sdílet, takže je sdílí pouze s tlumočnickými, s kterými se již zná.

Glosáře jen s kolegy, které znají, sdílí 22 (49 %) studentů, 12 (25 %) *vždy* bezpodmínečně, *pouze pokud kolegové také přispějí*, uvedlo 11 %, odpověď *výjimečně* zvolil pouze jeden student (2 %)

3.4.3 Využití CAI nástrojů při přípravě a tvorbě glosářů

Z výsledků výše bylo zjištěno, že nástroje CAI pro tvorbu glosářů využívá pouze 7 % tlumočnicků a 3 % studentů z našeho vzorku, což jsou velmi nízké počty. V tomto oddílu dále prezentujeme výsledky otázek, které se zaměřovaly na využívání CAI nástrojů.

V případě studentů, až 51 (90 %) dotázaných uvedlo, že jsou otevřeni použití nových technologií v tlumočnické přípravě a myslí si, že by mohly pomoci přípravu zjednodušit a zefektivnit. Dále 3 studenti (5 %) tuto možnost odmítli, 3 (5 %) nevyjádřili názor, protože je neznají. V komentáři jeden student uvedl, že v nich vidí potenciál, ale bylo by potřeba, aby na Ústavu translologie byly vyučovány. Další student uvedl, že rozdělování pozornosti mezi tlumočení a práci s glosáři je již dostatečně náročná a preferuje mít přípravu vypracovanou jednoduše. Musel by tomu věnovat spoustu času, aby se naučil s CAI nástroji přirozeně

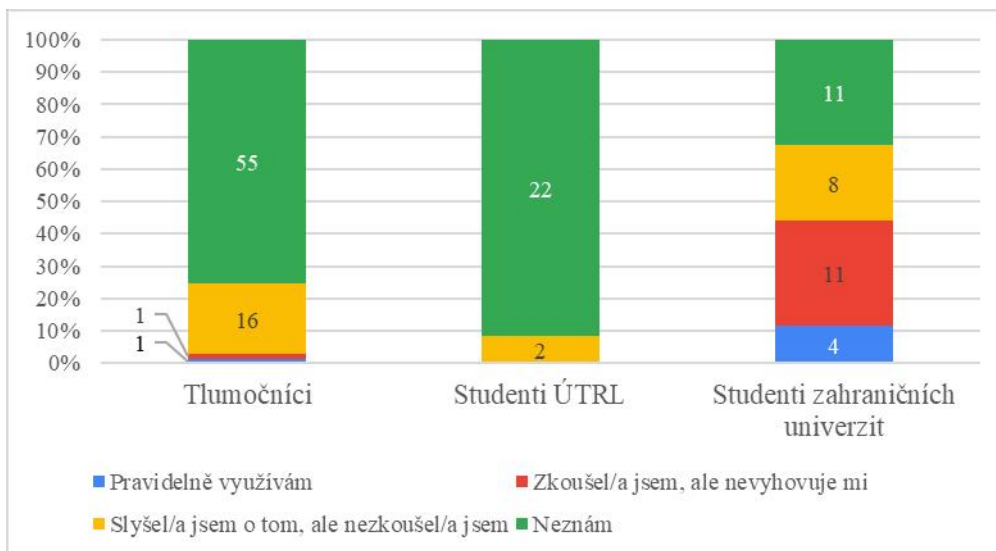
pracovat. Další dva studenti uvedli, že díky tomu, že si přípravu vypracovávají bez pomoci CAI nástrojů, se jí i zároveň učí a více si zapamatují. Tato oblast tedy představuje potenciál, který doposud není v rámci studia na Ústavu translatologie rozvíjen, nicméně jak je uvedeno v komentáři výše, může představovat dodatečnou zátěž pro procesní kapacitu a bylo by proto vhodné je představovat studentům v 2. ročníku magisterského studia s již rozvinutějšími tlumočnickými dovednostmi.

3.4.3.1 OneClick Terms

Nástroj OneClick Terms na portále Sketch Engine je určen pro extrakci terminologie z jednojazyčných i dvojjazyčných paralelních textů (více o OneClick Terms v oddíle 2.3.3). Výsledky ukazují, že pouze zanedbatelné procento tlumočnicků z našeho vzorku tento nástroj využívá (1 %) nebo jej alespoň vyzkoušelo (1 %). Dále 22 % tlumočnicků jej zná, ale nikdy nevyzkoušelo, a dokonce tři čtvrtě respondentů (75 %) uvedlo, že OneClick Terms nezná, což je překvapivé, neboť se jedná o software, který byl vyvinut na Masarykově univerzitě v Brně. V případě studentů ÚTRL OneClick Terms nezná až 92 % a zbylých 8 % o nástroji jen slyšelo, ale nevyzkoušeli jej.

Studenti zahraničních univerzit mají o OneClick Terms mnohem větší povědomí. Pravidelně jej využívá 12 % dotázaných, 32 % jej zkoušelo, ale nevyhovuje jim, 24 % jej zná, ale nevyzkoušeli jej a pouze 32 % jej nezná. Velké procento studentů, kterým OneClick Terms nevyhovuje, lze vysvětlit tím, že je vhodný spíše pro delší texty, jako jsou např. výroční zprávy nebo směrnice, což jsou materiály, které studenti k přípravě na semináře od svých vyučujících běžně nezískávají.

Dalším důvodem, proč jej tlumočníci a studenti ÚTRL nevyužívají, může být fakt, že portál Sketch Engine je placený. Pro studenty partnerských univerzit však nabízí bezplatný přístup, Univerzita Karlova však mezi ně nepatří. Navázáním spolupráce Univerzity Karlovy se společností Sketch Engine by bylo možné přispět k rozšíření povědomí o tomto nástroji a případně i k automatizaci tlumočnické přípravy a tvorby glosářů.

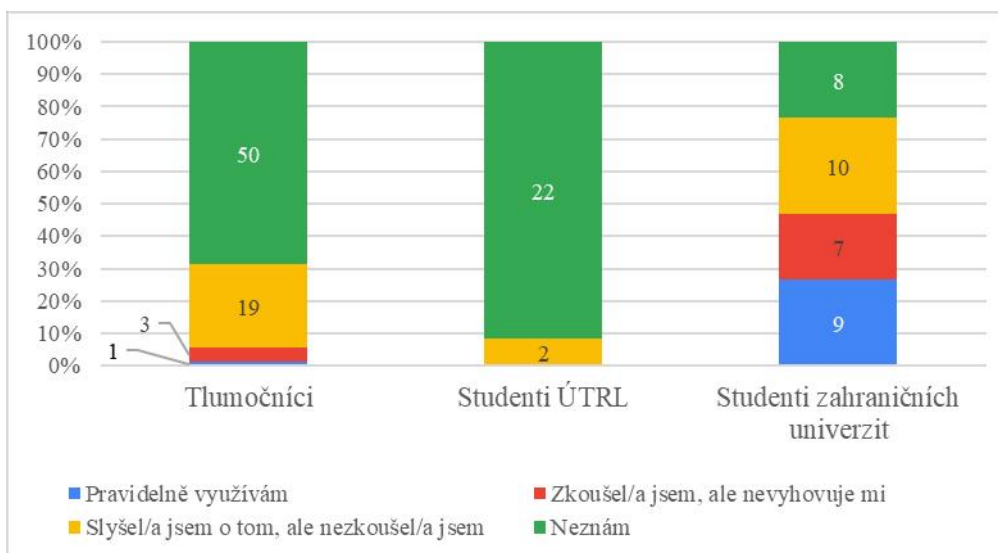

Graf 47 Využívání nástroje OneClick Terms

3.4.3.2 Interpreter's Help

V případě Interpreter's Help je trend podobný jako u OneClick Terms. Až 68 % tlumočnicků tento nástroj nezná, 26 % o něm slyšelo, ale nezkoušelo, 5 % nevyhovuje a jen 1 % jej využívá pravidelně.

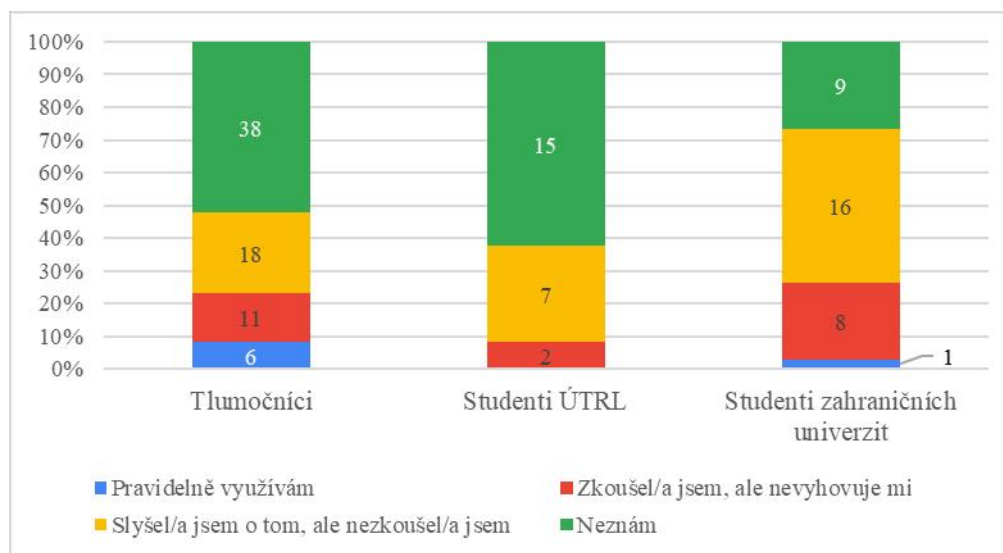
Převážná většina studentů ÚTRL Interpreter's Help nezná (92 %) a 8 % o něm jen slyšelo, ale nezkoušelo jej. Studenti zahraničních univerzit mají v tomto ohledu opět větší přehled. Téměř čtvrtina (24 %) uvedla, že nástroj nezná, 29 % studentů uvedlo, že o něm slyšeli, ale nezkoušeli ho, 21 % po vyzkoušení nevyhovuje a 26 % jej využívá pravidelně.

Graf 48 Využívání nástroje Interpreter's Help

3.4.3.3 InterpretBank

V porovnání s předchozími nástroji je InterpretBank mezi tlumočníky známější, přesto však 52 % dotázaných uvedlo, že tento software nezná. Naopak pouze 8 % s ním pracuje pravidelně, čtvrtina dotázaných o InterpretBank slyšela, ale nezkoušela jej, 15 % respondentů jej zkoušelo, ale nevyhovuje jim.

Graf 49 Využívání InterpretBank

Na základě odpovědí z otevřených otázek uvedeme tyto počty do kontextu. Z komentářů můžeme uvést, že tento nástroj nepovažují vhodný pro češtinu, protože při automatické extrakci je nutné měnit pádové koncovky tak, aby v glosáři byl nominativ, což při přípravě přiděluje práci navíc. Čas, který jim ušetří automatická extrakce termínů, musí potom věnovat následným opravám, vyhledávání a kontrolování správnosti extrahovaných termínů.

Dle jiného komentáře z tohoto důvodu také nelze použít Live Mode při tlumočení z češtiny, protože kvůli pádovým koncovkám není software schopný termíny rozpoznat.

Další respondent upozornil na fakt, že tyto nástroje není možné používat při přípravě na soudní tlumočení z důvodu ochrany osobních údajů, toto jistě platí i v případě citlivých či utajovaných informací ve státním i soukromém sektoru.

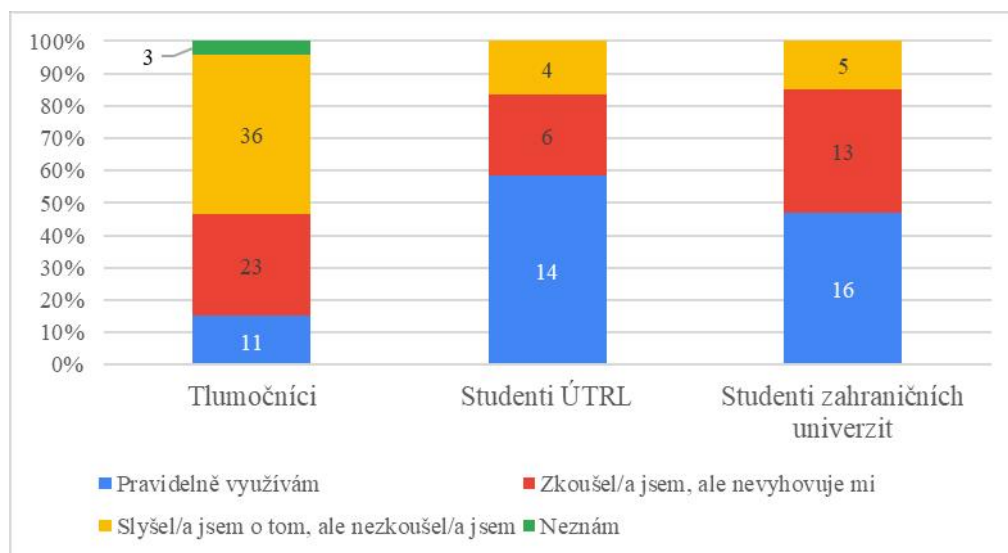
Nejčastější důvod, proč tlumočníci nepracují s CAI nástroji je, že považují celý proces četby materiálů a manuální extrakce terminologie za důležitou součást přípravy, která jim umožňuje se seznámit s tématem a osvojit si terminologii. Další dotázaný uvedl, že tvorba glosářů je dokonce nejefektivnějším způsobem pro učení se terminologie a zjednodušení či zrychlení přípravy propagované vývojáři CAI nástrojů považuje pouze za zdánlivé. Možný

přínos CAI nástrojů jiný respondent vidí v extrémně krátkém časovém horizontu na přípravu, kdy by se jiným způsobem nedokázali dostatečně připravit.

Studentů ÚTRL jsme se dále dotazovali, zda využili licence Interpret Bank, které byly studentů bezplatně nabídnuty v akademickém roce 2021/2022. Pouze jeden student z našeho vzorku licenci využil, ale uvedl, že mu aplikace přišla málo intuitivní a komplikovaná, Excel či Word považuje za jednodušší, přesto i tak nabízejí funkce, které potřebuje. Další dva studenti uvedli, že se zúčastnili školení s Biancou Prandi, ale program se jim nelíbí, nevyhovuje jejich potřebám, a i přes absolvované školení nerozumí, jak program funguje.

3.4.3.4 ChatGPT

V případě využívání ChatGPT je velmi znatelný rozdíl mezi tlumočníky a studenty. Zatímco tento nástroj pravidelně využívá až 52 % studentů, v případě tlumočnicků se jedná o 15 %. Tento fakt lze vysvětlit obecným zájmem o nové technologie napříč mladší generací. Tomu také nasvědčuje, že ChatGPT nikdy nevyzkoušelo jen 15 % studentů, na druhou stranu ale až téměř polovina tlumočnicků (49 %). ChatGPT nevyhovuje 32 % tlumočnicků a podobně i 33 % studentů. Důvodem může být absence zdrojů, z kterých chatbot čerpá, a následná nutnost veškeré informace ověřovat, což může proces přípravy ještě ve výsledku prodloužit.

Graf 50 Využívání ChatGPT pro přípravu

3.5 Diskuze

V rámci výzkumu jsme si vytyčili čtyři výzkumné otázky, na které jsme formou dotazníkového šetření hledali odpovědi. Po analýze výsledků následuje jejich syntéza a shrnutí hlavních poznatků, které prezentujeme formou odpovědí na naše výzkumné otázky..

Výzkumná otázka 1: Jak se připravují tlumočníci na tlumočení? Liší se příprava tlumočnicků na reálné zakázky a příprava studentů na semináře tlumočení?

Tlumočníci se na zakázku konsektivního tlumočení nejčastěji začínají připravovat 1–2 dny předem (44 % dotázaných), na zakázku simultánního tlumočení by se však v průměru začalo připravovat až 29 % dotázaných více než týden předem. Přípravu si vypracovávají v obou jazycích, přičemž více než pětina dotázaných klade větší důraz na cílový jazyk.

Nadpoloviční většina tlumočnicků jako podklady pro přípravu od klienta *téměř vždy a často* získává program jednání, PowerPointovou prezentaci a napsaný projev. Nejčastěji tlumočníci podklady získávají *2–3 dny předem* a necelá polovina tlumočnicků *často* získává podklady až *den před akcí*, což jim podstatně zkracuje čas na přípravu. Srovnáme-li to s výsledky dotazníkového šetření Barbory Moser-Mercer (1992), je zřejmé, že došlo k velkému posunu. Tehdy totiž až 51 % dotázaných uvedlo, že podklady dostávají 6–10 dní předem.

Jako další nástroje pro přípravu potom využívají Wikipedii, internetové články, online slovníky, IATE a Linguee. Glosáře si největší část tlumočnicků vytváří v Excelu a nejčastěji si do nich zapisují neznámou slovní zásobu ve výchozím a cílovém jazyce. Okolo 40 % tlumočnicků si *pravidelně* do glosářů zaznamenává i známou slovní zásobu ve výchozím a cílovém jazyce, definice, synonyma a kolokace si zapisuje dokonce jen čtvrtina, a gramatické informace, stylové zařazení a zdroje méně než 10 % tlumočnicků. Terminologii v glosářích nejčastěji řadí do tematických celků (až 39 % dotázaných). Převážná většina tlumočnicků po skončení akce doplňuje terminologii do glosářů a téměř všichni si je ukládají pro možné pozdější využití.

Obsah glosářů tlumočnicků a studentů je velmi podobný. Příkladové věty, definice termínů a gramatické informace vztahující se k slovní zásobě najdeme však častěji v glosářích studentů, naopak kolokace si častěji zapisují tlumočníci – část studentů, kteří si kolokace nikdy nezapisují, je až dvakrát větší než v případě tlumočnicků.

Studenti pro přípravu na semináře výrazně méně využívají tištěných slovníků a encyklopedií ve srovnání s tlumočnickými, a naopak více konzultují elektronické zdroje, jako jsou

internetové články, online slovníky a automatické překladače, ChatGPT pro přípravu pravidelně využívá 58 % studentů Ústavu translatologie, 47 % zahraničních studentů, oproti 19 % tlumočnicků.

Výzkumná otázka 2: Liší se příprava na simultánní tlumočení a konsekutivní tlumočení a práce s glosáři v průběhu samotného tlumočení?

Z výsledků vyplývá, že příprava na simultánní i konsekutivní tlumočení bývá pro spoustu tlumočnicků identická, liší se však práce s glosáři. Zatímco při simultánním tlumočení mají tlumočníci možnost mít glosáře na elektronických zařízeních a snadno v nich vyhledávat pomocí funkce hledat, při konsekutivním tlumočení mohou mít tlumočníci glosář buď ve formě klíčových slov, jmen důležitých osobností a názvů zapsaný na přeloženém papíře po straně na konci zápisníku, nebo jej mají položený na stole, přesto nemají takovou možnost v něm vyhledávat jako při simultánním tlumočení, spousta tlumočnicků tedy právě z tohoto důvodu při přípravě na konsekutivní tlumočení klade ještě větší důraz na řádné zapamatování terminologie.

Výzkumná otázka 3: Používají studenti a tlumočníci moderní softwary a technologie pro tvorbu glosářů?

Bylo zjištěno, že tlumočníci pouze 7 % tlumočnicků a 3 % studentů pravidelně využívají CAI nástroje. Většina tyto nástroje však ani nezná – Interpreter's Help a OneClick Terms nezná okolo 70 % a InterpretBank okolo 50 % tlumočnicků. V případě českých studentů jsou tato čísla ještě vyšší – OneClick Terms a Interpreter's Help nezná okolo 90 % studentů, v případě InterpretBank je to přes 60 %. Část zahraničních studentů, kteří tyto nástroje neznají, se pohybuje pouze okolo 25–30 %.

V komentářích tlumočníci ale i studenti uváděli, že pro ně příprava a sestavování glosářů představuje nástroj, jak se lépe seznámit s tématem a spolehlivě si zapamatovat terminologii, a není tedy podle nich žádoucí, aby se tento proces automatizoval a nahrazoval technologiemi, protože by to mohlo mít následně negativní vliv na jejich připravenost.

Výzkumná otázka 4: Jak je vyučována tlumočnická příprava, tvorba glosářů a práce s CAI nástroji na tlumočnických školách?

Bylo zjištěno, že na zahraničních tlumočnických univerzitách je práce s CAI nástroji vyučována a jejich studenti mají o těchto technologiích pro přípravu a tvorbu glosářů větší přehled a využívají je více v porovnání s českými studenty, a dokonce i s profesionálními tlumočníky, kteří nejčastěji uváděli, že tyto nástroje vůbec neznají. Toto dokazuje, že zahraniční univerzity promptně reagovaly na technologický vývoj a velká část z nich nabízí semináře specializované na CAI nástroje, podle odpovědí se jedná např. o univerzitu v La Laguně, v Boloni nebo v Ženevě. V současné akreditaci Ústavu translatologie není nabízen žádný seminář zaměřený výhradně na přípravu na tlumočení, tvorbu glosářů a používání CAI nástrojů, kde by se studenti nejen o těchto aspektech dozvěděli více informací, ale hlavně by jednotlivé dovednosti pod odborným vedením vyučujícího procvičili.

Na závěr této kapitoly je potřeba zmínit, že metoda dotazníkového šetření použitá v této práci má svá úskalí – získané informace se zakládají na subjektivním hodnocení respondentů a není možné ověřit jejich pravdivost. Proto by výsledky této diplomové práce bylo vhodné v budoucnu ověřit experimentálně formou výzkumu, během kterého by skupina tlumočnicků a skupina studentů tlumočení měla např. za úkol se pod dohledem výzkumníka připravit na tlumočení na simulované konferenci, kdy by obě skupiny dostaly stejné podklady různého typu (např. výroční zpráva, prezentace, napsaný projev). Přitom by se nahrávala jejich aktivita na počítači, aby bylo možné následně analyzovat zdroje, které používají, stejně jako jejich glosář, a hodnotila by se i efektivita přípravy ve vztahu ke kvalitě výsledného tlumočení na simulované konferenci.

Pokud by došlo k zavedení výše zmíněného semináře na Ústavu translatologie například ve formě volitelného semináře, bylo by jistě přínosné v rámci experimentu provést i kontrolní tlumočení na začátku a na konci celého (semestrálního) semináře ve dvou skupinách – jedna by se semináře účastnila a druhá (kontrolní skupina) ne. Tlumočnické výkony by bylo možné nahrávat, hodnotit a porovnávat, dále také analyzovat glosáře, které si studenti na tlumočení v rámci experimentu připravili, a samotní studenti by následně mohli vyplnit dotazník týkající se jejich subjektivních zkušeností a pocíťovaných změn v porovnání se začátkem kurzu. Takto by bylo možné ověřit, jaký vliv má seminář na rozvoj celkových tlumočnických dovedností studentů.

Dále se nabízí otázka, zda mají CAI nástroje opravdu znatelný vliv na tlumočnický výkon. Odsud nebylo provedeno dostatek studií, které by jasně dokazovaly pozitivní vliv na tlumočnickou procesní kapacitu a výsledný výkon. Můžeme zde zmínit pouze studii Biancy Prandi (2023), která však zásadní přínos CAI nástrojů neprokázala – pouze v případě CAI nástrojů, které využívají AI a v reálném čase na obrazovce zobrazují termíny a čísla. Jak však zmínili naši respondenti, tuto funkci nelze z důvodu skloňování použít na češtinu. V budoucnu by jistě bylo vhodné dále experimentálně ověřit přínos těchto nástrojů pro tlumočníky. Studie s pozitivním výsledkem by mohly být motivací pro studenty i tlumočníky začít tyto nástroje používat.

4. Závěr

Tato diplomová práce se věnovala tématu tlumočnické přípravy, tvorbě glosářů a využívání moderních technologií pro tyto účely. Jedná se o oblast tlumočnictví, která zatím není dostatečně probádána a zůstává často opomíjená dokonce i v teoretické literatuře, ačkoliv se jedná o zásadní faktor, který má přímý vliv na výkon tlumočnicka.

Z tohoto důvodu jsme v rámci teoretické části na základě dostupné literatury vypracovali klasifikaci přípravy v závislosti na faktoru času, tedy okamžiku, kdy se tlumočnick připravuje na danou zakázku, a to konkrétně na *dlouhodobou přípravu, předběžnou přípravu, přípravu na poslední chvíli, získávání znalostí během konference* a dále v závislosti na předmětu přípravy, a to na *tematickou, terminologickou a situační přípravu*. Dále jsme vysvětlili podstatu tlumočnických glosářů, popsali jsme jejich obsah a formu. Představili jsme také nástroje, které mohou tlumočníci využívat pro urychlení a zefektivnění přípravy a tvorby glosářů, z nichž některé byly vyvinuty přímo pro tlumočnicky, např. InterpretBank nebo Interpreter's Help, další jsou určeny pro extrakci terminologie (OneClick Terms), a proto je lze využít při práci s podklady při přípravě.

V empirické části jsme provedli smíšený výzkum metodou dotazníkového šetření na profesionálních tlumočnickích a studentech tlumočnictví nejen v České republice, ale i v zahraničí. Výsledky ukázaly, že se glosáře tlumočnicků i studentů obsahují až na drobné odchylky převážně stejné typy dat. Obě skupiny dotázaných jsou obecně otevřené moderním technologickým nástrojům v tlumočnické přípravě a rádi by se s nimi seznámily, v současné době je však využívají pouze nižší jednotky procent. Významným výsledkem je také zjištění, že studenti ze zahraničních univerzit mají o těchto nástrojích mnohem větší povědomí než studenti z Ústavu translologie. Identifikovali jsme tedy potenciál pro otevření nového semináře, který by byl zaměřen právě na přípravu a tvorbu glosářů (nejen) s pomocí technologických nástrojů.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Uvítací stránka InterpretBank se základními funkcemi.	29
Obrázek 2 Tvorba glosáře pomocí manuální extrakce termínů ze zrcadlových dokumentů.	30
Obrázek 3 Memo modul softwaru InterpretBank.	31
Obrázek 4 Funkce fuzzy search v InterpretBank	32
Obrázek 5 Typy dat v glosářích Interpreter's Help.....	33
Obrázek 6 Akce proveditelné s glosáři v programu Interpreter's Help.	34
Obrázek 7 Manuální extrakce terminologie pomocí Interpreter's Help.	34
Obrázek 8 Učební pomůcka terminologie v Interpreter's Help	35
Obrázek 9 Dvojjazyčné termíny vygenerované pomocí OneClick Terms.	37
Obrázek 10 Náhled konkordanceru dvojjazyčných termínů.	38

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Počet odtlumočených let (čeští a zahraniční tlumočníci)	50
Graf 2 Členství respondentů v profesních organizacích	50
Graf 3 Četnost zakázek simultánního, konsekutivního a doprovodného tlumočení	51
Graf 4 Možnost zúčastnit se brífinku s klientem	56
Graf 5 Délka přípravy tlumočnicků – vybrané modelové komunikační situace	59
Graf 6 Délka přípravy studentů na tlumočnické semináře	61
Graf 7 Činnosti studentů v rámci přípravy	61
Graf 8 Jazyk přípravy	63
Graf 9 Upřednostnění tematické či terminologické přípravy	64
Graf 10 Program jednání – význam pro přípravu	65
Graf 11 Program jednání – frekvence získávání dokumentu od klientů	66
Graf 12 Zápis či záznam z předchozího jednání/konference – význam pro přípravu	66
Graf 13 Zápis či záznam z předchozího jednání/konference – frekvence získávání dokumentu od klientů	67
Graf 14 Jednojazyčný glosář od klienta – význam pro přípravu	68
Graf 15 Dvojazyčný glosář od klienta – význam pro přípravu	68
Graf 16 Jednojazyčný glosář od klienta – frekvence získávání dokumentu od klientů	69
Graf 17 PowerPointová prezentace – význam pro přípravu	70
Graf 18 Powerpointová prezentace – frekvence získávání dokumentu od klientů	70
Graf 19 Napsaný projev – význam pro přípravu	71
Graf 20 Napsaný projev – frekvence získávání dokumentů od klientů	72
Graf 21 Dokumenty k projednání – význam pro přípravu	73
Graf 22 Dokumenty k projednání – frekvence získávání dokumentu od klientů	73
Graf 23 Nástroje pro přípravu – jednojazyčné tištěné slovníky	74
Graf 24 Nástroje pro přípravu – dvojazyčné tištěné slovníky	75
Graf 25 Nástroje pro přípravu – tištěné encyklopedie	76
Graf 26 Nástroje pro přípravu – Wikipedie	77
Graf 27 Nástroje pro přípravu – glosáře ze sdílených terminologických databází	78
Graf 28 Nástroje pro přípravu – internetové články	78
Graf 29 Nástroje pro přípravu – online slovníky	79
Graf 30 Nástroje pro přípravu – korpusy	80
Graf 31 Nástroje pro přípravu – automatické překladače	81
Graf 32 Nástroje pro přípravu – ChatGPT	82
Graf 33 Nástroje pro přípravu - IATE a Linguee	82
Graf 34 Médium pro tvorbu glosářů	83
Graf 35 Obsah glosářů – neznámá slovní zásoba v cílovém jazyce	84
Graf 36 Obsah glosářů – neznámá slovní zásoba ve výchozím jazyce	84
Graf 37 Obsah glosářů – známá slovní zásoba ve výchozím jazyce	85
Graf 38 Obsah glosářů – známá slovní zásoba v cílovém jazyce	85
Graf 39 Obsah glosářů – definice	86

Graf 40 Obsah glosářů – příkladové věty	87
Graf 41 Obsah glosářů – kolokace.....	87
Graf 42 Obsah glosářů – gramatické informace	88
Graf 43 Obsah glosářů – stylové zařazení	89
Graf 44 Obsah glosářů – zdroje	89
Graf 45 Obsah glosářů – synonyma.....	90
Graf 46 Práce s glosáři při simultánním tlumočení.....	91
Graf 47 Využívání nástroje OneClick Terms	95
Graf 48 Využívání nástroje Interpreter's Help	95
Graf 50 Využívání InterpretBank	96
Graf 49 Využívání ChatGPT pro přípravu	97

PŘÍLOHY

Příloha 1 Excelová tabulka odpovědí na dotazník pro zahraniční tlumočníky

Příloha 2 Excelová tabulka odpovědí na dotazník české tlumočníky

Příloha 3 Excelová tabulka odpovědí na dotazník pro studenty zahraničních univerzit

Příloha 4 Excelová tabulka odpovědí na dotazník pro studenty ÚTRL

Příloha 5 Glossář vygenerovaný pomocí AI v InterpretBank (needitováno)

Příloha 6 Glossář extrahovaných termínů ze vzorového dokumentu pomocí InterpretBank (needitováno)

BIBLIOGRAFIE:

AIIC. Practical guide for professional conference interpreters. 2016. Online. Dostupné z: https://aiic.org/document/547/AIICWebzine_Apr2004_2_Practical_guide_for_professional_conference_interpreters_EN.pdf, [citováno 10. 9. 2023]

ÁLVAREZ-PÉREZ, Beneharo, PÉREZ-LUZARDO DÍAZ, Jessica. Towards a tool for the integrated management of the interpreter's prior preparation: A pilot study. Online. *Cadernos de Tradução*, roč. 44, č. 1, 2024, s. 1-16. Dostupné z: DOI:10.5007/2175-7968.2024.e95229 [citováno 20. 7. 2024]

ÁLVAREZ-PÉREZ, Beneharo, PÉREZ-LUZARDO DÍAZ, Jessica. Interpreter preparation in the interpreting classroom environment. A study on the usefulness of terminological glossaries. Online. *The Interpreters' Newsletter*, roč. 27, 2022, s. 129-146. Dostupné z: <https://www.openstarts.units.it/dspace/handle/10077/2119>

CHAN, Pu-Yun, Chen, Tze-Wei CHEN. Conference Preparation From the Perspective of Naturalistic Decision Making— An Expertise Approach. Online. *Compilation and Translation Review*, roč. 46, č. 1., 2022, s. 173-220. Dostupné z: DOI: 10.29912/CTR.202303_16(1).0006. [citováno 25. 8. 2023]

CLEMENS, Kayo, MITZMACHER, Marlène. La préparation des interprètes à trois types de conférences (réunion scientifique, négociations au sein d'une organisation internationale et commission disciplinaire sportive). 2013. Diplomová práce. Dostupné z: <https://archive-ouverte.unige.ch/unige:35395> [citováno 15. 12. 2023]

DÍAZ-GALAZ, Stephanie & PADILLA, Presentación & BAJO, Maria. The role of advance preparation in simultaneous interpreting: A comparison of professional interpreters and interpreting students. Online. *Interpreting*, roč. 17, č. 1, 2015, s. 1-25. Dostupné z: 17.10.1075/intp.17.1.01dia. [citováno 10. 11. 2023]

FANTINUOLI, Claudio. InterpretBank: redefining computer-assisted interpreting tools. Online. *Proceedings of Translating and the Computer*, roč. 38, 2016, s. 42-52. Dostupné z: <https://aclanthology.org/2016.tc-1.5.pdf> [citováno 25. 10. 2023]

FANTINUOLI, Claudio. Interpreting and technology: The upcoming technological turn. In Claudio Fantinuoli (ed.), *Interpreting and technology*, 2018. Dostupné z: DOI:10.5281/zenodo.1493289 [citováno 21. 10. 2023]

GILE, Daniel. Les Termes techniques en interprétation simultanée. Online. *Meta*, roč. 30, č. 3, 1985, s. 199-209. Dostupné z: DOI: 10.7202/002891ar.

GILE, Daniel. *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Benjamins Translation Library, 2009. ISBN 9789027288080.

GILE, Daniel. THE EFFORT MODELS and GRAVITATIONAL MODEL, Clarifications and update. Online. 2023 [21.1.2023] Dostupné z: <https://www.cirin-gile.fr/powerpoint/The-Effort-Models-and-Gravitational-Model-Clarifications-and-update.pdf>

GOLDSMITH, Joshua. *Turbocharge terminology extraction with Sketch Engine* [videozáznam]. Záznam webináře z roku 2022, dostupné pro předplatitele TechforWord.

HALE, Sandra, Jemina NAPIER. *Research Methods in Interpreting: A Practical Resource*. Bloomsbury Academic. 2013.

HERBERT, Jean. *Manuel de l'interprète*. Librairie de l'Université. 1952.

CHEN, Weiqi, GAO, Ping. Big Data-driven Pre-task Preparation for Consecutive Interpreting Mock Conferences Conducted by Student Interpreters. Online. *EAI*, 2023, s. 1-12. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.4108/eai.23-12-2022.2329193> [citováno 10. 12. 2023]

CHOI, Jungwha. Qualité et préparation de l'interprétation. Évolution des modes de préparation et rôle de l'Internet. Online. *Meta*, roč. 50, č. 4, 2005, s. 1-15. Dostupné z: <https://doi.org/10.7202/019862ar> [citováno: 27. 9. 2023]

InterpretBank. Online. Dostupné z: <https://www.interpretbank.com/site/> [citováno 10. 1. 2024]

Interpreter's Help. Online. Dostupné z: <https://interpretershelp.com/>. [citování 10. 1. 2024]

Knowledge Centre on Interpretation. Online. Bez data. Dostupné z: <https://knowledge-centre-interpretation.education.ec.europa.eu/en/conference-interpreting/terminology-tools-and-resources/terminology-dg-interpretation> [citováno: 28. 7. 2023]

KURZ, Ingrid. Conference Interpreting: Quality in the Ears of the Use. Online. *Meta*, roč. 46, č. 2, s. 394-409. Dostupné z: <https://id.erudit.org/iderudit/003364ar> [citováno 22. 7. 2024]

LEDERER, Marianne. Apprendre à préparer un sujet technique. In: SELESKOVITCH, Danica, LEDERER, Marianne. *Interpréter pour traduire, 3e édition revue et corrigée*. 1997. Didier Érudition. 229-242.

LUCCARELLI, Luigi. Conference Preparation: What It Is and How It Could Be Taught. Online. *Conference Interpretation and Translation*, roč. 8, č. 1, 2006. Dostupné z: https://www.academia.edu/11292018/Conference_Preparation_Considerations_and_a_Course_Proposal [citováno 6. 6. 2023]

MOSER-MERCER, Barbara. Banking on Terminology Conference Interpreting in the Electronic Age. Online. *Meta*, roč., 37, č. 3, 1992, s. 507-522. Dostupné z: <https://doi.org/10.7202/003634ar> [citováno 15. 6. 2023]

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/429 ze dne 9. března 2016, o nálezích zvířat a o změně a zrušení některých aktů v oblasti zdraví zvířat („právní rámec pro zdraví zvířat“) *Úř. věst. L 84, 31. 3. 2016, s. 1–208*. Dostupné z: ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2016/429/oj> [citováno 5. 1. 2024]

PEREZ-PEREZ, Pablo S. The use of a corpus management tool for the preparation of interpreting assignments: a case study. Online. *Translation & Interpreting*, roč., č. 1, s. 137-151. Dostupné z: DOI: 10.12807/ti.110201.2018.a08 [citováno 10. 8. 2023]

PRANDI, Bianca. An exploratory study on CAI tools in Simultaneous Interpreting: theoretical framework and stimulus validation. Online. *Interpreting and technology*. 2018, s. 28-59.

Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/337543983_An_exploratory_study_on_CAI_tools_in_Simultaneous_Interpreting_theoretical_framework_and_stimulus_validation [citováno 20. 10. 2023]

PRANDI, Bianca. *Computer-assisted simultaneous interpreting*. Language Science Press, 2023.

SCAGLIONI, Giulia. Simultaneous Interpreting from German into Italian: The Importance of Preparation on a Selection of Cultural Items. Online. *The Interpreter's Newsletter*, roč. 18, 2013, s. 81-103. Dostupné z: https://www.semanticscholar.org/paper/Simultaneous-Interpreting-from-German-into-Italian%3A-Scaglioni/1cde46c35a1406675ab48507fcef819bdd15cde?utm_source=direct_link [citováno 5. 10. 2023]

Sketch Engine. Online. Dostupné z: terms.sketchengine.eu. Bez data. [citováno 11. 2. 2024]

STREKALOVSKAYA, Yulia O. Preparation For Interpretation: Training Vs Professional Practice. Online. *Conference: X International Conference "Word, Utterance, Text: Cognitive, Pragmatic and Cultural Aspects"*, 2020, s. 1-7. Dostupné z: DOI:10.15405/epsbs.2020.08.158

Ústav translatologie FF UK. Online. <https://utrl.ff.cuni.cz/cs/studium/navazujici-magisterske-studium/glosare-ke-kt-a-st/> [citováno 7. 4. 2024]

VAN DER WEEL, F. R., VAN DER MEER, Audrey L. H. Handwriting but not typewriting leads to widespread brain connectivity: a high-density EEG study with implications for the classroom. Online. *Frontiers in Psychology*, roč.14, 2024. Dostupné z: DOI=10.3389/fpsyg.2023.1219945 [citováno 10. 3. 2024]

Wikipedie. Online. Dostupné z : https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Size_of_Wikipedia. [citováno 29. 6. 2024]